

Zainteresowanie pracą badawczą w Polsce wśród naukowców pracujących za granicą Raport z badania ankietowego

Marta Łazarowicz-Kowalik

Celem przeprowadzonego badania ankietowego było zbadanie gotowości naukowców pracujących za granicą do podjęcia pracy badawczej w Polsce. Część programów FNP ma na celu zachęcanie naukowców z zagranicy do pracy w Polsce oraz zwiększanie atrakcyjności pracy naukowej w Polsce. Konieczne było więc uporządkowanie wiedzy na temat grupy docelowej tych programów i postrzegania przez jej przedstawicieli możliwości podejmowania pracy w Polsce, ich gotowości do pracy w Polsce oraz warunków niezbędnych ich zdaniem do zachęcenia ich do pracy w Polsce.

Raport obejmuje:

- charakterystykę respondentów (str. 2);
- opinie polskich respondentów na temat różnic w funkcjonowaniu polskich i zagranicznych zespołów badawczych (str. 13);
- deklarowaną przez polskich respondentów gotowość do podjęcia pracy badawczej w Polsce (str. 17);
- opinie zagranicznych respondentów na temat pracy badawczej w Polsce (str. 24);
- deklarowaną przez zagranicznych respondentów gotowość do pracy w Polsce (str. 36);
- warunki konieczne do podjęcia pracy w Polsce - respondenci polscy oraz zagraniczni (str. 38);
- ogólne komentarze respondentów (str. 50);
- podsumowanie (str. 53).

Charakterystyka respondentów

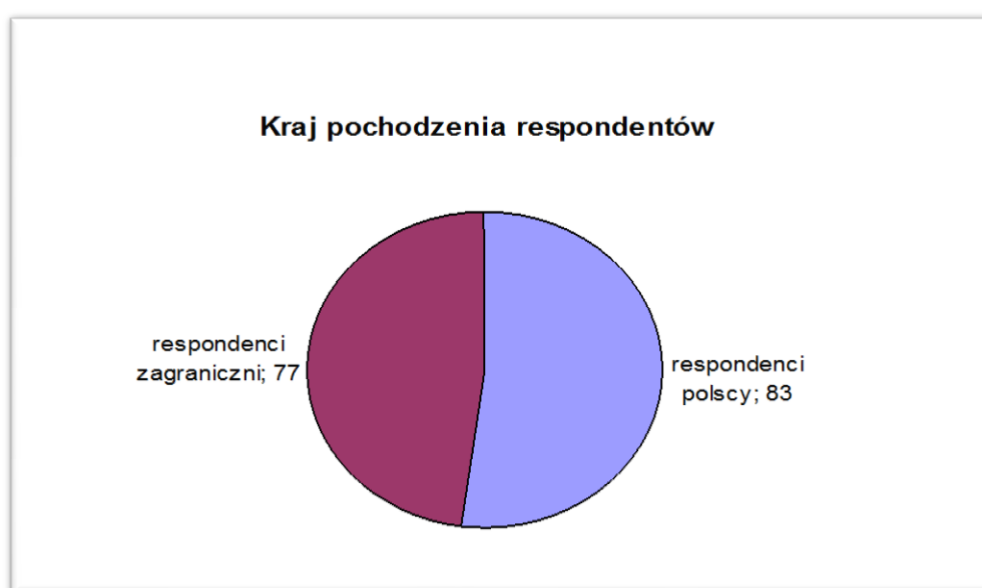
Badanie skierowane było zarówno do polskich naukowców obecnie przebywających za granicą, jak i do cudzoziemców, ponieważ obie te grupy leżą w kręgu zainteresowania Fundacji. Ponieważ celem FNP jest przyciągnięcie do Polski światowej klasy badaczy, chodziło o dotarcie do naukowców cieszących się uznaniem środowiska. Ankieta rozesłana została w związku z tym do następujących grup naukowców:

- recenzentów FNP będących cudzoziemcami lub Polakami pracującymi za granicą (650 osób),
- osób wskazanych przez laureatów programu FNP TEAM (27 osób),
- polskich badaczy pracujących w USA w National Institutes of Health/NIH (159 osób).

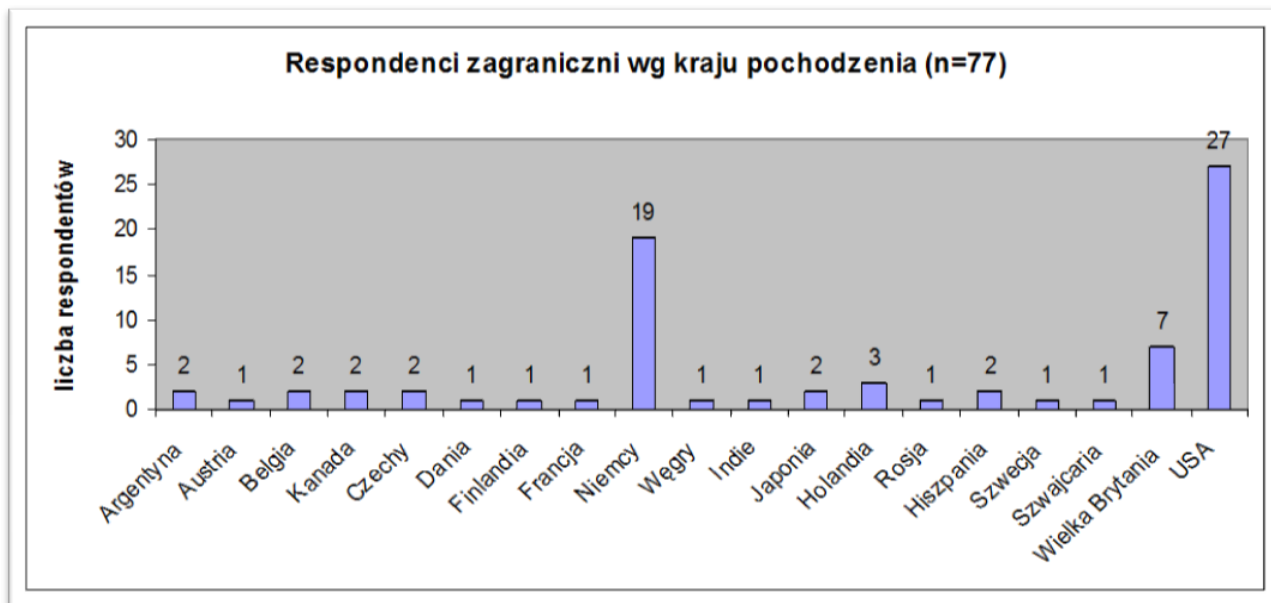
Łącznie wysłanych zostało 836 ankiet. Z uwagi na dużą liczbę nieaktualnych adresów w ostatniej kategorii respondentów, dokładna liczba ankiet, które dotarły do adresatów jest nieznana. Liczba odesłanych ankiet wynosi 160.

Poziom udziału w badaniu zaproszonych do niego osób (ok. 20%) nie wydaje się rozczarowujący ze względu na kwestię podjętą w badaniu. Dla wielu adresatów warunki pracy w Polsce nie są prawdopodobnie sprawą szczególnie palącą, a co za tym idzie, wartą choćby chwili czasu i skupienia. Można założyć, że ankietę wypełniły przede wszystkim osoby w jakiś sposób życzliwe Fundacji, mające udane kontakty z Polską lub przyjazne wyobrażenia na jej temat. Należy wziąć to pod uwagę analizując wyniki badania – osoby, których nie interesuje praca badawcza w Polsce lub mają o niej na tyle złe wyobrażenie/pojęcie, by w ogóle nie traktować poważnie takiej ewentualności, prawdopodobnie po prostu częściej nie odpowiedziały na ankietę.

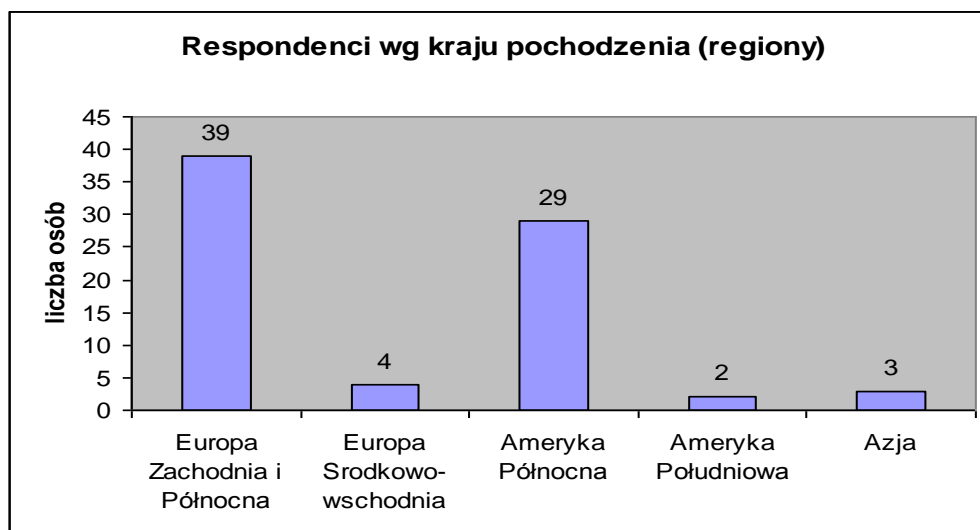
Wśród 160 osób, które odpowiedziały na ankietę nieznaczną większość stanowią polscy badacze (83 osoby, 51,9%). |

Pozostałych 77 respondentów (48,9%) pochodziło głównie z USA (18% łącznej liczby respondentów) i Niemiec (11,8%). Kolejna stosunkowo liczna grupa to naukowcy brytyjscy.

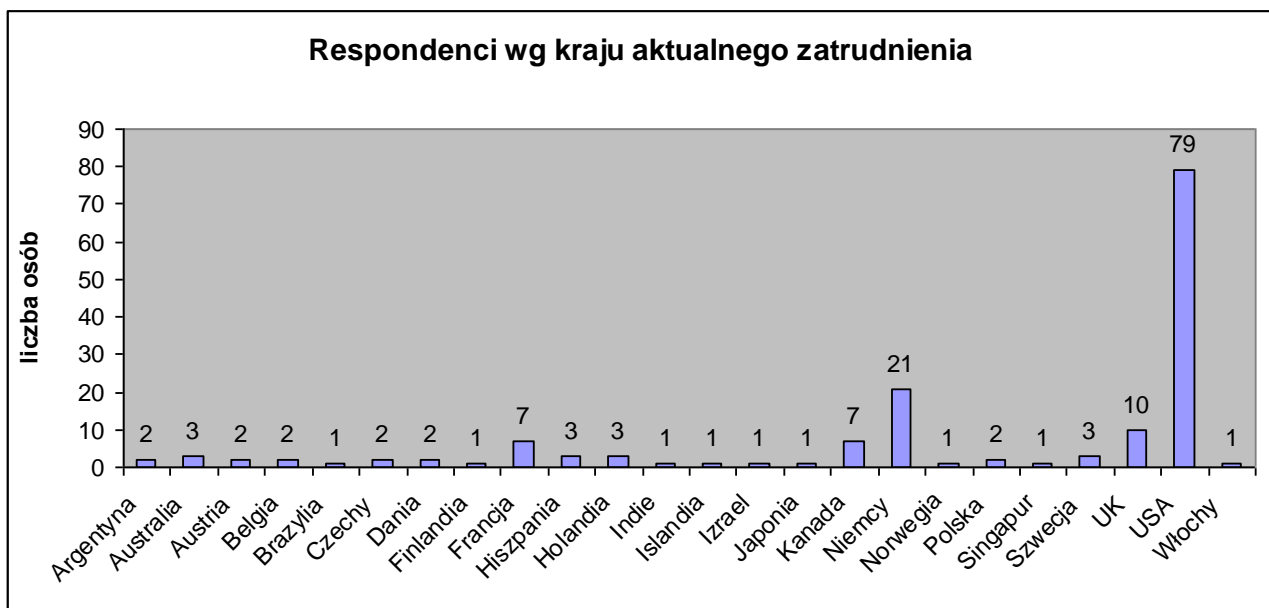

Wiele krajów reprezentowanych jest wśród respondentów przez pojedyncze osoby. Uogólniając można stwierdzić, że respondenci zagraniczni wywodzą się przede wszystkim z Europy Zachodniej i Północnej oraz Ameryki Północnej.

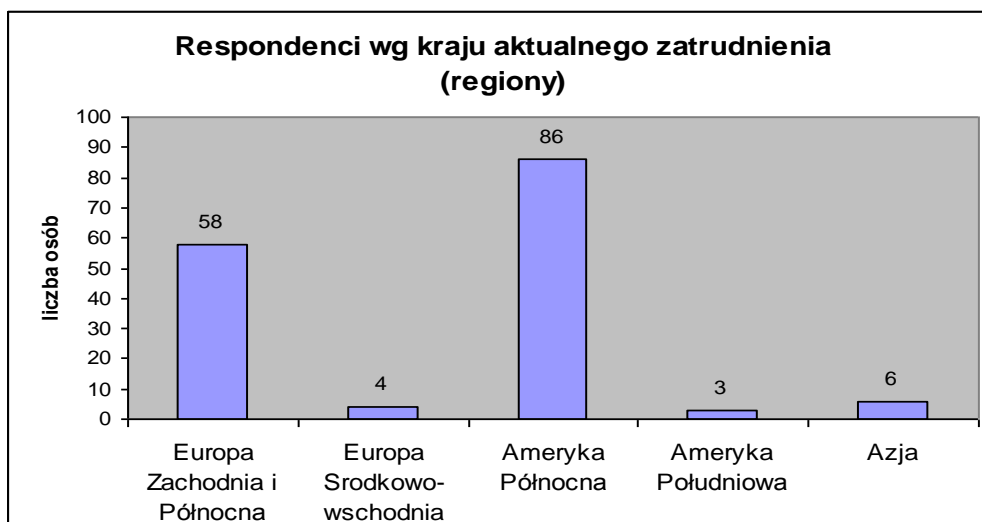

Kraj aktualnego zatrudnienia

Mniej więcej połowa respondentów zatrudnionych jest obecnie w USA. Ponad 13% respondentów zadeklarowało aktualne zatrudnienie w Niemczech, ok. 6% w Wielkiej Brytanii i po 4% - w Kanadzie i Francji. Natomiast dwóch zagranicznych respondentów (z Niemiec) zadeklarowało aktualne zatrudnienie w Polsce.

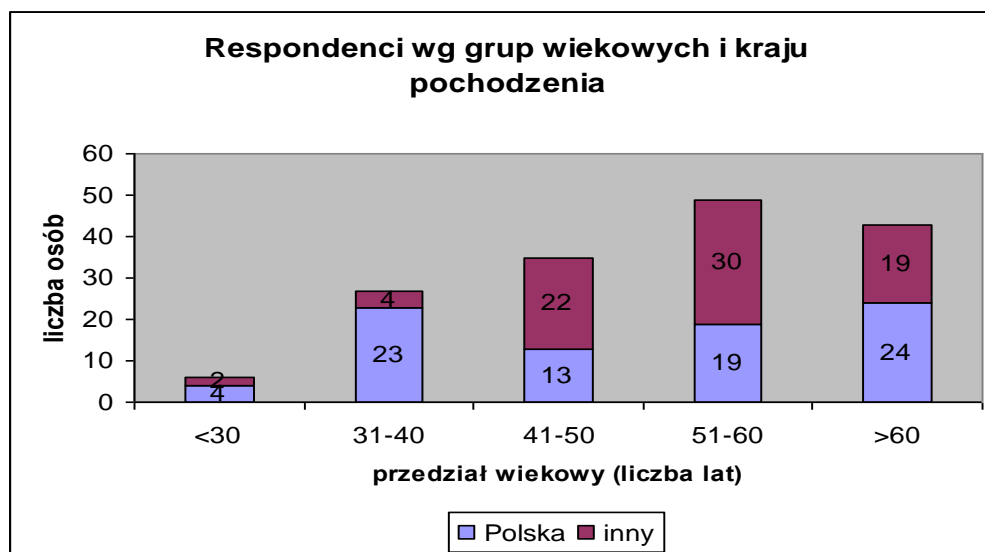
O ile pod względem kraju pochodzenia respondentów przeważa zdecydowanie Polska (ponad połowa respondentów), a następnie Europa Zachodnia i Północna (ok. 1/4 respondentów), o tyle, jeśli chodzi o kraj aktualnego zatrudnienia, wyraźna jest dominacja Ameryki Północnej (ponad połowa wszystkich respondentów). Wydaje się to o tyle mało zaskakujące, że wśród adresatów ankiety znalazła się spora grupa pracowników NIH. Również dominująca wśród adresatów grupa recenzentów FNP to osoby anglojęzyczne. Ponad 1/3 respondentów pracuje aktualnie w Europie Zachodniej lub Północnej.

Wiek

Wśród ogółu respondentów przeważają osoby w powyżej 50 roku życia – 30% łącznej liczby odesłanych ankiet pochodzi od osób w przedziale 51-60 lat, a 27% od osób, które przekroczyły 60

lat. Wynika to prawdopodobnie z faktu, że adresatami ankiety byli w dużej mierze recenzenci FNP, a więc badacze o znacznym dorobku naukowym.

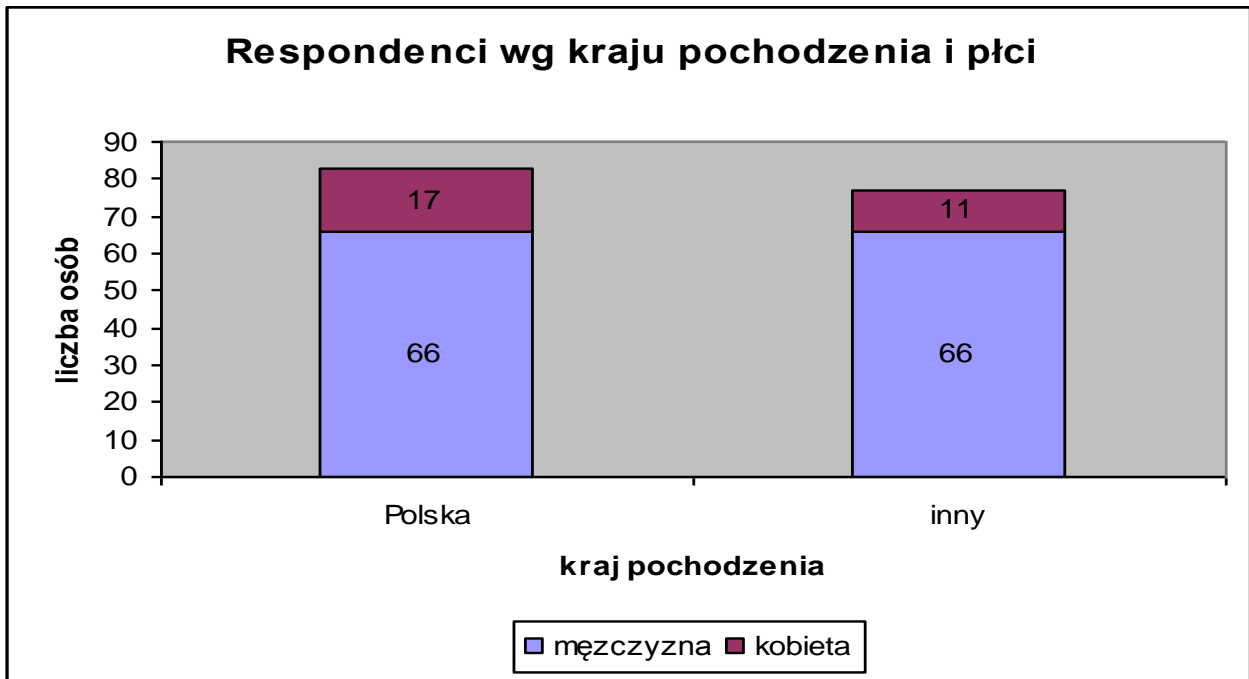
Wśród polskich respondentów przeważają osoby w wieku 31-40 lat i ponad 60 lat. Próba jest stosunkowo niewielka, więc trudno wyciągać z tych danych zdecydowane wnioski, warto jednak również przy tej okazji wziąć pod uwagę, że na ankietę odpowiedzieli przede wszystkim osoby zainteresowane pracą w Polsce (choć niekoniecznie gotowe do jej podjęcia). Co ciekawe, podobnie rozkładają się – jeśli chodzi o strukturę wiekową – głosy respondentów polskich w kwestii chęci powrotu do Polski.

Polscy respondenci ankiety to naukowcy stosunkowo młodzi, na etapie budowania swojej niezależnej pozycji i pierwszych własnych zespołów oraz naukowcy zbliżający się do wieku emerytalnego. Pierwsza grupa znajduje się w momencie przełomowym, stojąc przed wyborem miejsca (kraju), w którym „zapuści korzenie” – jeśli nie na zawsze, to na dłuższy czas. Druga grupa natomiast to osoby, których dynamika kariery z reguły wyraźnie spada. Prawdopodobnie wydaje się, że dla naukowców z tej grupy wzrasta znaczenie wartości innych niż dynamiczne środowisko, np. związanych z prestiżem, kształceniem młodych badaczy itp. Co ciekawe, tendencji tej nie widać w przypadku zagranicznych respondentów ankiety, wśród których przeważają osoby w wieku: 51-60 lat oraz 41-50 lat.

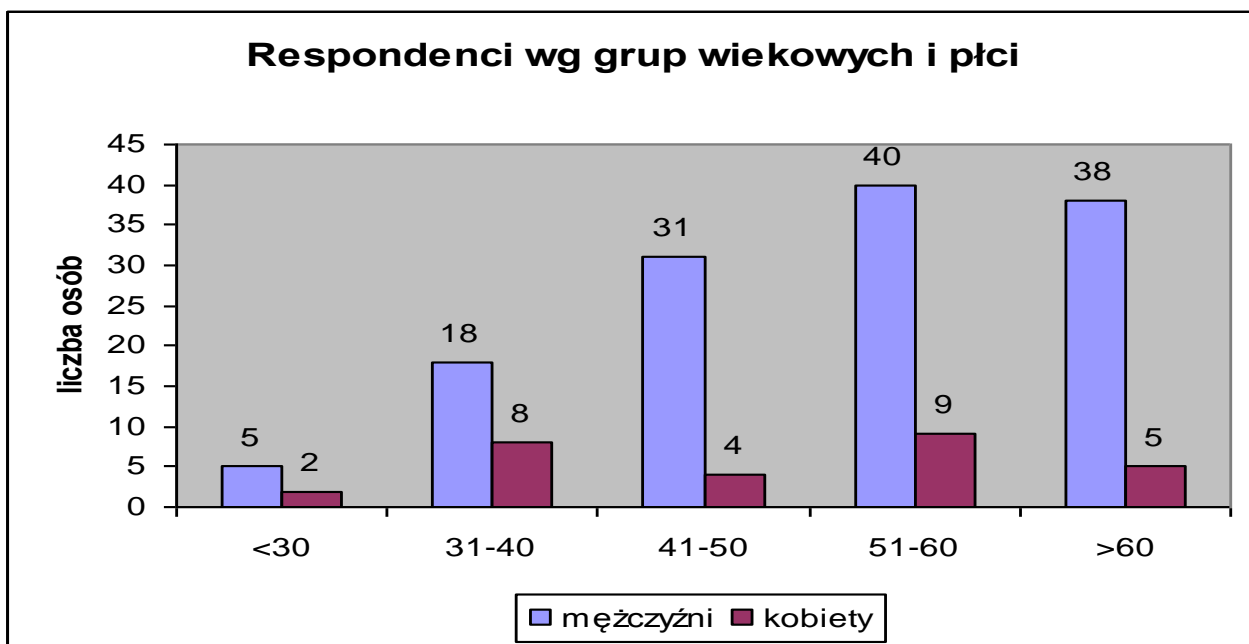
Płeć

Wśród respondentów zdecydowaną większość (prawie 83%) stanowią mężczyźni. Stosunkowo najliczniej kobiety pojawiały się w przedziałach wieku: 31-40 oraz 51-60.

Przewaga mężczyzn wyraźniejsza jest w przypadku naukowców zagranicznych (86%) niż polskich (80%).

Liczebna przewaga mężczyzn wśród respondentów jest najmniejsza w przypadku naukowców poniżej 41 roku życia (70%). W grupie respondentów powyżej 60 lat mężczyźni stanowią 88%.

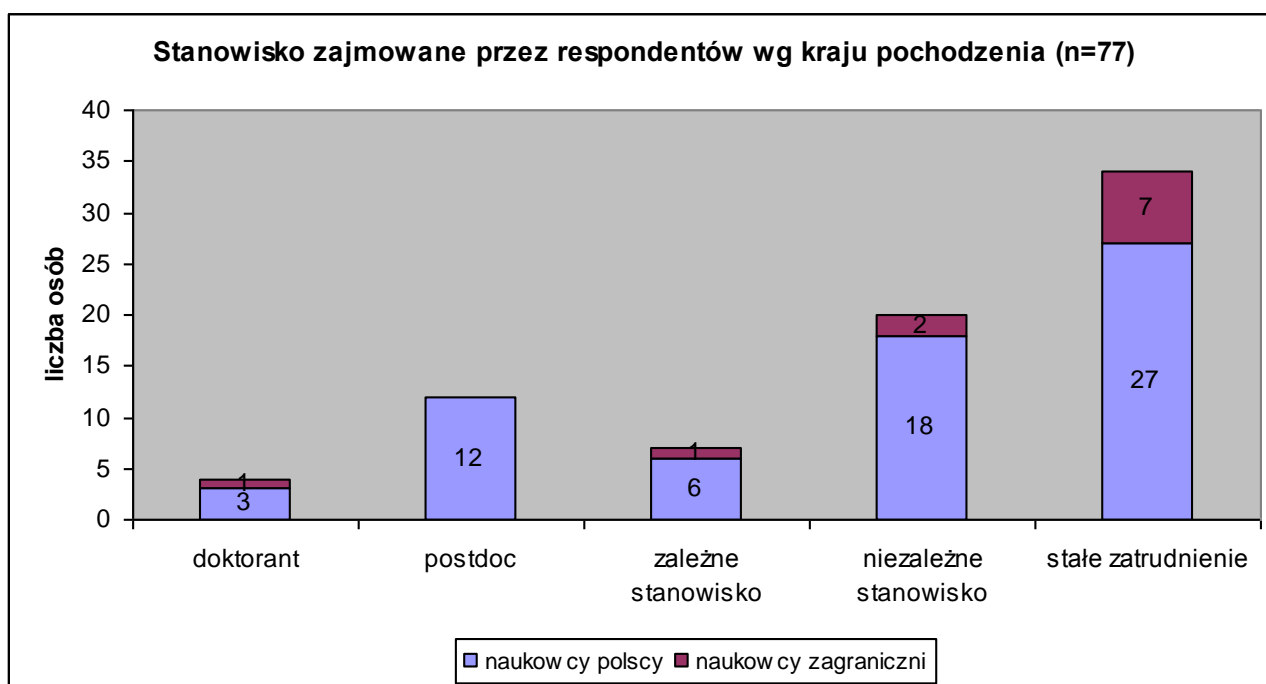
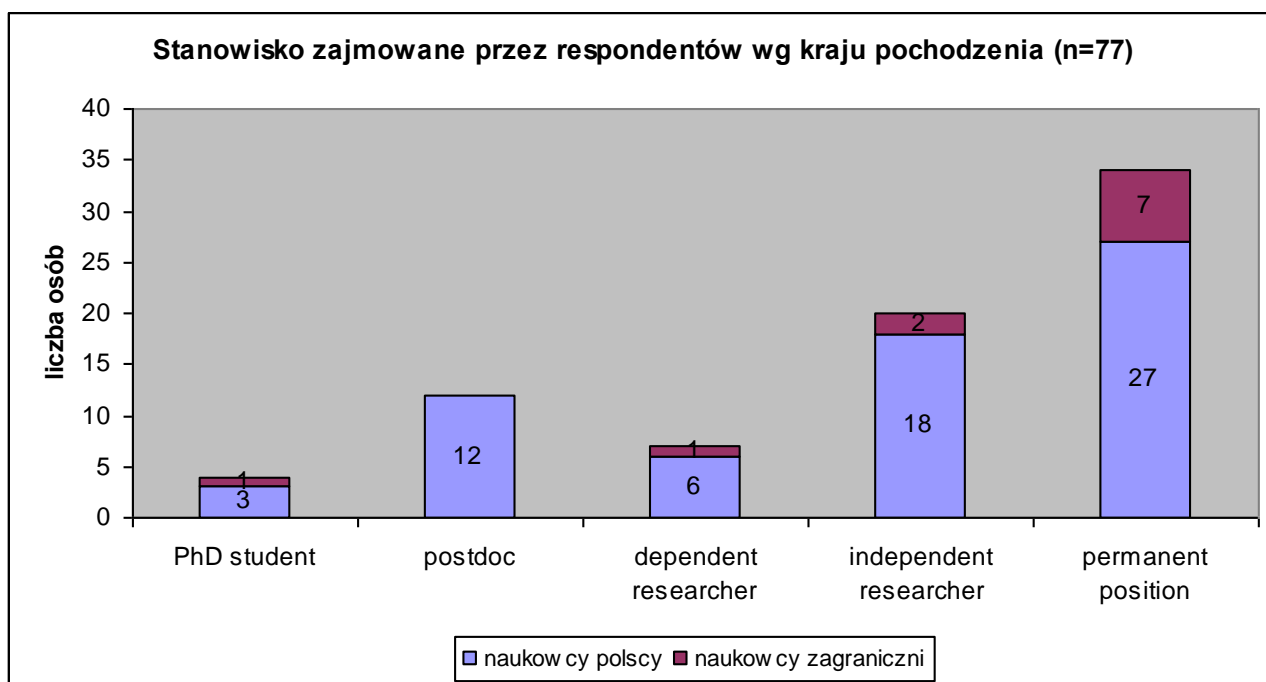
Zajmowane stanowisko

W ankiecie zawarte było pytanie o stanowisko respondentów, przy czym mogli oni zaznaczyć więcej niż jedną z następujących odpowiedzi:

- PhD student (doktorant)
- post-doc (osoba przebywająca na stażu podoktorskim)

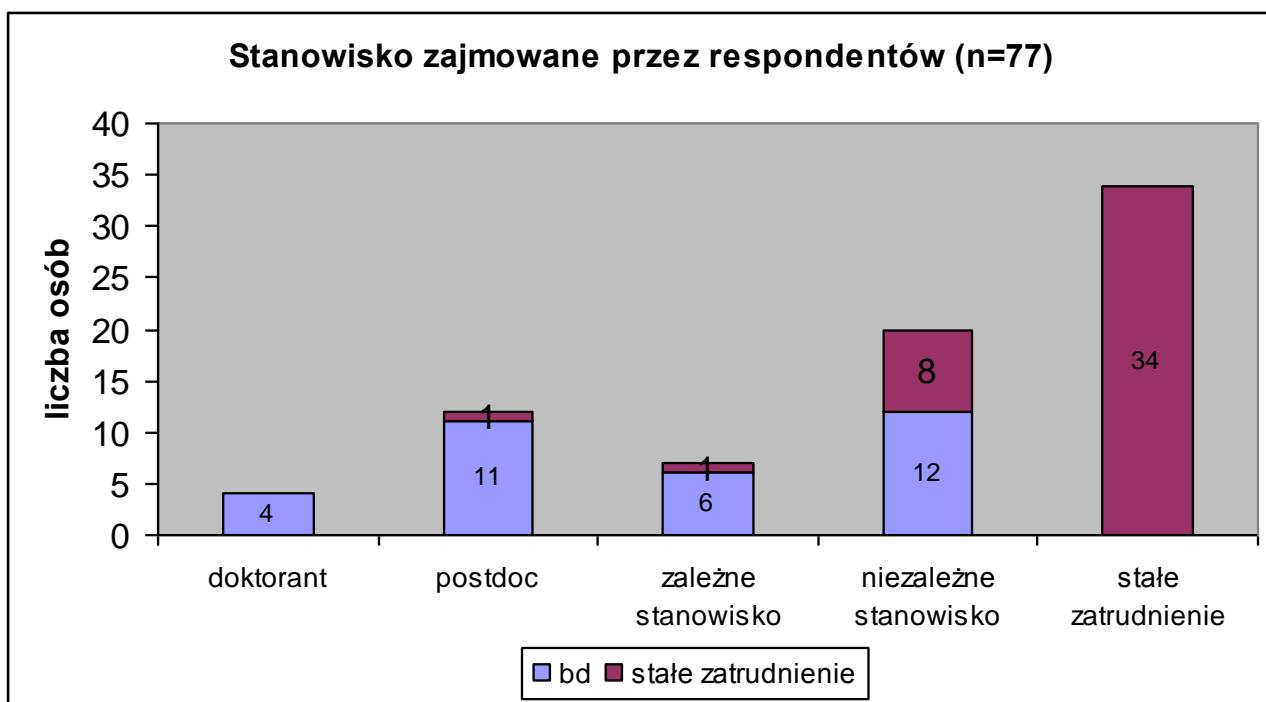
- dependent position (stanowisko zależne)
- independent position ((stanowisko niezależne)
- permanent position

Niestety wśród 160 ankiet odpowiedzi na to pytanie zawiera zaledwie 77 i są to przede wszystkim ankiety nadesłane przez polskich naukowców. Wiązać to należy głównie z problemem technicznym, który pojawił się w trakcie wypełniania ankiety przez respondentów anglojęzycznych.

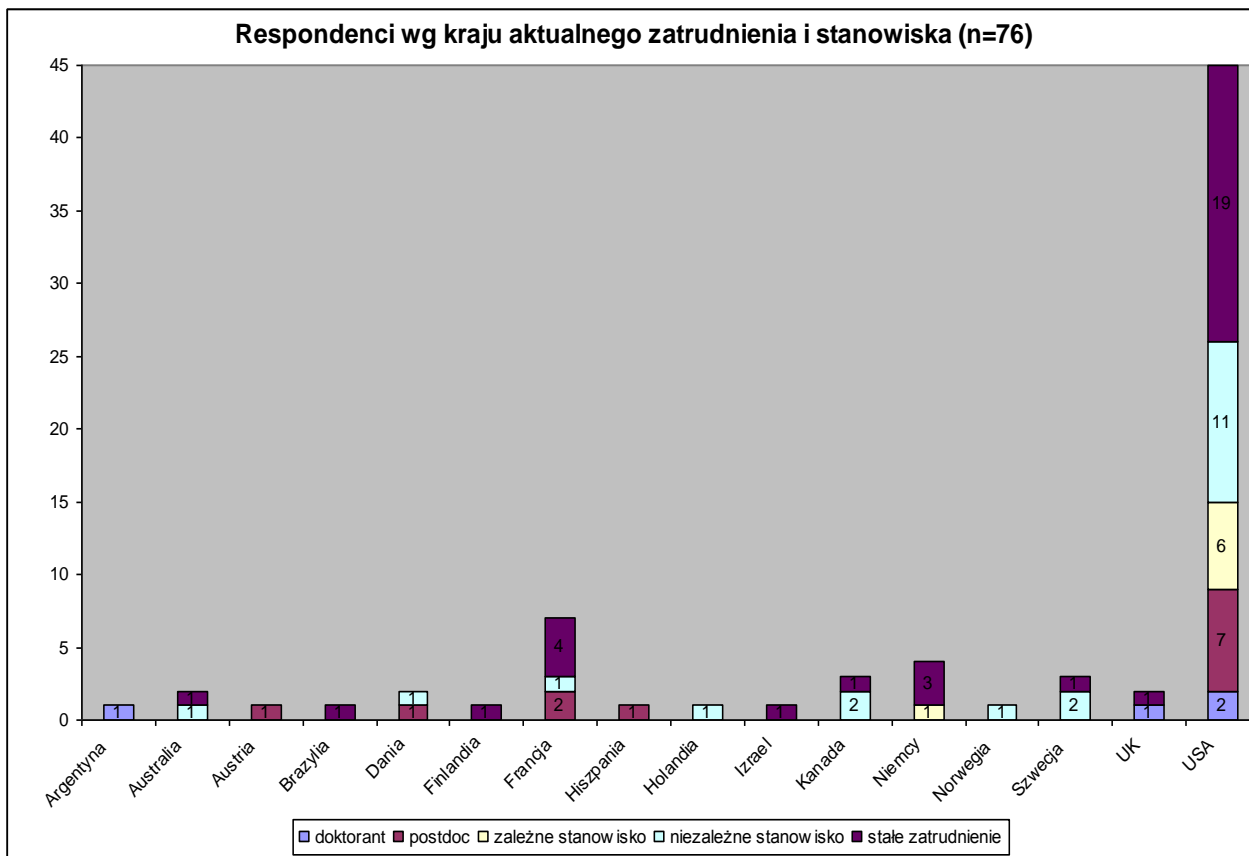

Ponad 40% polskich respondentów zadeklarowało posiadanie stałego zatrudnienia w zagranicznej instytucji badawczej. Wśród zagranicznych respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie udział takich osób jest znacznie wyższy (mamy jednak do czynienia z bardzo niewielką próbą).

Dziewięć spośród osób, które zadeklarowały „independent position” wskazało również stałe zatrudnienie. Posiadanie stałego zatrudnienia zadeklarował także jeden respondent zajmujący zależne stanowisko oraz jeden „postdoc”. 35 osób zadeklarowało po prostu posiadanie stałego zatrudnienia.

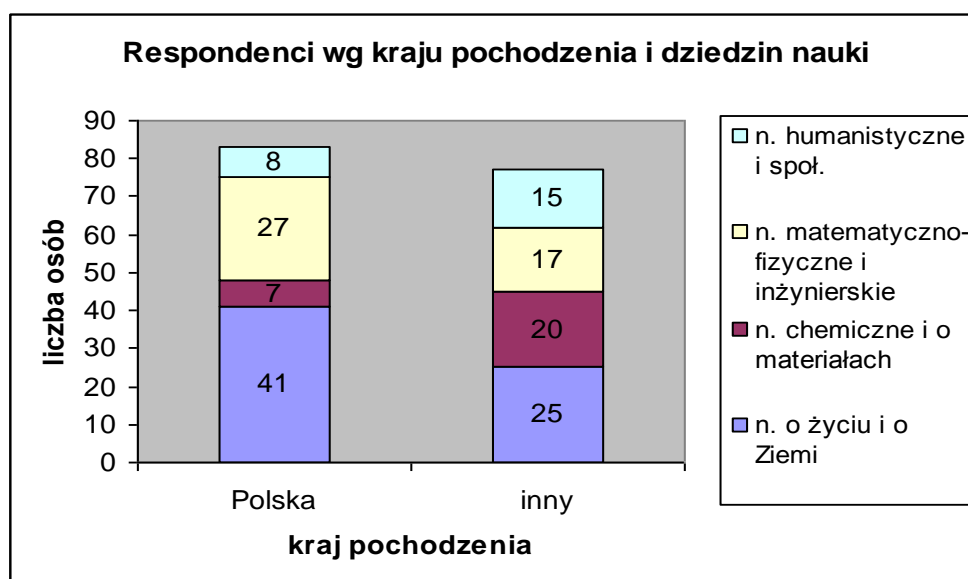
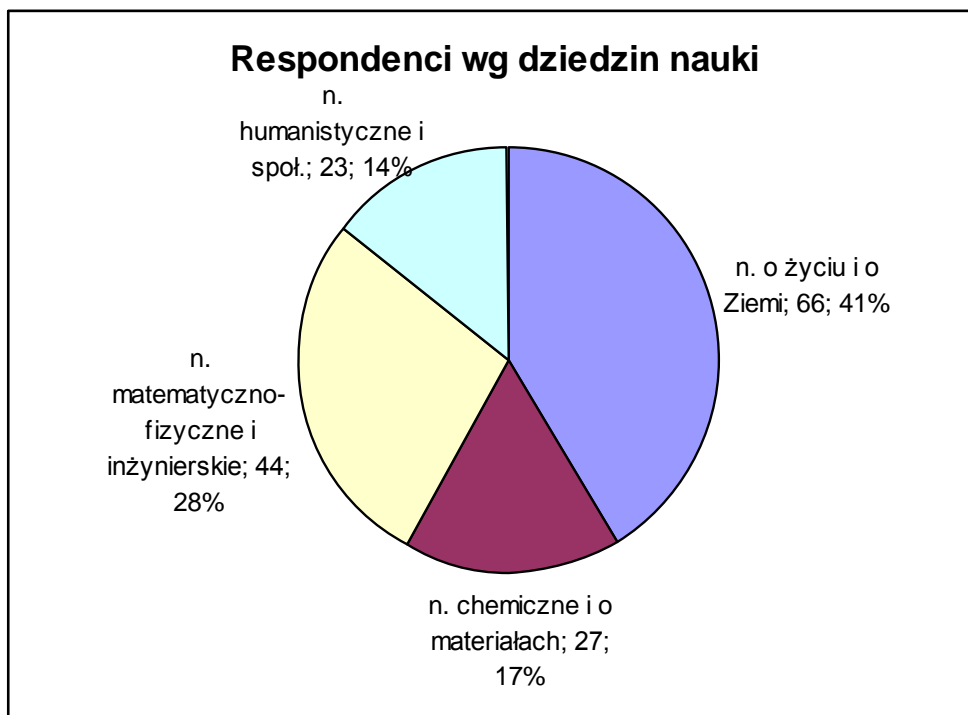

Stany Zjednoczone mają wyraźną przewagę we wszystkich grupach respondentów podzielonych wg zajmowanych stanowisk. Jednocześnie aż 42% zatrudnionych w USA respondentów deklaruje stałe zatrudnienie.

Dziedziny nauki

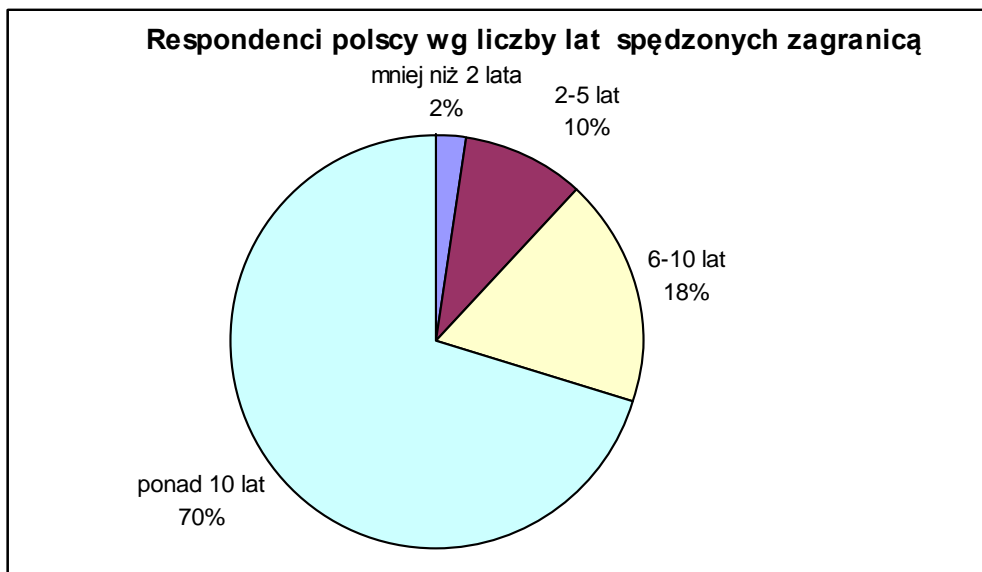
Ankiety wypełnili przedstawiciele wszystkich czterech szeroko rozumianych dziedzin nauki: nauk humanistycznych i społecznych, nauk o życiu i o Ziemi, nauk matematyczno-fizycznych i inżynierskich oraz nauk chemicznych i o materiałach. Ponad połowę stanowili przedstawiciele nauk o życiu i o Ziemi. Przewagę tej dziedziny nauki widać przede wszystkim wśród polskich respondentów. Można to wiązać z doбором adresatów ankiety (byli to: recenzenci FNP, osoby wskazane przez laureatów programu TEAM (a więc badaczy reprezentujących obszary nauki zdefiniowane jako: bio, info, techno) oraz polscy naukowcy pracujący w NIH).

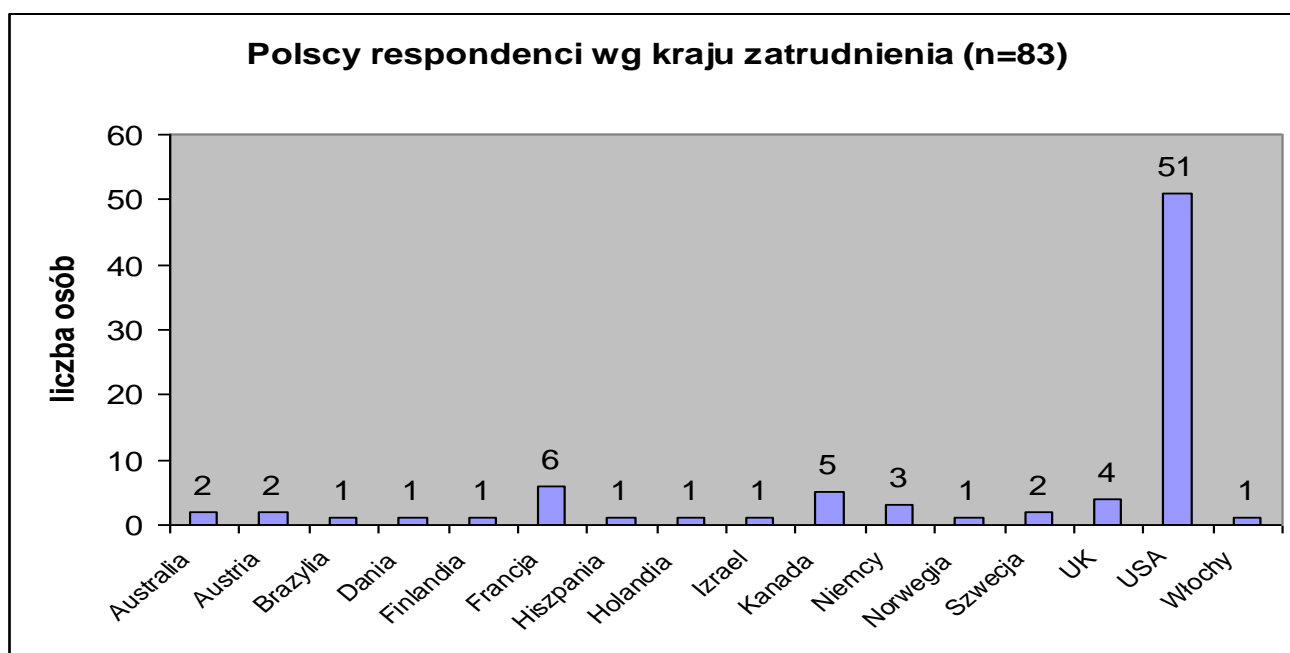
Polscy respondenci

Okres spędzony za granicą i miejsce pobytu

Jak widać z wcześniej podanych informacji o strukturze wiekowej respondentów polskich, w tej grupie przeważają osoby ponad 40-letnie. Jednocześnie zdecydowana większość respondentów za granicą przebywa od dawna. Aż 70% jest tam ponad 10 lat, a tylko 2% mniej niż 2 lata. Można więc uznać, że jest to grupa dosyć dobrze osadzona w zagranicznych instytucjach badawczych.

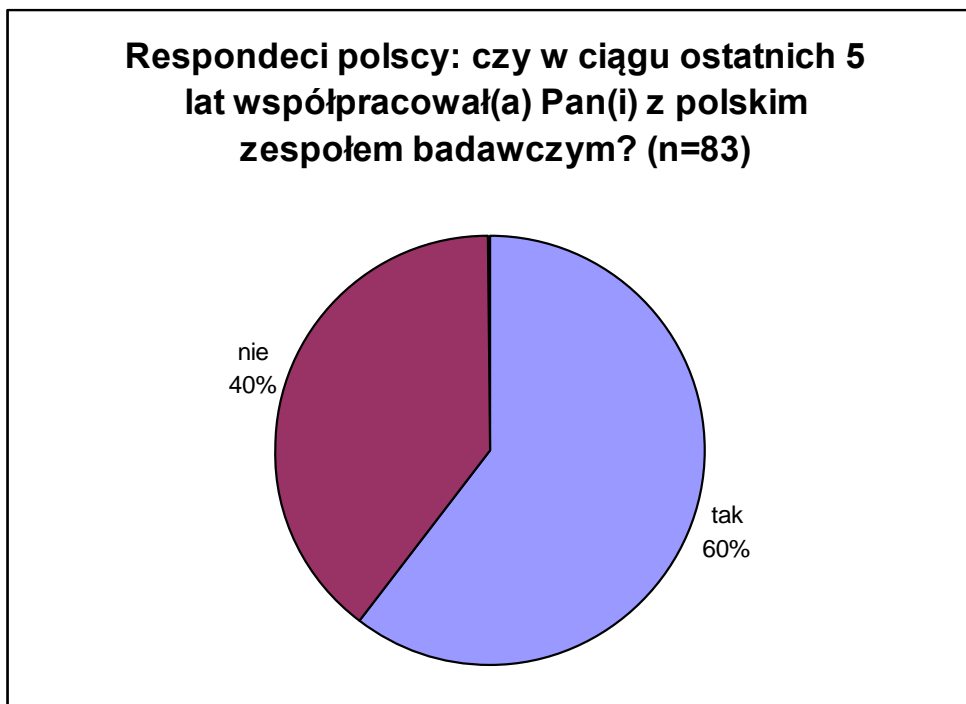

Ponad 67% respondentów polskich pracuje obecnie w Ameryce Północnej (głównie USA), co również wynika w dużej mierze ze sposobu doboru grupy.

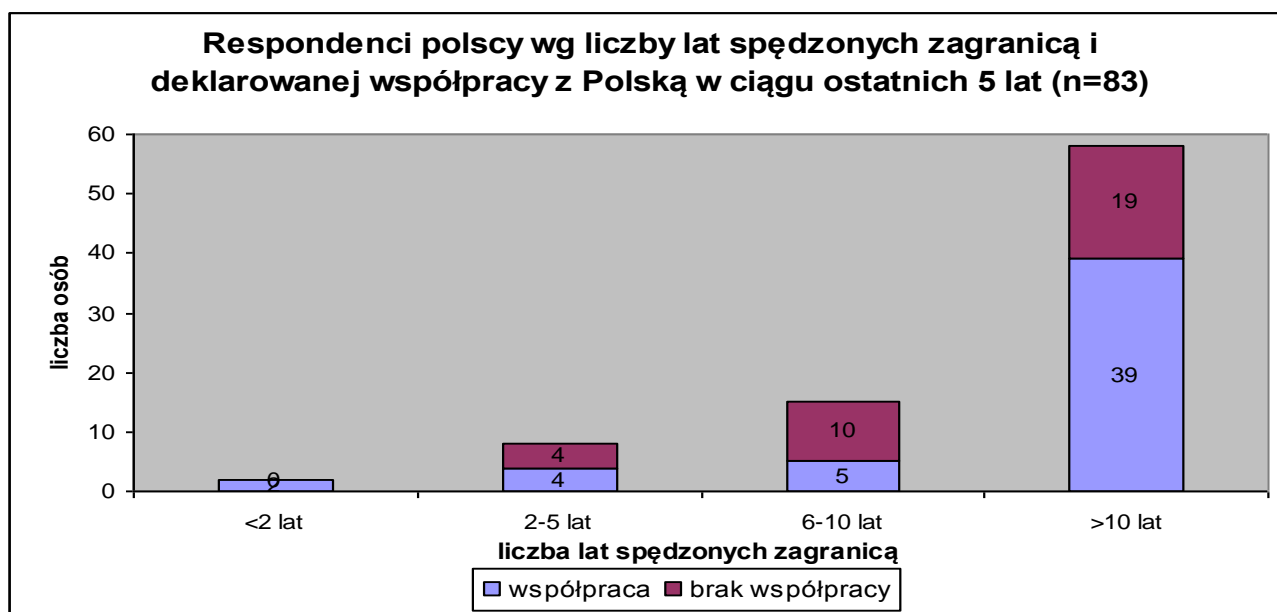

Współpraca z Polską

Mimo stosunkowo długiego pobytu zagranicą, respondenci polscy w większości deklarują współpracę z polskimi zespołami badawczymi.

Osoby deklarujące współpracę w ciągu ostatnich 5 lat przeważają w grupie respondentów polskich przebywających za granicą ponad 10 lat. Stanowią one 33% tej grupy. Jednocześnie wśród osób przebywających za granicą od ponad 10 lat ok. 67% deklaruje współpracę z Polską. W znacznie mniej licznej grupie respondentów przebywających zagranicą 2-5 lat, osoby „współpracujące” stanowią połowę. Najmniej osób „współpracujących” widać w grupie respondentów przebywających zagranicą 6-10 lat.

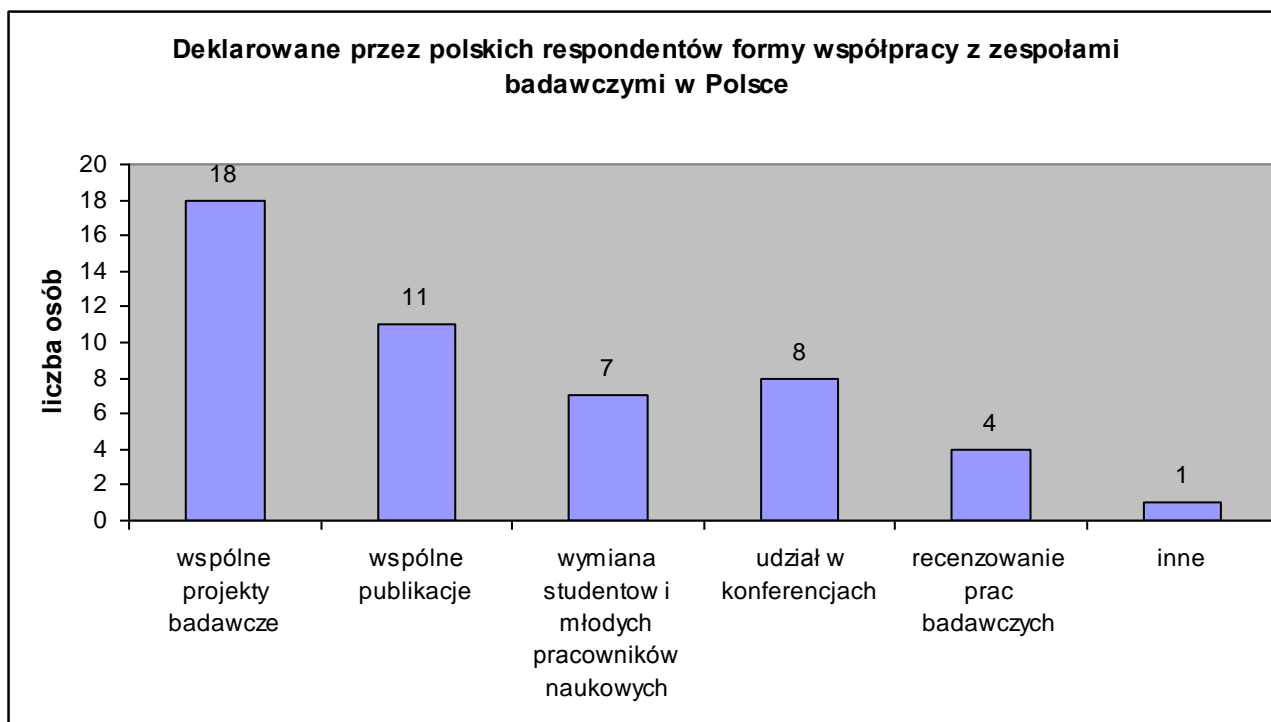

Przewaga osób współpracujących z krajowymi zespołami badawczymi wśród respondentów polskich pracujących zagranicą - często od wielu lat i na niezależnych, stałych stanowiskach - jest

jedną z optymistycznych obserwacji płynących z badania, niezależnie od chęci tych osób do powrotu do Polski.

Formy współpracy

Najczęściej wskazywaną formą współpracy są wspólne projekty badawcze. Na kolejnych miejscach wymienione zostały wspólne publikacje, udział w konferencjach oraz wymiana studentów i młodych pracowników naukowych.

Opinie polskich respondentów na temat różnic w funkcjonowaniu polskich i zagranicznych zespołów badawczych

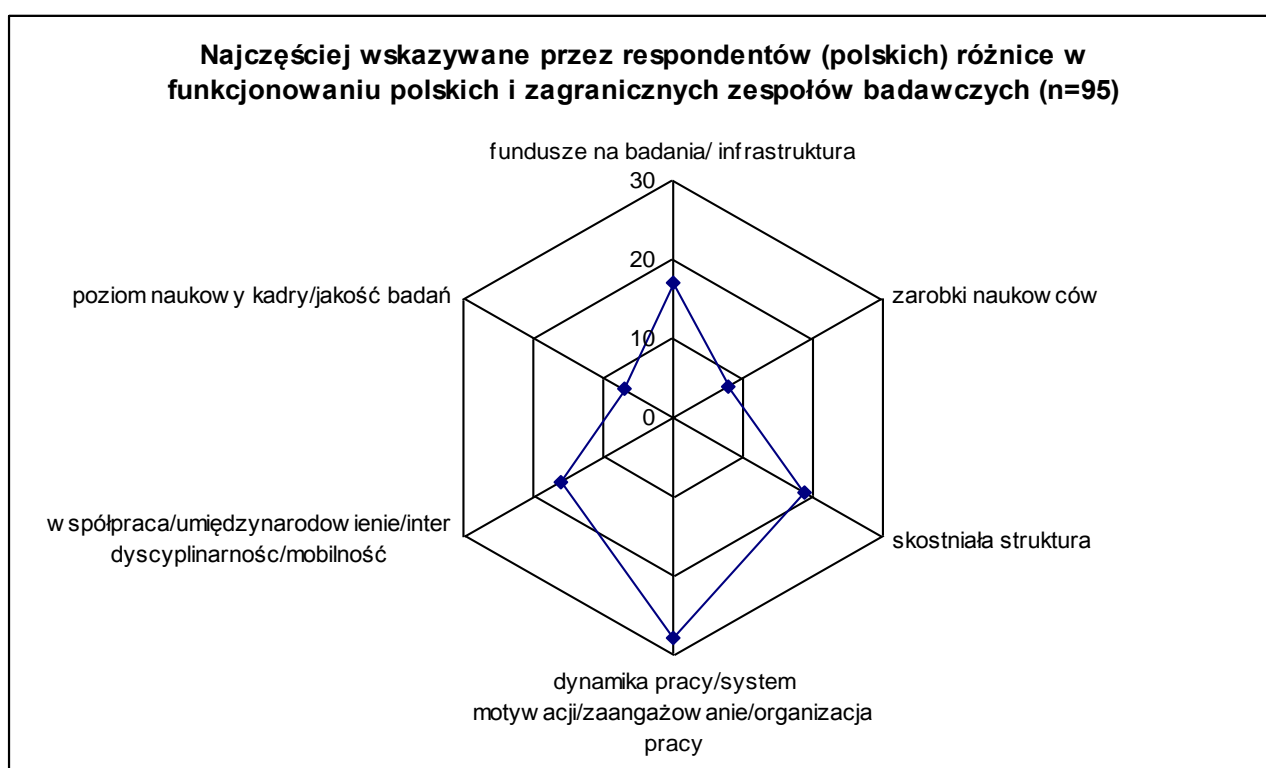
Respondenci polscy poproszeni zostali o wskazanie najważniejszych ich zdaniem różnic między funkcjonowaniem zespołów badawczych w Polsce i za granicą. Napłynęły 73 odpowiedzi. Trzech respondentów wyraziło opinię, że różnic takich nie widzi, zaznaczając jednocześnie, że ich obserwacje ograniczają się do jednej dziedziny badań oraz że dobrych zespołów w Polsce jest po prostu mniej. Jedna wypowiedź miała charakter bardzo ogólny: „*brak ciągłości w trosce o utrzymanie prac badawczych na wysokim poziomie*”. Pozostałe odpowiedzi wskazywały na (jedną lub więcej) konkretne różnice.

Pytanie miało charakter otwarty – respondenci nie mieli do wyboru z góry określonych opcji. Nie byli ograniczeni do wskazania tylko jednej kwestii. Sami identyfikowali i formułowali najważniejsze ich zdaniem różnice. W niektórych przypadkach wskazywali pojedynczą różnicę

np. wysokość funduszy na badania, w innych – sformułowania respondentów obejmowały kilka różnic. Ponieważ formułowali je w bardzo różnorodny sposób, wypowiedzi te pogrupowane zostały wg następujących kategorii:

- fundusze na badania/infrastruktura;
- zarobki naukowców;
- poziom naukowy kadry/jakość badań;
- dynamika pracy/system motywacji/zaangażowanie/organizacja pracy;
- struktura systemu/środowiska;
- współpraca/umiędzynarodowienie/interdyscyplinarność/mobilność.

Kategorie te nie są oczywiście w żadnym razie rozłączne - wskazują raczej na powiązanie i uwypuklenie pewnych cech przez respondentów.

Respondenci nie określali stopnia natężenia cechy wskazanej jako różnicującej polskie i zagraniczne zespoły. Można domniemywać, że odpowiadając na otwarte pytanie o różnice wskazywali te, które uważają za istotne (na tle innych różnic oraz dla funkcjonowania zespołów badawczych). **Najczęściej wskazywane różnice wiążą się z dynamiką pracy, systemem motywacji, zaangażowaniem i organizacją pracy.** Oto kilka przykładowych wypowiedzi:

„Brak profesjonalizmu w polskich zespołach badawczych. Ogromne marnotrawstwo środków finansowych. Nieproporcjonalnie niska wydajność pracy w stosunku do nakładów finansowych”;
“Intensity of research, personal engagement, and amount of hard work involved are much higher in foreign research teams (especially in the US) as compared to even very good Polish groups”
 [intensywność badań, zaangażowanie osobiste i ilość ciężkiej pracy są znacznie większe

w zagranicznych zespołach badawczych (zwłaszcza w USA) nawet w porównaniu do bardzo dobrych grup polskich]; *“in average the dynamics (opening for new field of research, mobility) of Polish teams is weak, as compared to those from leading in science foreign countries”* [z reguły dynamika (otwieranie nowych pól badawczych, mobilność) polskich zespołów jest słabsza w porównaniu do krajów wiodących w nauce]; *“kultura organizacyjna, przygotowanie ogólne, sprawność i wydajność pracy”*; *„praca naukowa w USA oparta jest na silnej konkurencji”*; *„pytanie wymaga napisania książki, głównie jest to sprawa motywacji i niemożności na dużych polskich uczelniach (np. PW), również organizacja pracy, wynagrodzenia, itd.”*; *„(za granicą) relatywnie mniejsze znaczenie badań ukierunkowanych ściśle na uzyskanie tytułów naukowych, większy nacisk na jakość a nie ilość publikacji”*; *„US teams work under much more pressure, to get results, since the funding here is very competitive”* [zespoły amerykańskie pracują pod znacznie większą presją, aby osiągać wyniki, ponieważ finansowanie badań oparte jest na konkurencji]; *„Z wyjątkiem kilku przodujących ośrodków widzę różnice w intensywności/tempie prowadzenia prac badawczych, które zazwyczaj w Polsce jest wolniejsze”*; *„Zaangażowanie ludzi jest dużo większe zagranicą. Opieka i kierowanie naukowe studentami i współpracownikami jest traktowana poważnie i na wysokim poziomie”*; *„(w porównaniu do PL): większa elastyczność tematyczna, większa motywacja naukowa młodej kadry, lepsza infrastruktura, mniejsze formalności”*; *„Atmosfera pracy”*; *„Dużo większe wymagania od naukowców. Wymagane roczne sprawozdanie. Podwyżki uzależnione od publikacji w czołowych czasopiśmie międzynarodowych. Science Citation Index”*; *„motywacja do intensywnej pracy badawczej, gotowość do podejmowania nowych projektów przy zastosowaniu ew. nowych metod, chęć uzyskania interesujących wyników gwarantujących ich publikację w renomowanych czasopiśmie”*.

Kolejna, co do częstości, wskazywana różnica między polskimi i zagranicznymi zespołami to **skostniała struktura polskich instytucji naukowych**: *„relations between the younger and older staff members”*; *„W Austrii, gdzie pracuję dwa lata, stawia się na samodzielność i kreatywność. Praca na etacie 'postdoc' to w zasadzie praca samodzielna, z możliwościami rozwoju i odpowiednim finansowaniem”*; *„Zdecydowanie zbyt wiele hierarchii w Polsce”*; *„W Polsce brakuje systemu ewaluacji osiągnięć, co powoduje że część etatów zajmowanych jest przez osoby niekompetentne lub takie, które straciły kontakt z aktualnym stanem wiedzy w badanej przez siebie”*; *„w Polsce dominuje 'układ' to znaczy nie tylko kogo się zna, ale także na jakie wzajemne usługi można liczyć. W USA dominuje merytokracja”*; *„Średnia wieku pracowników naukowych na uniwersytetach w Polsce jest wyższa”*; *„Możliwość podjęcia dyskusji z szefem i wywierania realnego wpływu na kierunek badań. Prawie nieograniczony dostęp do środków finansowych, a co za tym idzie - aparatury i odczynników”*; *„petryfikacja karier w Polsce - 'from cradle to the grave' - w tym samym miejscu”*; *„At the (Polish) Universities: high number of post doc researchers in tenured positions and marginal research activities. Their number is much higher than the number of PhD students!”*; *„znacznie mniejsza samodzielność w podejmowaniu decyzji naukowych, organizacyjnych, administracyjnych w Polsce”*.

Polscy respondenci widzą także duże różnice między polskimi i zagranicznymi zespołami pod względem otwartości na współpracę i mobilności, co w ich opinii wiąże się bezpośrednio ze skostniałą strukturą i nadmierną hierarchizacją: *„Grupy badawcze na Zachodzie są - średnio rzecz biorąc - bardziej dynamiczne i otwarte na współpracę”; „W Polsce brak kolegalnej współpracy pomiędzy uczelniami, niski poziom audytu zewnętrznego oraz umiejętności prezentacji badań na arenie międzynarodowej”; „W Polsce zespoły badawcze są często ograniczane i zamknięte na współpracę przez szefów”; „Z mojego doświadczenia zespoły badawcze za granicą łatwiej się przystosowują do bieżących warunków w nauce światowej. Polskie zespoły często są zbyt przywiązane do skostniałych hierarchii i porządku”; „zagranicą są o wiele większe możliwości współpracy”; „mała mobilność pracowników naukowych!”; „Skostniała kadra. Kumoterstwo i załatwianie rzeczy po znajomości”; „W USA jest większy zakres współpracy pomiędzy specjalistami z różnych dziedzin w rozwiązywaniu złożonych problemów i projektów”; „możliwość badań interdyscyplinarnych, szeroko zakrojona współpraca między instytucjami badawczymi, ciekawe szkolenia, warsztaty”.*

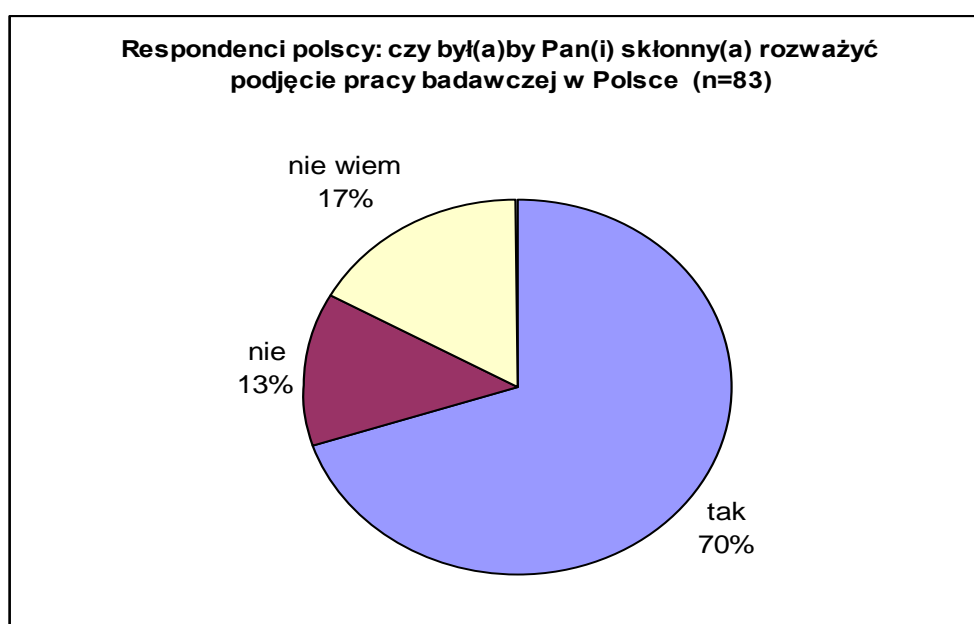
Respondenci wskazują również na różnice w finansowaniu nauki, mówiąc zarówno o funduszach na badania, jak i o wynagrodzeniach naukowców. Choć znacznie częściej odnoszą się do środków na badania niż wynagrodzeń, można spodziewać się, że „pieniądze na badania” są kategorią szerszą, zawierającą w sobie również środki na wynagrodzenia. Z kolei ograniczenia finansowe prowadzą wprost do słabszej jakości badań prowadzonych w Polsce poprzez niejasne/administracyjne zasady dystrybucji środków, mniejszą motywację i zaangażowania naukowców, brak współpracy i dostępu do najnowszych technologii:*„Słabe finansowanie z budżetu w Polsce”; „W Polsce nie ma pieniędzy na badania porównywalne z zachodnimi, nie są jasne perspektywy awansu”; „pieniądze na badania, dostęp do najnowszych technologii”; „(In other countries) less corruption; access to research funds based on achievements/results rather than on 'who knows who'; no interference of politicians on grants distribution” [(W innych krajach) mniej korupcji; dostęp do funduszy oparty raczej na dokonaniach/wynikach niż tym 'kto kogo zna'; politycy nie mają wpływu na dystrybucję funduszy]; „Zarobki dla przeciętnego naukowca - to jest główny problem i różnica. Tzw. 'kolesiostwo' na niższym szczeblu występuje częściej w Polsce niż w USA”; „System biurokratyczny w USA jest o wiele prostszy”; „Low funding availability. Inadequate salaries for PhD positions” [Mała dostępność funduszy. Nieadekwatne wynagrodzenia dla doktorantów] ; “1. Przede wszystkim czynnik finansowy. Zbyt niskie pensje. 2. Brak pieniędzy na badania. Pomimo bardzo drogiego sprzętu, w jaki zostały zaopatrzone instytucje naukowe, brakuje pieniędzy na odczynniki”; „Główna różnica to środki finansowe. Kolejna, bardzo ważna to kolaboracja, współpraca między grupami, która przynosi obopólne korzyści”; „brak funduszy, niskie płace”; „Low salary causing less time spent on the project due to additional occupation and activities” [niskie pensje prowadzą do zmniejszenia czasu pracy nad projektem w związku z koniecznością podejmowania dodatkowych zajęć]; „olbrzymia dysproporcja finansowa, funkcjonowanie tzw. core facilities”.*

Powyższe problemy znajdują – zdaniem respondentów - swoje odbicie w **poziomie kadry naukowej i prowadzonych badań. Wobec nieadekwatnych funduszy oraz wadliwej struktury środowiska naukowego, braku motywacji i słabego zaangażowania naukowców w pracę badawczą, dobre zespoły czy świetni naukowcy stanowią wyjątki. Brakuje masy krytycznej:** „(za granicą) większy potencjał intelektualny (w jednym miejscu wiele wybitnych osób zajmujących się nauką)”; „I'm not sure about the quality of research in Poland anymore. The quality of publications: very questionable approach to research: more than questionable” [nie mam obecnie wyrobionego zdania na temat jakości prowadzonych w Polsce badań. Jakość publikacji: bardzo wątpliwe podejście do nauki: więcej niż wątpliwe]; „(in other countries) higher general level of education/competence” [(w innych krajach) wyższy ogólny poziom edukacji/kompetencji]; „niższy poziom wyjściowy naukowej kadry polskiej”, „programy na uniwersytetach przeladowane do takiego stopnia, że na naukę nie ma czasu”.

Co ciekawe, choć przyczyn tego stanu rzeczy można dopatrywać się w systemie finansowania, stosunkowo niewielu respondentów bezpośrednio wskazało na kwestię dostępu do funduszy i wynagrodzeń. Zwracali oni raczej uwagę na kwestie powiązane z finansowaniem, ale i innymi cechami systemu nauki w Polsce, np. brakiem systemu motywacji naukowców; brakiem samodzielności młodszych pracowników naukowych, brakiem dyskusji między młodszymi i starszymi naukowcami, brakiem umiejętności współpracy, brakiem systemu ewaluacji.

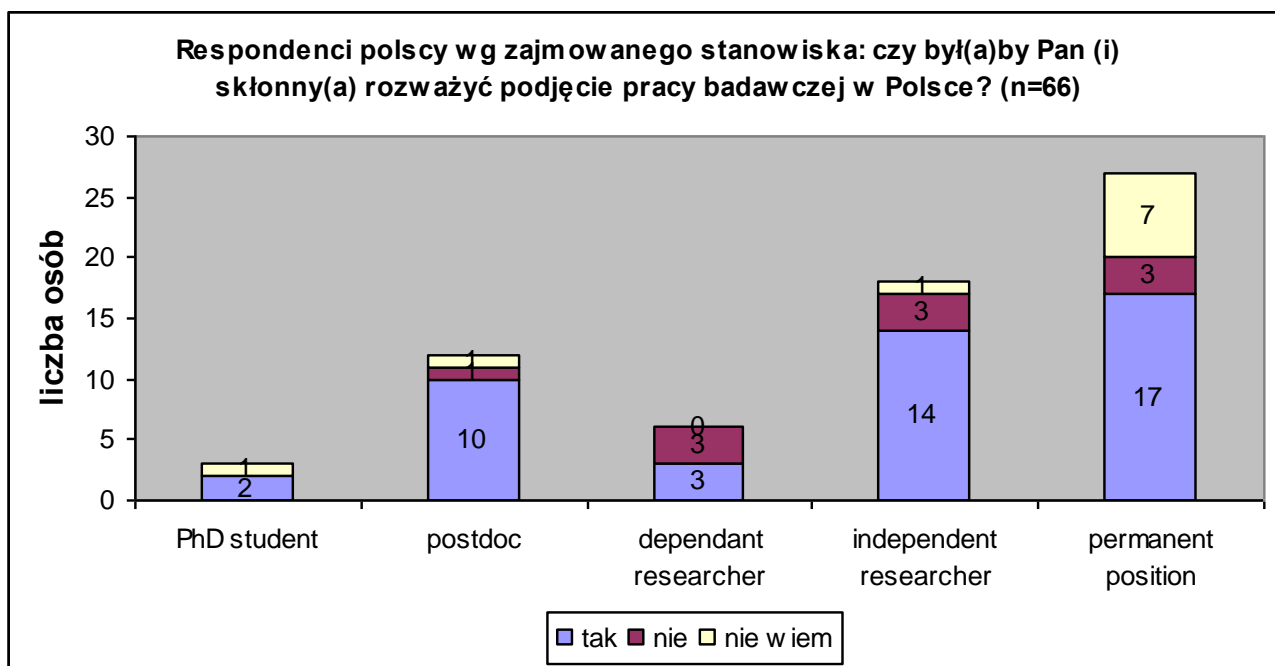
Deklarowana przez polskich respondentów gotowość do podjęcia pracy badawczej w Polsce

58 na 83 polskich respondentów pozytywnie odpowiedziało na pytanie o gotowość rozważenia podjęcia pracy badawczej w Polsce. 14 nie ma wyraźnej opinii w tej kwestii, a jedynie 11 zdecydowanie wyklucza taką możliwość.

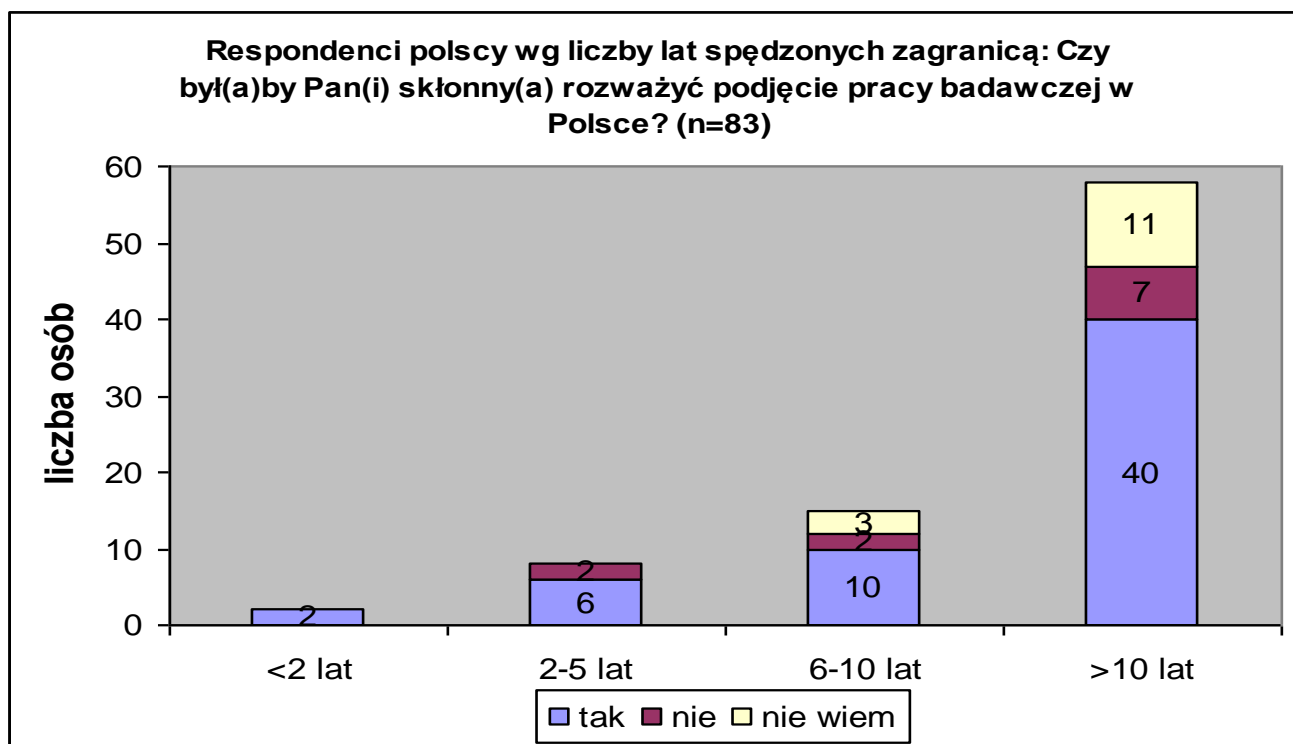

Osoby, które wyraźnie stwierdziły, że nie są skłonne rozważyć powrotu do pracy w Polsce zostały poproszone – w formie pytania otwartego – o podanie przyczyn takiego stanowiska. Dla trzech z nich powodem chęci pozostania zagranicą jest osiągnięta tam wysoka pozycja: „posiadanie dobrej pozycji na amerykańskim uniwersytecie”; „posiadanie dużego zespołu (25 osób) w zagranicznym laboratorium”; „prowadzenie dużych ważnych projektów na uczelni zagranicznej”). Dla trzech kolejnych osób przyczyny leżą po stronie systemu nauki w Polsce: „brak odpowiednich udogodnień, zaplecza”; „brak kontaktu (polskiej nauki) z przemysłem”; „fatalna etyka pracy i problemy w komunikacji”. Jedna osoba wskazała na przeszkodę w postaci braku habilitacji, dwie – na przyczyny rodzinne, a dwie kolejne udzieliły odpowiedzi ogólnych: „za późno” i „zbyt dużo żeby ująć to w jednej linijce”.

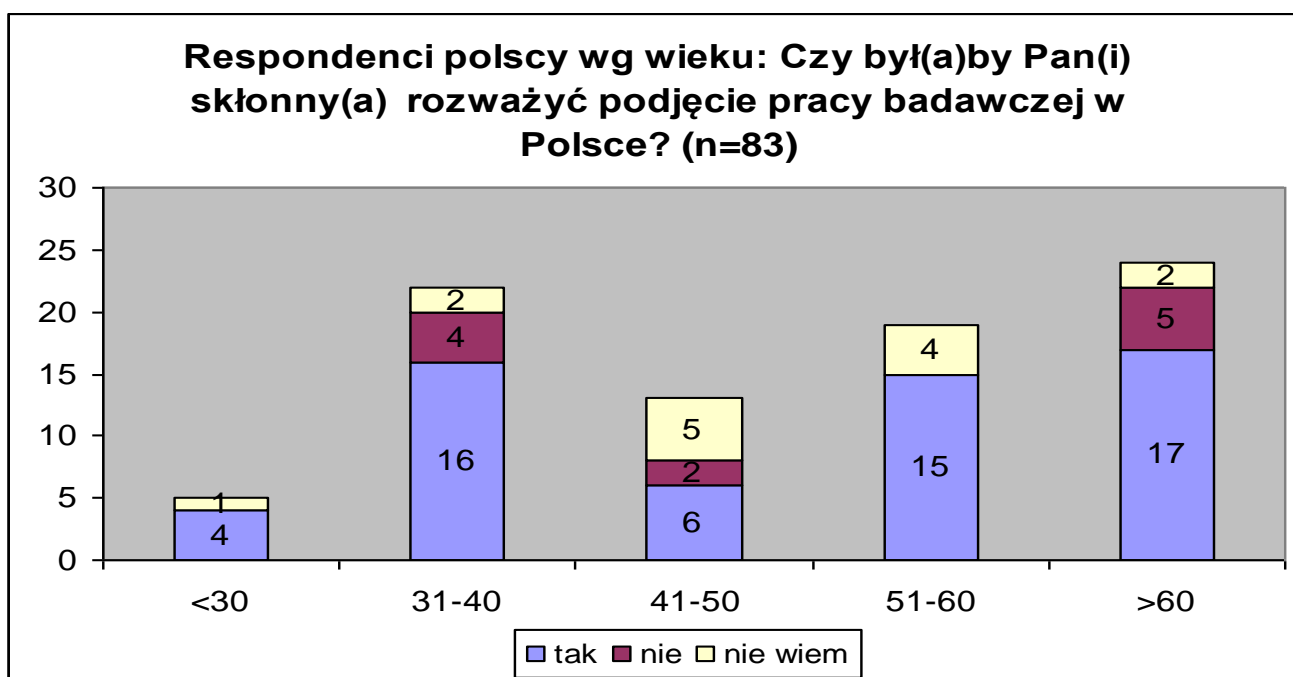
Najwięcej osób deklarujących ewentualne zainteresowanie pracą w Polsce przypada na grupę osób posiadających stałe zatrudnienie – ze względu na liczebność tej grupy. W proporcji do liczby osób zajmujących poszczególne typy stanowisk, najwięcej osób otwartych na propozycję pracy w Polsce widać wśród niezależnych badaczy oraz młodych naukowców odbywających staże podoktorskie. Wśród badaczy deklarujących stałe zatrudnienie stanowią one 62%.

Gotowość do ewentualnego podjęcia pracy w Polsce również najczęściej występuje w najliczniejszej grupie respondentów pracujących zagranicą ponad 10 lat. W grupie tej najwięcej znalazło się także osób, które wykluczają podjęcie pracy w Polsce. Osoby „skłonne” do pracy w Polsce stanowiły 68% tej grupy, a „niesklonne” - prawie 20%. Ogólnie większą skłonność do powrotu do Polski widać wśród osób krócej przebywających za granicą, jednak należy pamiętać, że stanowili oni zdecydowaną mniejszość respondentów.

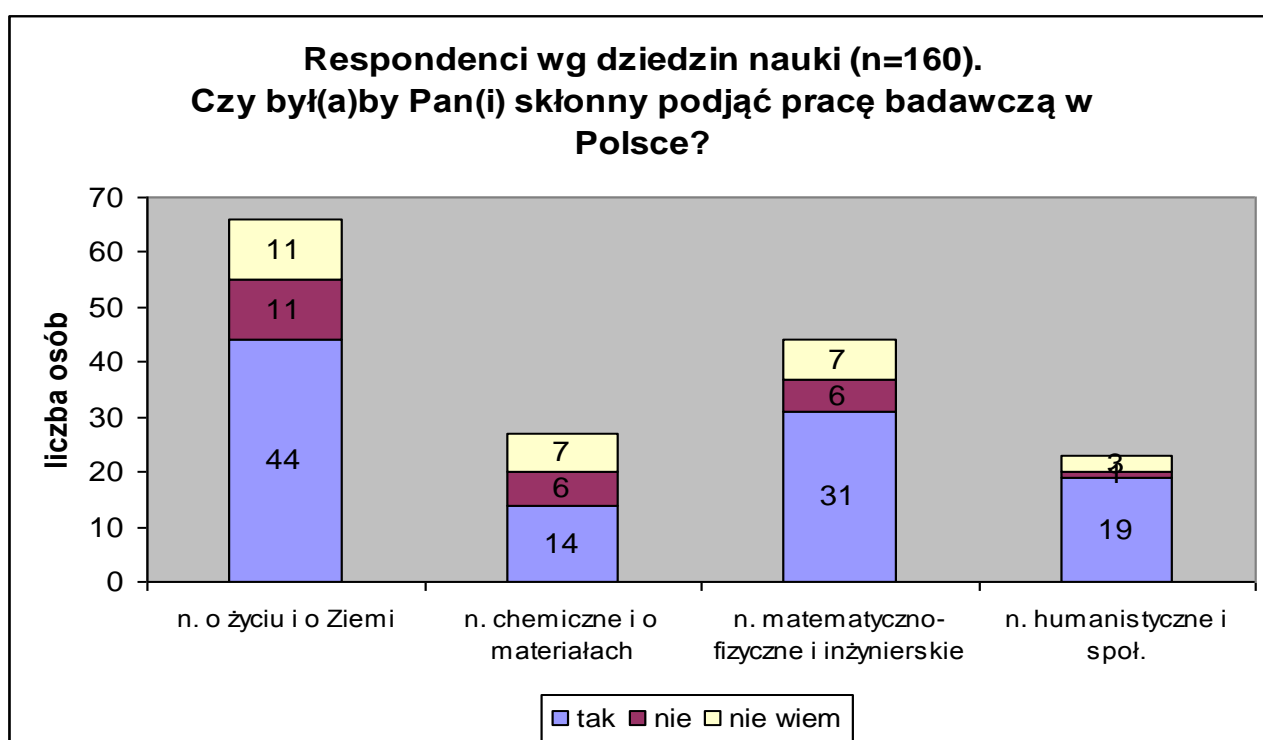

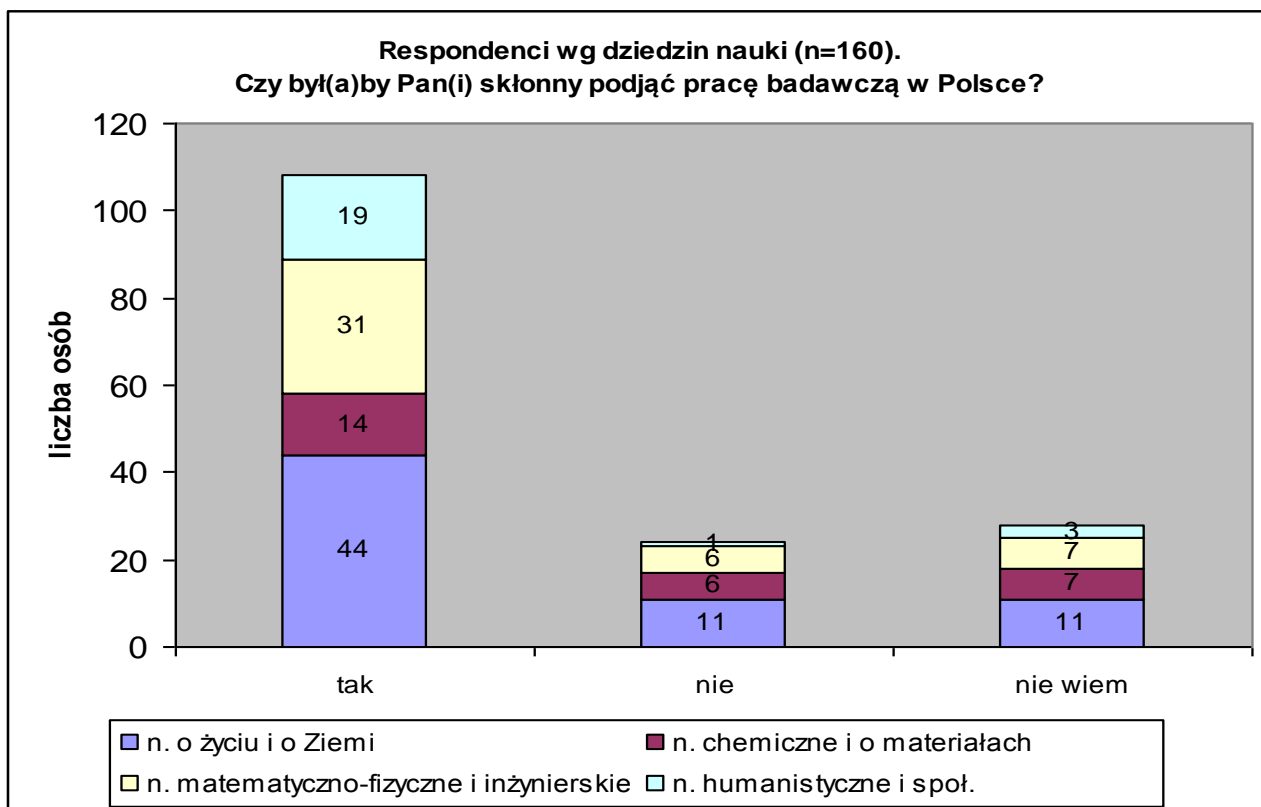
Jeśli przyjrzeć się strukturze wiekowej respondentów polskich, widać że najwięcej osób „skłonnych” do pracy w Polsce znalazło się w grupie 51-60 lat (79%), poniżej 40 lat (74%) oraz ponad 60 lat (70%). Najmniejszą „skłonność” do powrotu do kraju widać w grupie osób w wieku 41-50 lat – 46%. Co ciekawe, w tej grupie wiekowej uzyskano najmniej ankiet (co może również oznaczać, że osoby z tej grupy wiekowej najmniej chętnie wypełniały ankietę, np. z powodu znikomego zainteresowania kwestią pracy w Polsce).

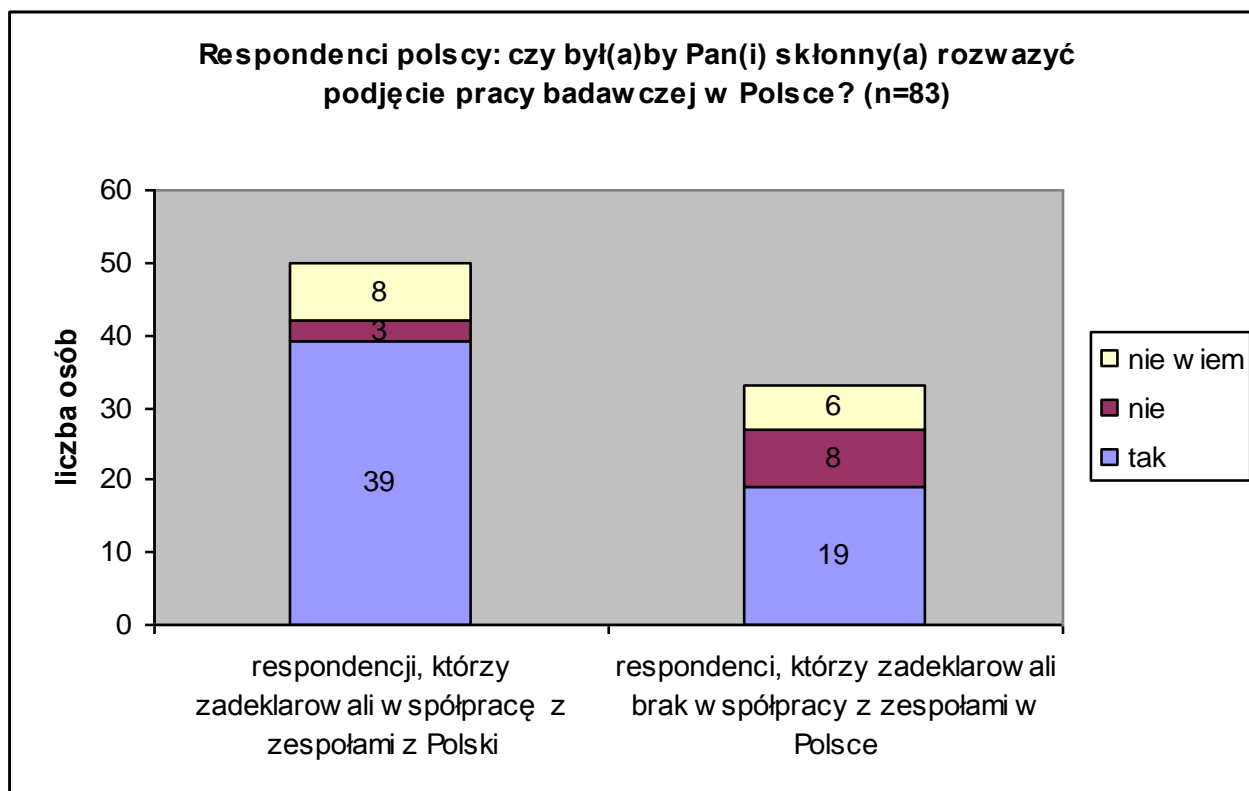
Wniosek wydaje się istotny z punktu widzenia FNP, a także innych instytucji, którym zależy na zachęcaniu polskich naukowców z zagranicy do powrotu do kraju – największą gotowość do rozważenia takiego powrotu deklarują osoby na etapie budowania samodzielności i pierwszych własnych zespołów oraz w wieku emerytalnym.

Najliczniej wśród respondentów polskich reprezentowane były nauki o życiu i o Ziemi, przy czym 66% tej grupy wyraziło zainteresowanie ewentualną pracą w Polsce. Najwięcej osób „skłonnych” do powrotu znalazło się wśród przedstawicieli nauk humanistycznych i społecznych (86%), a najmniej wśród przedstawicieli nauk chemicznych i o materiałach (52%). Jednocześnie ponad jedna czwarta tej ostatniej grupy respondentów wykluczyła chęć podjęcia przez siebie pracy w Polsce.

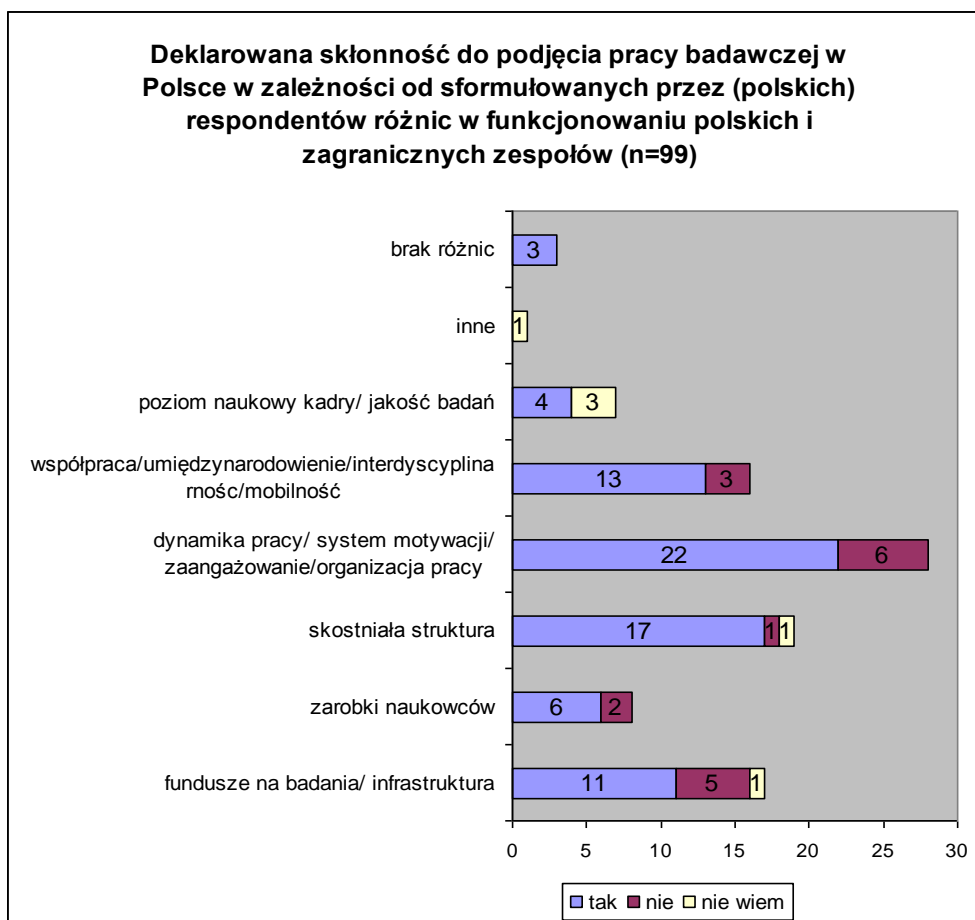

Wśród osób, które w ciągu ostatnich 5 lat współpracowały z polskimi zespołami, prawie 80% zadeklarowało gotowość do rozważenia pracy w Polsce. Odsetek ten był wyraźnie mniejszy (57%) w grupie osób, które współpracy takiej nie prowadziły i nie prowadzą. To istotne z punktu widzenia FNP: **jeżeli chcemy zachęcać polskich naukowców z zagranicy do powrotu do kraju, warto wcześniej zainwestować we współpracę między polskimi i zagranicznymi zespołami. Potwierdzają to również wyniki uzyskane dla zagranicznych respondentów. Współpraca umożliwia nawiązanie osobistych kontaktów, zbudowanie zaufania i poprawia wizerunek polskiej nauki.**

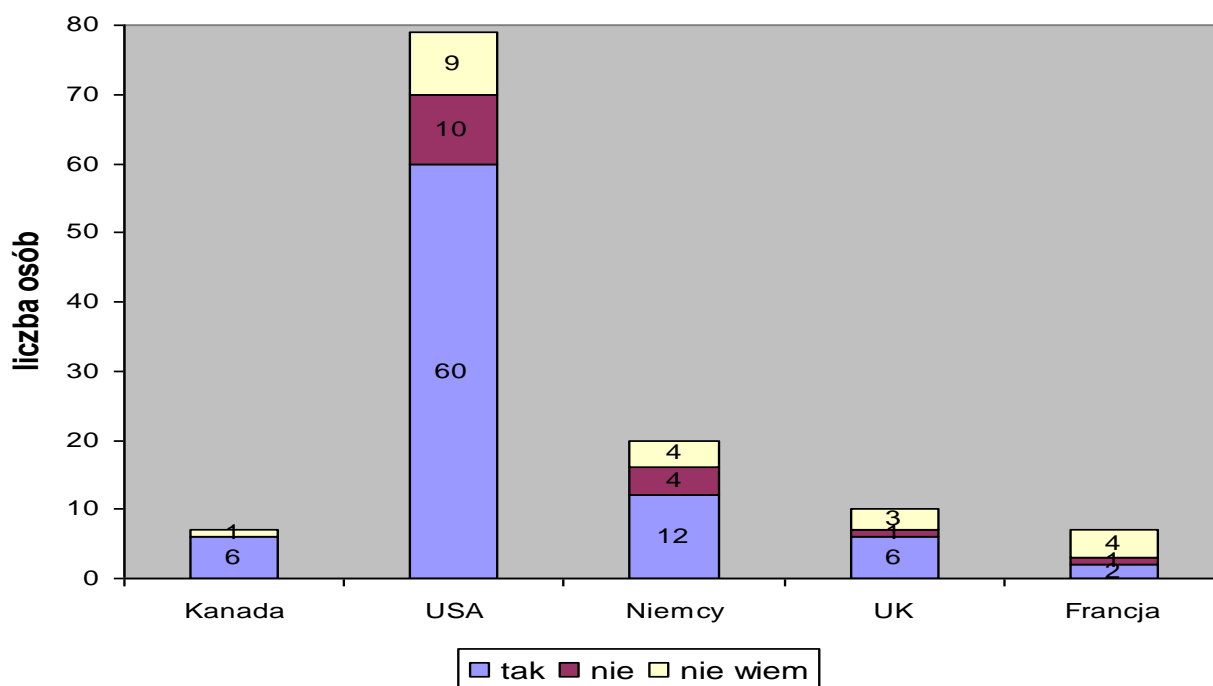
Ciekawą kwestią wydawało się zestawienie odpowiedzi na temat gotowości rozważenia pracy w Polsce z wymienionymi przez respondentów różnicami w funkcjonowaniu polskich i zagranicznych zespołów badawczych. **Okazuje się, że większość polskich respondentów deklaruje gotowość podjęcia pracy badawczej w Polsce, bez względu na to, co mówią na temat różnic między pracą badawczą w Polsce i za granicą. Gotowość taką deklaruje prawie 90% osób, które wskazały „skostniała strukturę” a także ok. 80% tych, którzy wskazali na gorszą dynamikę badań, organizację pracy i system motywacji, również 80% respondentów, którzy wskazali na brak umiejętności współpracy, umiędzynarodowienia i interdyscyplinarności w polskiej nauce oraz 75% osób, które wskazały na niższy poziom zarobków naukowców w Polsce. Najmniejszy udział osób skłonnych do ewentualnej pracy badawczej w Polsce widać wśród tych respondentów, którzy narzekali na niższy poziom kadry badawczej i jakość badań w naszym kraju (57%), choć i tu stanowią oni większość.**

Fakt, że polscy respondenci deklarują gotowość rozważenia powrotu do Polski niezależnie od zdecydowanie negatywnej opinii o nauce w Polsce wydaje się bardzo istotny. Być może w grę wchodzi powielanie przez respondentów stereotypów na temat polskiej nauki, co potwierdzałoby potrzebę mądrej promocji w tej sferze. Być może również, charakteryzując różnice systemowe, respondenci zdają sobie sprawę z istnienia wyjątków i na takie wyjątki liczą. To z kolei potwierdza sens działań FNP kierującej wsparcie do wybranych naukowców (i ich zespołów).

Interesująca wydaje się zależność między skłonnością respondentów do rozważenia podjęcia pracy badawczej w Polsce a krajem ich aktualnego zatrudnienia. Ze względu jednak na duże rozproszenie respondentów pod tym względem, zestawienie takie traci sens (dla niektórych krajów mamy tylko jedną lub dwie odpowiedzi). Wśród krajów, w których aktualnie pracuje co najmniej 7 respondentów, największy odsetek odpowiedzi deklarujących gotowość do pracy w Polsce przypada na Kanadę, kolejny na Stany Zjednoczone, a najmniejszy na Francję. Być może decydują o tym względy kulturowe, a także większa łatwość łączenia pracy naukowej w Europie z utrzymaniem bliskich stosunków z krajem.

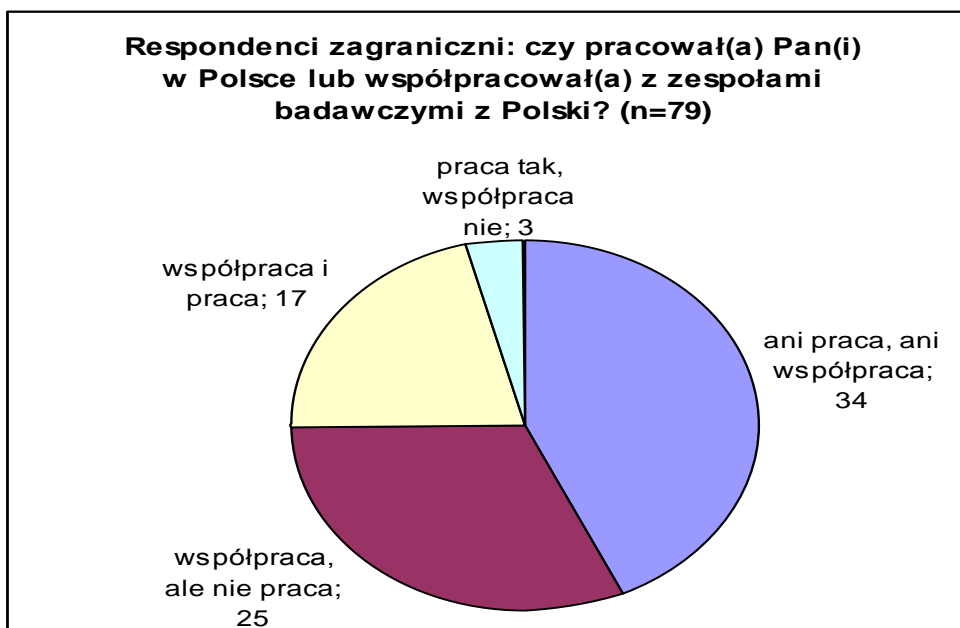
Deklarowana skłonność do rozważenia podjęcia pracy badawczej w Polsce wg kraju aktualnego zatrudnienia respondentów (n=156)

Opinie zagranicznych respondentów na temat pracy badawczej w Polsce

20 spośród 79 zagranicznych respondentów pracowało już w Polsce, a 42 - czyli ponad połowa - współpracowało z polskimi zespołami badawczymi.

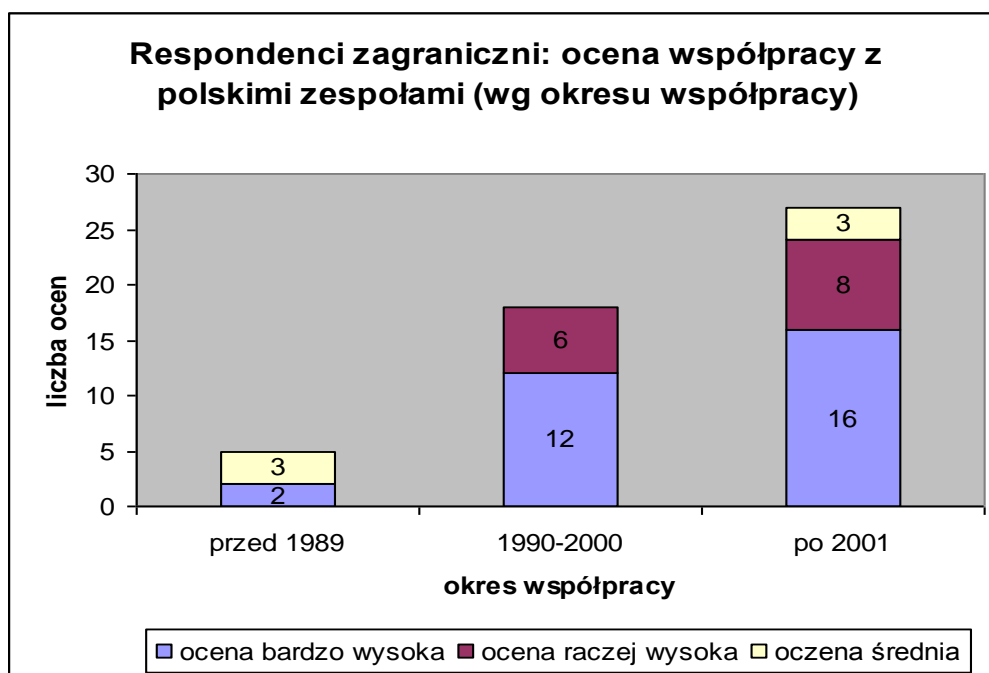
Respondenci zagraniczni: czy pracował(a) Pan(i) w Polsce lub współpracował(a) z zespołami badawczymi z Polski? (n=79)

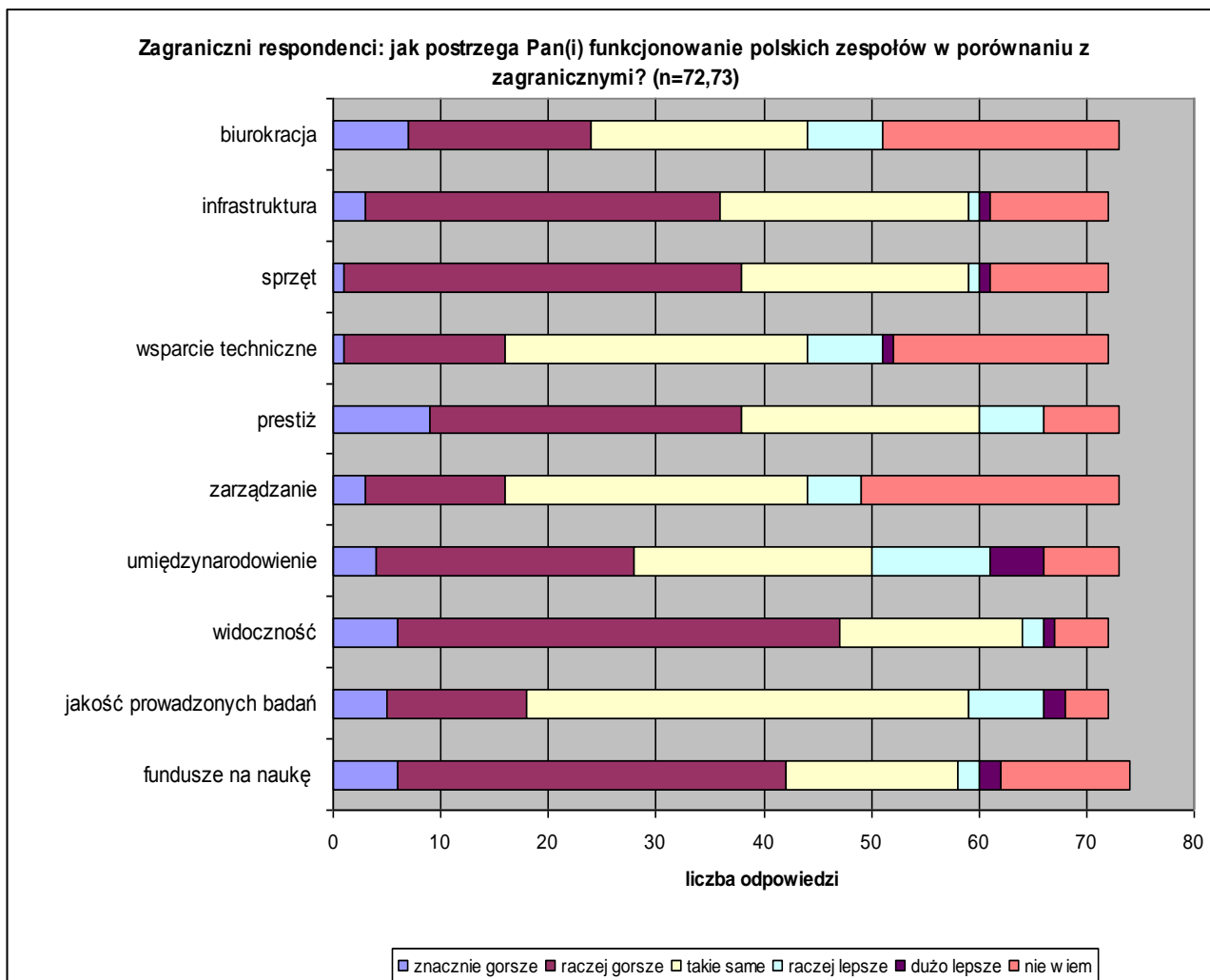
Respondenci zagraniczni, którzy zadeklarowali współpracę z polskimi zespołami, zostali poproszeni o ocenę tej współpracy w skali 1-5 (1- bardzo wysoko, 2- raczej wysoko, 3- średnio, 4- raczej nisko, 5- bardzo nisko). Ponad połowa respondentów wskazała odpowiedź „bardzo wysoko”, a najniższe dwie oceny w ogóle nie pojawiły się wśród odpowiedzi.

Oceniając swoją współpracę z polskimi zespołami, respondenci podawali okres tej współpracy, a niekiedy instytucje i nazwiska polskich naukowców. Najwięcej z nich ma stosunkowo świeże doświadczenia ze współpracy, bo z ostatnich 9 lat. Zaledwie kilku respondentów zadeklarowało współpracę z polskimi instytucjami badawczymi przed 1989 r. Udział osób bardzo wysoko oceniających współpracę z polskimi zespołami wynosił ok. 66% zarówno w grupie osób współpracujących w latach 1990-2000 jak i po 2000 r.

Podobnie jak polscy respondenci, respondenci zagraniczni zostali poproszeni o porównanie funkcjonowania polskich zespołów z zespołami zagranicznymi. Pytanie zadano wszystkim respondentom bez względu na ich dotychczasowe kontakty z Polską. Dzięki temu mogliśmy sprawdzić nie tylko opartą na rzeczywistych przesłankach wiedzę (respondentów zagranicznych, którzy pracowali lub współpracowali z Polską), ale również wyobrażenia na ten temat (respondentów, którzy nie pracowali w Polsce, ani nie współpracowali z polskimi zespołami). Tym razem pytanie o różnice miało charakter zamknięty, aby ułatwić respondentom odpowiedź. Respondenci poproszeni zostali o porównanie kilku kwestii najbardziej istotnych z naszego punktu widzenia w skali 1-5 (1-znacznie gorsze, 2- raczej gorsze, 3- takie same, 4- raczej lepsze, 5- znacznie lepsze, 6 – nie wiem).

Jako „znacznie gorsze” respondenci najczęściej określili prestiż (12% odpowiedzi) oraz biurokrację (9%) i widoczność (rozpoznawalność) (6%). W sumie jako gorsze („znacznie gorsze” lub „raczej gorsze”) najwięcej osób wskazało rozpoznawalność (65%) oraz fundusze na naukę (58%) i prestiż (52%). Zrozumiałe wydaje się, że w ocenie czynników takich jak jakość prowadzonych badań, widoczność, umiędzynarodowienie i prestiż padło najmniej odpowiedzi „nie wiem”. Najwięcej takich odpowiedzi padło odnośnie biurokracji, zarządzania i wsparcia technicznego.

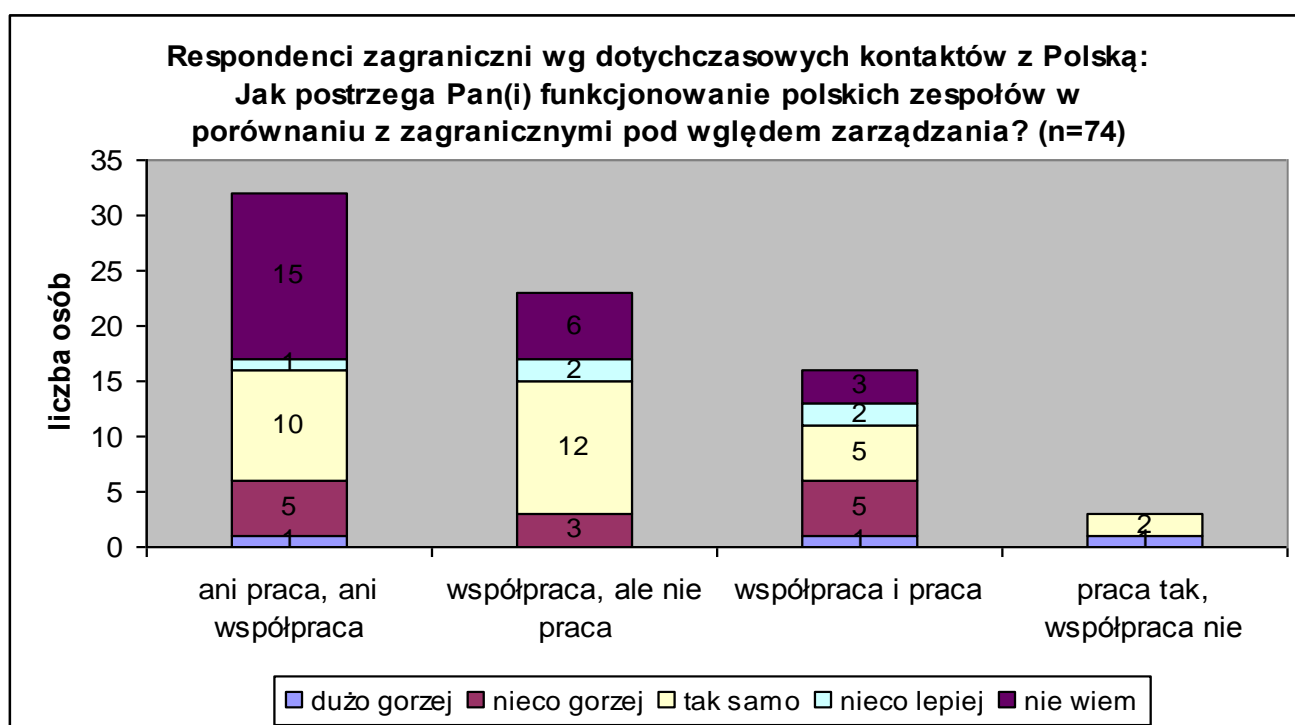
Odpowiedzi „raczej lepsze” lub „znacznie lepsze” pojawiały się niezbyt często – najczęściej w przypadku umiędzynarodowienia badań – może to wynikać ze znacznej liczby respondentów z USA, gdzie współpracy międzynarodowej nie przypisuje się takiej wagi jak w Europie.

W przypadku każdego z porównywanych elementów, dosyć często pojawiała się natomiast odpowiedź „takie same” – najczęściej respondenci w ten sposób ocenili jakość prowadzonych badań (56%), najrzadziej – fundusze na naukę (21%).

Poniżej przedstawione zostały opinie respondentów na temat poszczególnych ocenianych elementów pracy badawczej.

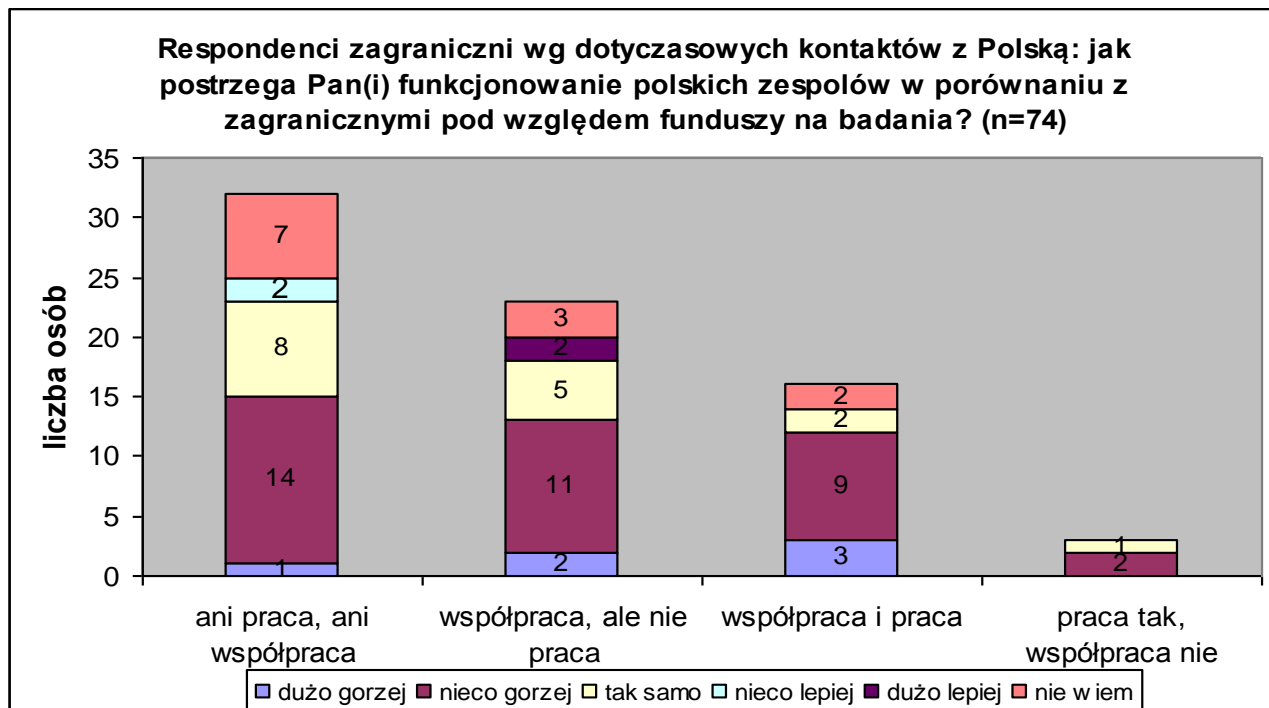
Zarządzanie

Negatywna ocena zarządzania wyraźna jest przede wszystkim u osób, które pracowały w Polsce lub współpracowały z polskimi instytucjami badawczymi. Rzadziej występuje u respondentów, którzy nie mieli tego typu doświadczeń (19%), a najrzadziej – u tych, którzy tylko współpracowali z polskimi zespołami (12%). Można to sobie chyba tłumaczyć w ten sposób, że osoby te nie odczuwały na własnej skórze słabych stron stylu zarządzania, a inne cechy współpracy mogły łagodzić ich wyobrażenie na ten temat.

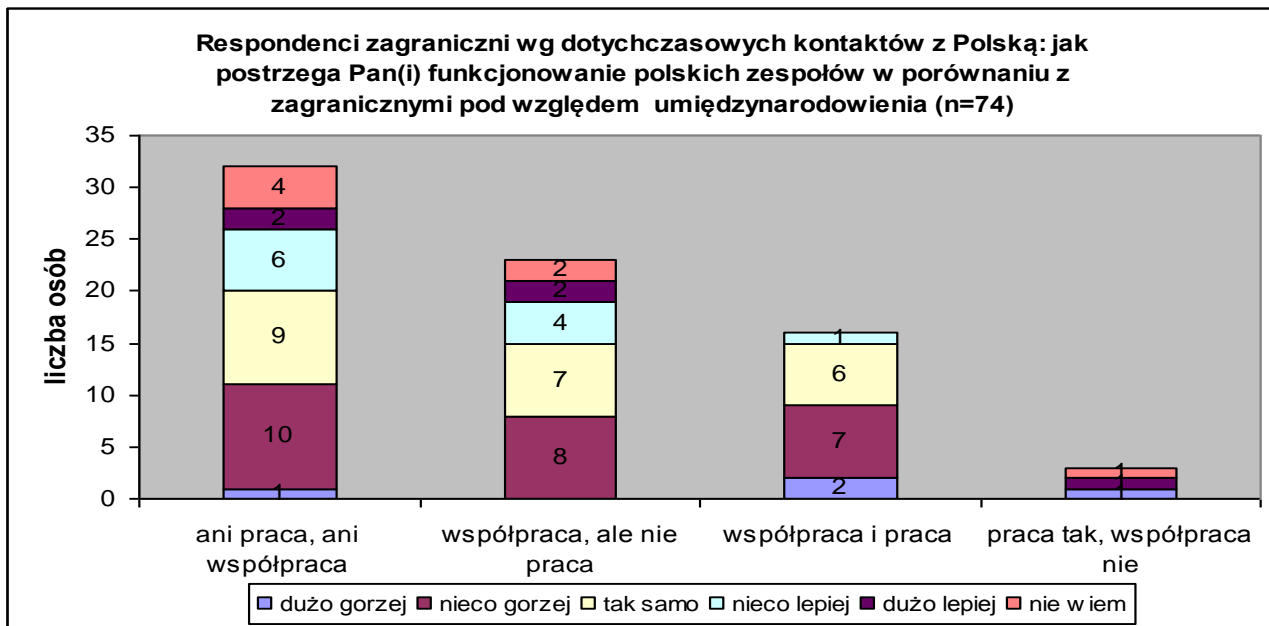
Fundusze na badania

W kwestii funduszy na badania, respondenci mają dość wyrobione zdanie i bez względu na ich wcześniejsze związki z Polską, rzadko udzielają odpowiedzi „nie wiem”. Udział negatywnych opinii („dużo gorsze” oraz „gorsze”) zdecydowanie narasta wraz z nasilaniem się kontaktów z Polską.

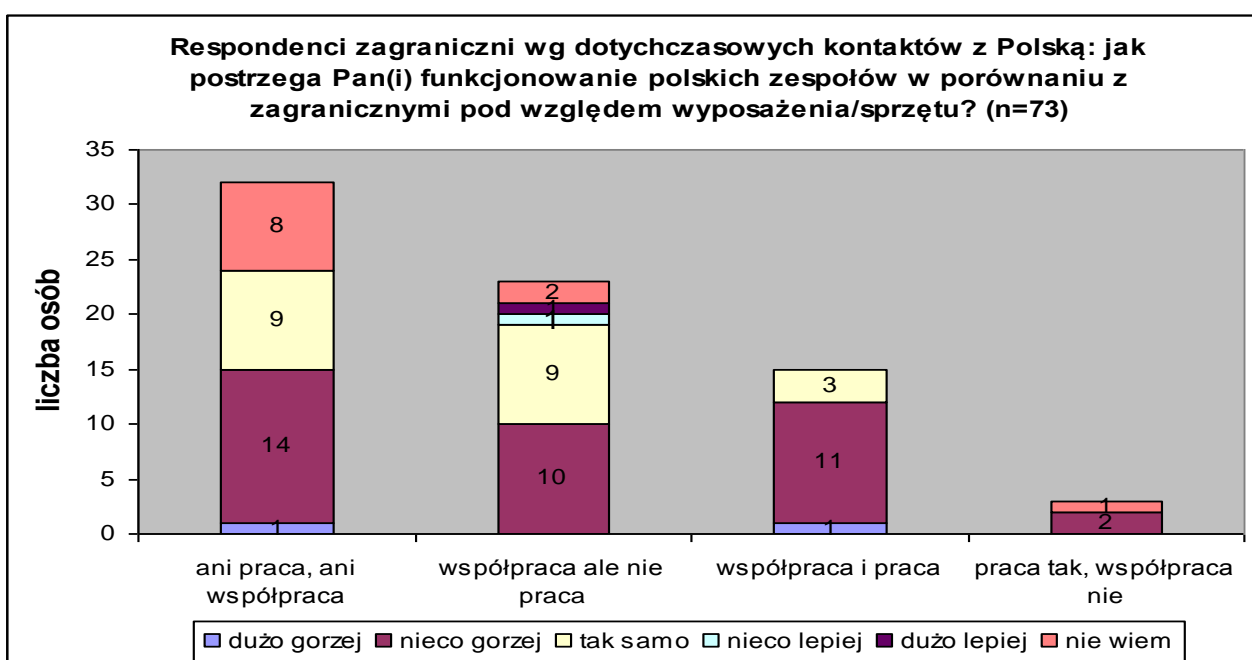
Umiędzynarodowienie

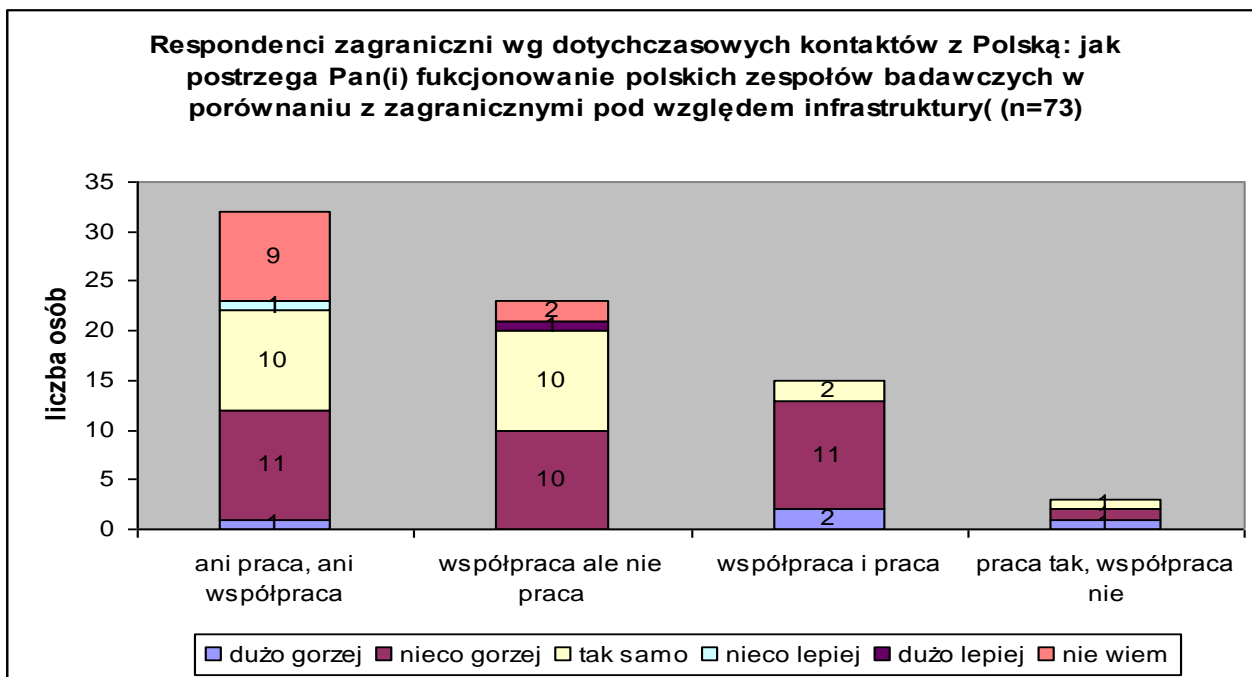
Stopień umiędzynarodowienia polskich zespołów badawczych (w porównaniu z zagranicznymi) najlepiej postrzegany jest przez osoby, które nigdy nie pracowały w Polsce ani nie współpracowały z polskimi instytucjami naukowymi. Respondenci zagraniczni, którzy sami uczestniczyli we współpracy międzynarodowej polskich zespołów, uważają że wygląda ona u nas znacznie gorzej niż za granicą. Dotyczy to zwłaszcza osób, które pracowały w Polsce (ok. 88%). Pewne znaczenie może mieć tu fakt, że w przypadku naukowców amerykańskich stanowiących sporą część respondentów nigdy nie pracujących w Polsce ani nie współpracujących z polskimi zespołami, współpraca międzynarodowa nie jest warunkiem koniecznym sukcesów naukowych. Amerykańskie zespoły, które przyciągają wielu naukowców z zagranicy nie są tak aktywne w poszukiwaniu partnerstw z zagranicznymi instytucjami. Być może z tej perspektywy polskie zespoły mogą wydawać się w większym stopniu zaangażowane we współpracę międzynarodową.

Sprzęt, wyposażenie, infrastruktura

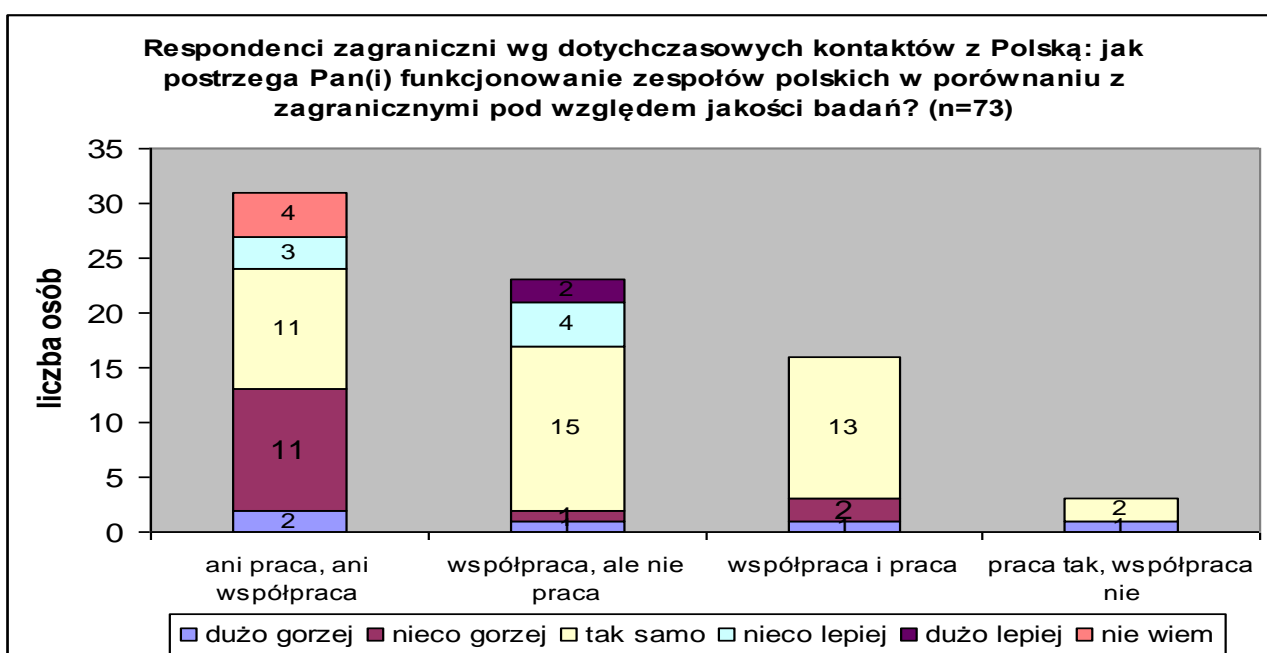
Podobnie jak w przypadku umiędzynarodowienia, funkcjonowanie polskich zespołów pod względem wyposażenia i sprzętu oraz infrastruktury oceniane jest jako gorsze (dużo gorsze lub raczej gorsze) przez zdecydowaną większość osób, które pracowały w Polsce (77%). Wśród respondentów, którzy nie mieli dotychczas bezpośrednich kontaktów z polskimi zespołami, opinie takie są znacznie rzadsze (43%). Co ciekawe, równie rzadkie są one wśród osób, które współpracowały z polskimi zespołami, ale nie pracowały w Polsce. Można spodziewać się, że w ramach współpracy polskie zespoły podejmowały się zadań, którym mogły sprostać pod względem sprzętowym, w związku z czym dla ich zagranicznych partnerów, kwestia ta nie stanowiła problemu.

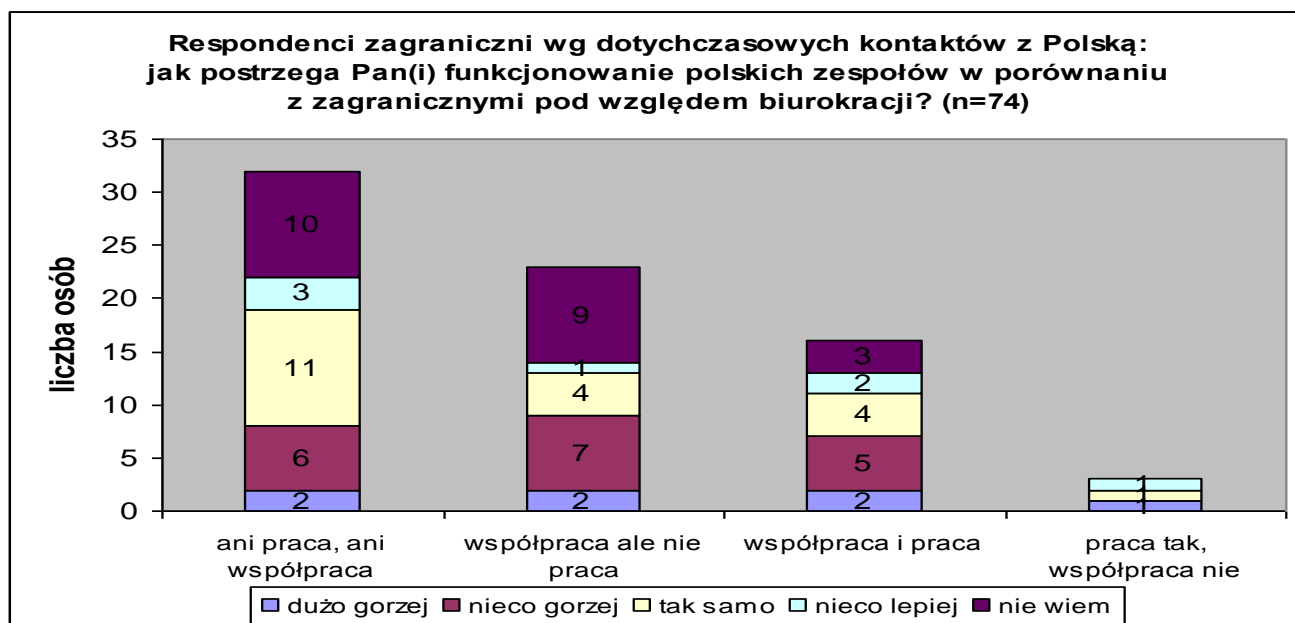
Jakość prowadzonych badań

Jeśli chodzi o ocenę jakości prowadzonych badań, widać tendencją odwrotną: to osoby, które nie miały żadnych bezpośrednich kontaktów z Polską oceniają jakość prowadzonych u nas badań jako gorszą w porównaniu z zagranicznymi. Wśród respondentów pracujących w Polsce lub współpracujących zdecydowanie przeważa opinia, że jakość prowadzonych badań jest „taka sama” jak zagranicą (71%). Być może mają lepszą wiedzę na ten temat, a być może ich wysoka opinia wynika właśnie z faktu, że sami byli w jakimś stopniu zaangażowani w te badania. **Jeśli opinie osób nie mających dotychczas żadnych bezpośrednich kontaktów z Polską uznać za przejaw stereotypu, to stereotyp ten wypada na naszą niekorzyść.**

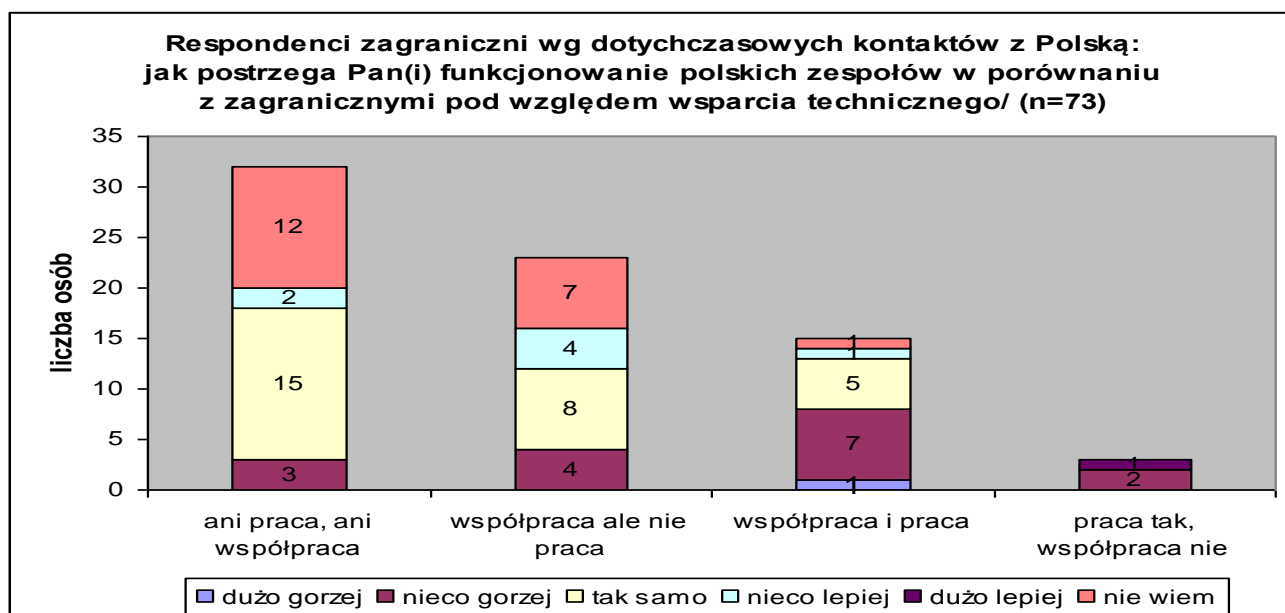
Biurokracja

Negatywne opinie na temat biurokracji pojawiają się z reguły raczej rzadko i głównie wśród osób, które pracowały w Polsce lub współpracowały z polskimi zespołami (ok. 40%). Jedynie 25 % respondentów, którzy nie mieli bezpośrednich kontaktów z Polską postrzega ten aspekt pracy polskich zespołów badawczych gorzej niż w przypadku zagranicznych.

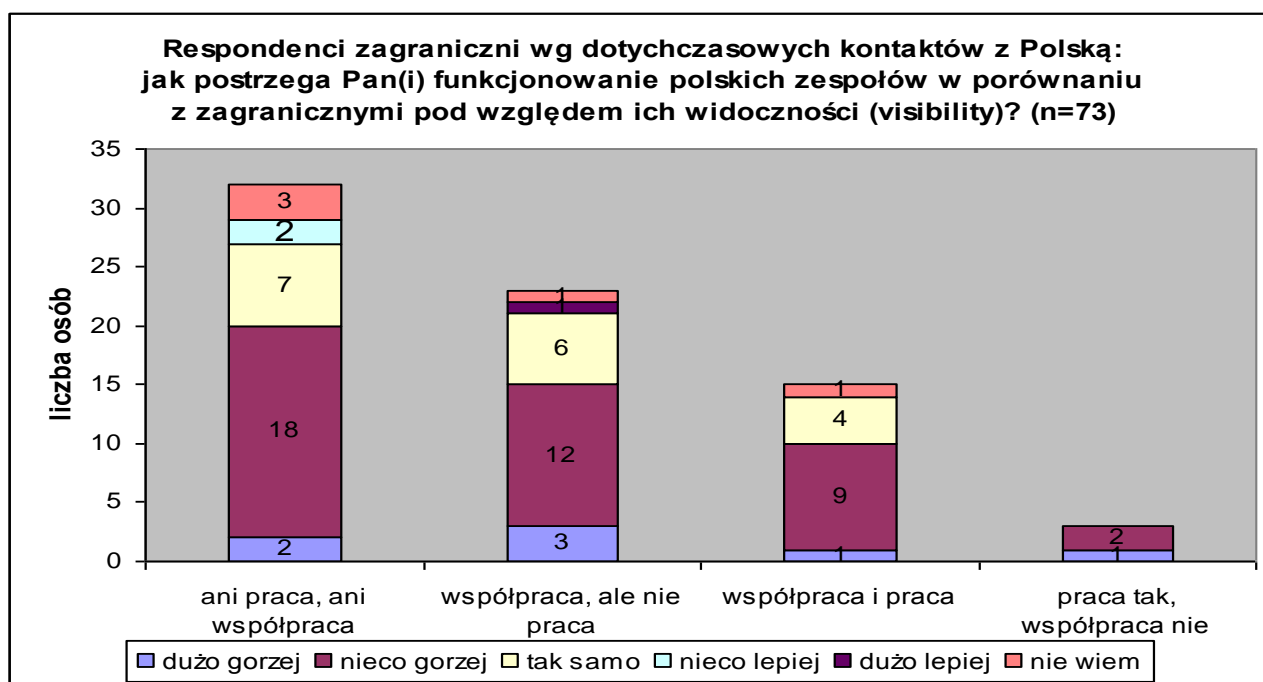
Wsparcie techniczne

Wsparcie techniczne ocenione zostało jako gorsze przez większość respondentów, którzy pracowali w Polsce. W grupie osób „współpracujących” ocen takich było znacznie mniej, a wśród tych, którzy nie mieli bezpośredniego kontaktu z polskimi zespołami, stanowiły one zaledwie 9%. W obu ostatnich grupach respondentów przeważała odpowiedź „takie samo”.

Rozpoznawalność (visibility)

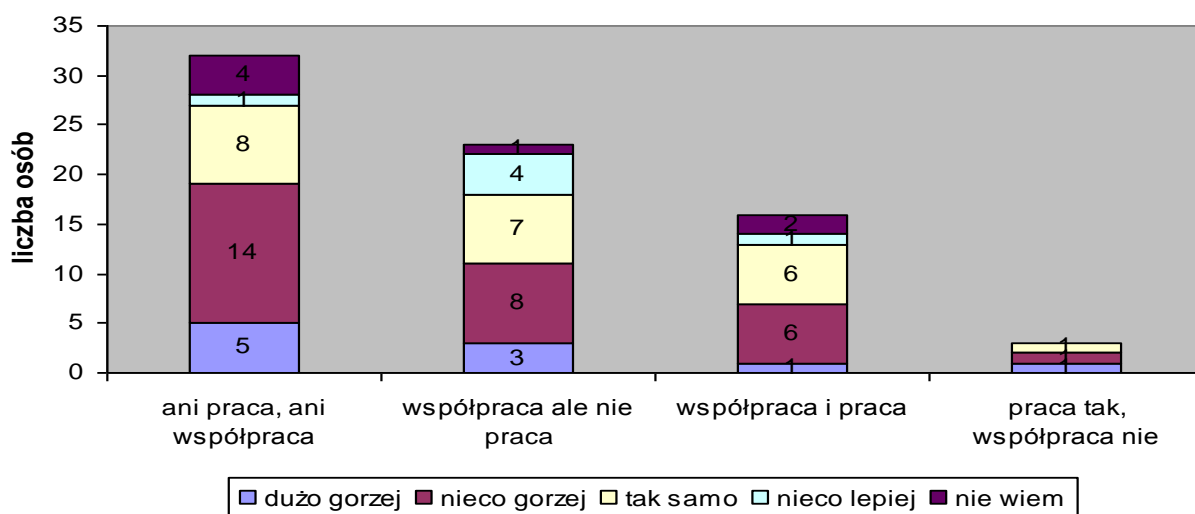
W kwestii widoczności (visibility) prowadzonych badań, respondenci – bez względu na dotychczasowe kontakty z Polską – bardzo rzadko udzielali odpowiedzi „nie wiem”. Niestety, sformułowane przez nich oceny w przeważającej mierze wypadły na niekorzyść polskich zespołów. W grupie osób, które nie pracowały nigdy w Polsce, ani nie współpracowały z polskimi zespołami odsetek odpowiedzi „dużo gorzej” lub „nieco gorzej” wynosił 63%. W grupie osób, które współpracowały z polskimi zespołami był bardzo podobny (65%), natomiast w grupie osób, które pracowały w Polsce, sięgnął 72%.

Prestizż

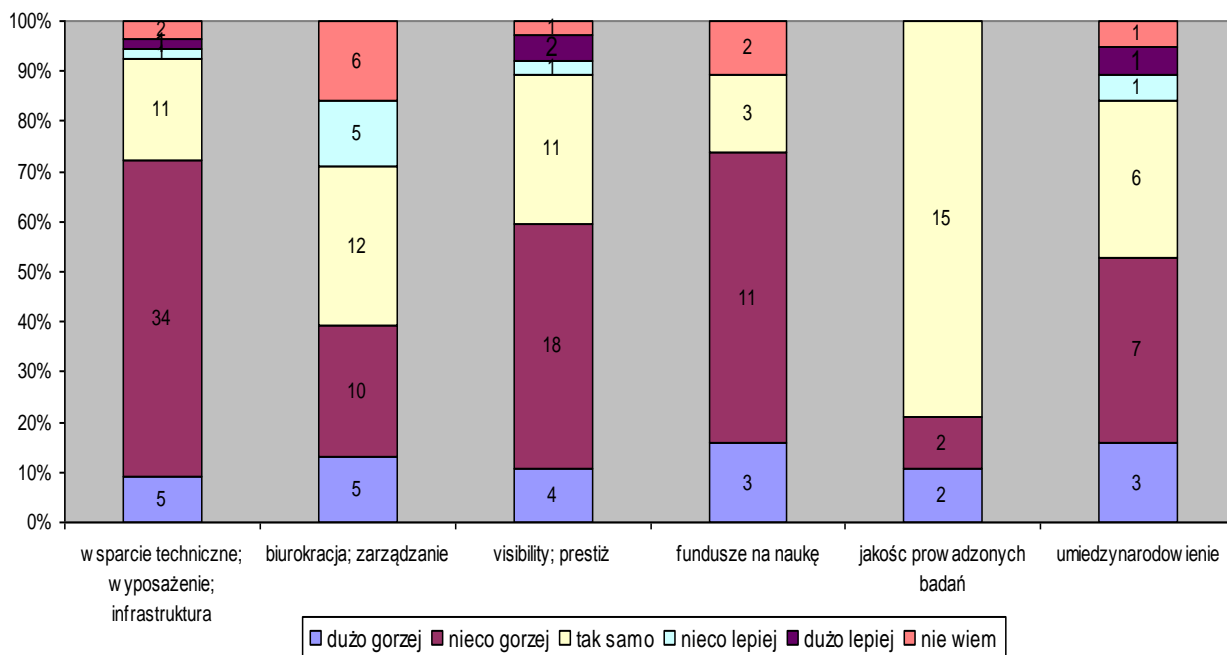
Nieco lepiej wygląda rozkład opinii respondentów na temat porównania polskich zespołów z zagranicznymi pod względem prestiżu. Najwięcej negatywnych ocen przypada na grupę osób, które dotychczas nie miały bezpośrednich kontaktów z Polską (59% odpowiedzi udzielonych w tej grupie). Wśród pozostałych respondentów udział tych negatywnych opinii jest mniejszy, choć również bliski połowy. Niestety akurat w kwestii prestiżu odpowiedzi osób nie pracujących ani nie współpracujących są nie mniej miarodajne niż odpowiedzi osób zaangażowanych w jakiś sposób w badania prowadzone w Polsce.

**Respondenci zagraniczni wg dotychczasowych kontaktów z Polską:
jak postrzega Pan(i) funkcjonowanie polskich zespołów w porównaniu
z zagranicznymi pod względem prestiżu?**

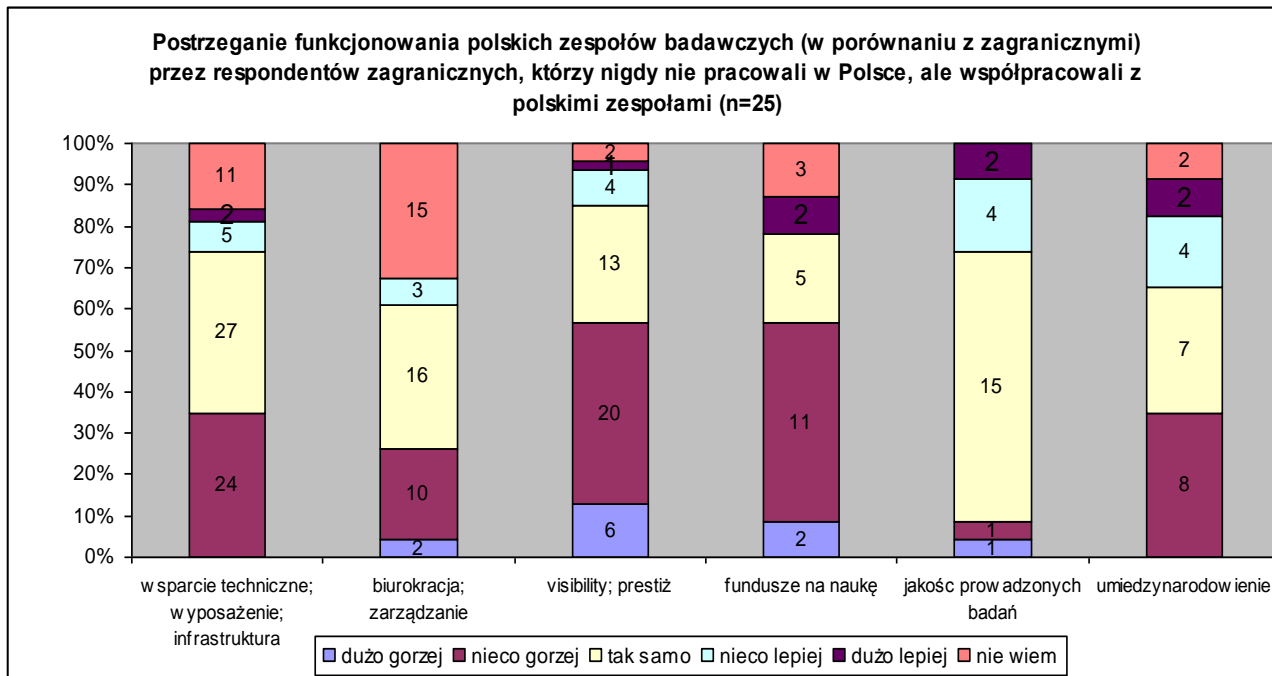
W opinii respondentów, którzy pracowali w Polsce, najgorzej wypada porównanie polskich zespołów badawczych z zagranicznymi pod względem funduszy na naukę a także wsparcia technicznego, wyposażenia i infrastruktury oraz widoczności i prestiżu.

**Postrzeganie funkcjonowania polskich zespołów badawczych (w porównaniu z zagranicznymi) przez
respondentów zagranicznych, którzy pracowali w Polsce (n=20)**

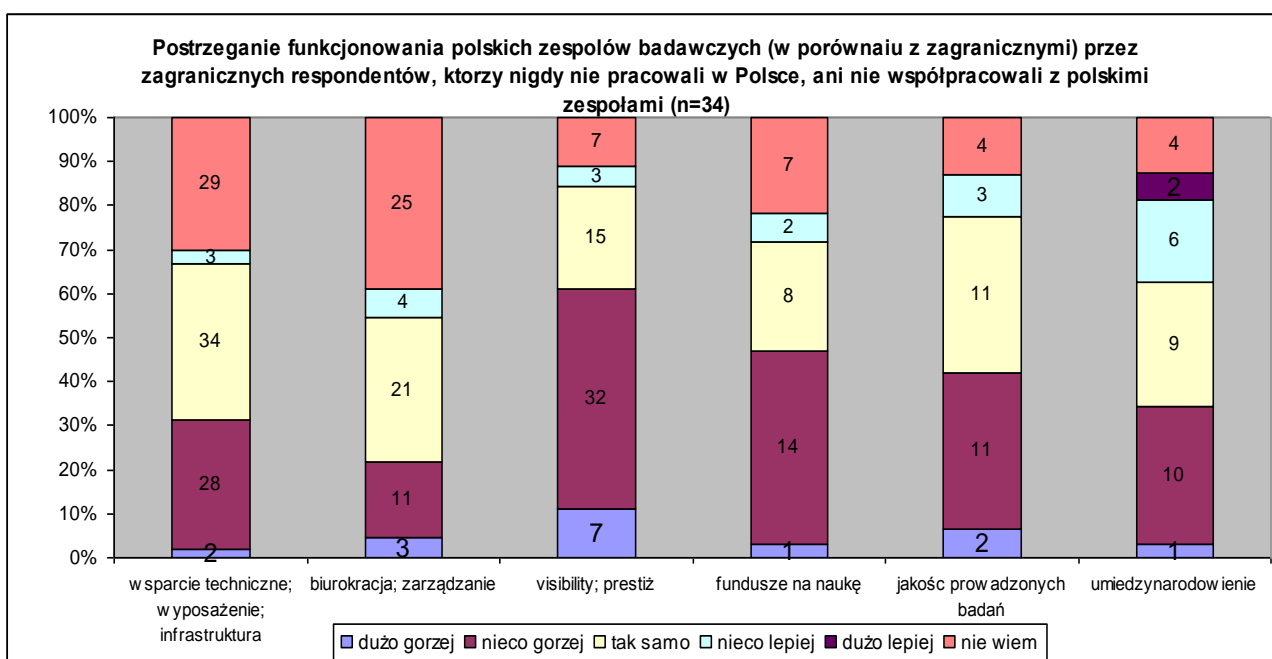

W grupie naukowców, którzy nigdy nie pracowali w Polsce, ale współpracowali z polskimi zespołami, porównanie wypada najgorzej pod względem widoczności oraz prestiżu oraz

funduszy na naukę. Pod względem biurokracji i zarządzania widzą oni polskie zespoły tak samo, jak zagraniczne lub deklarują brak zdania w tej kwestii. Co ciekawe, jakość prowadzonych badań postrzegana jest przez tę grupę respondentów tak samo albo lepiej niż w przypadku zagranicznych zespołów.

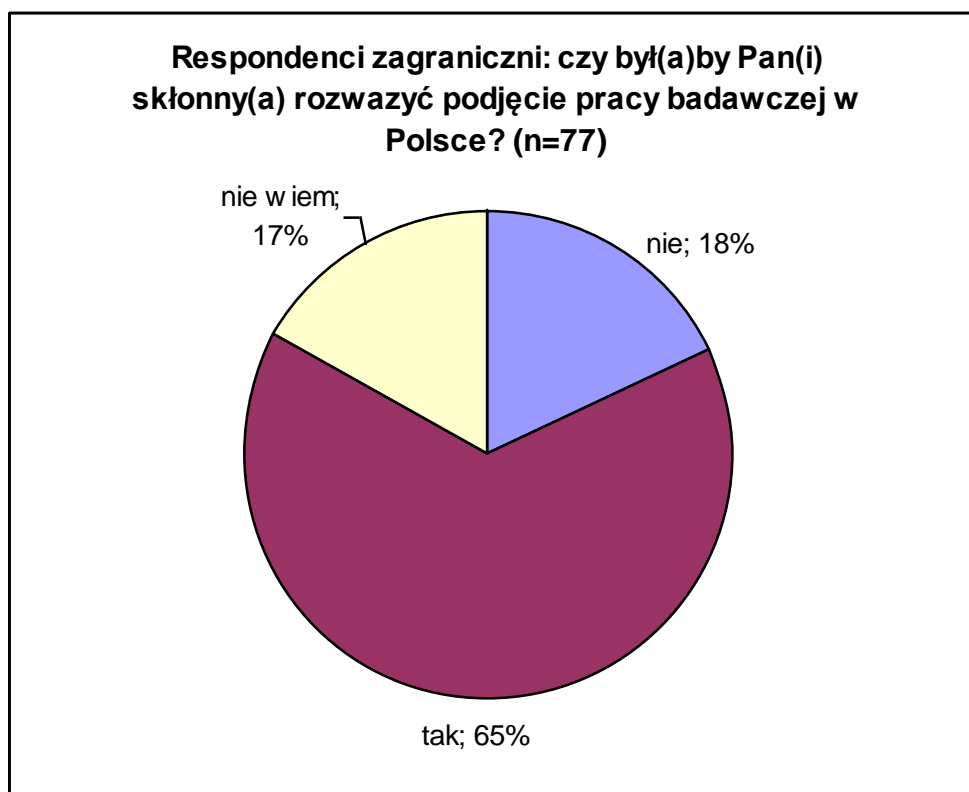

Osoby, które nie pracowały nigdy w Polsce ani nie współpracowały z polskimi zespołami postrzegają ich (w porównaniu z zagranicznym) wyraźną różnicę na niekorzyść polskich zespołów pod względem widoczności i prestiżu. Nie żywią natomiast obaw co do biurokracji, zarządzania a także wsparcia technicznego, wyposażenia i infrastruktury.

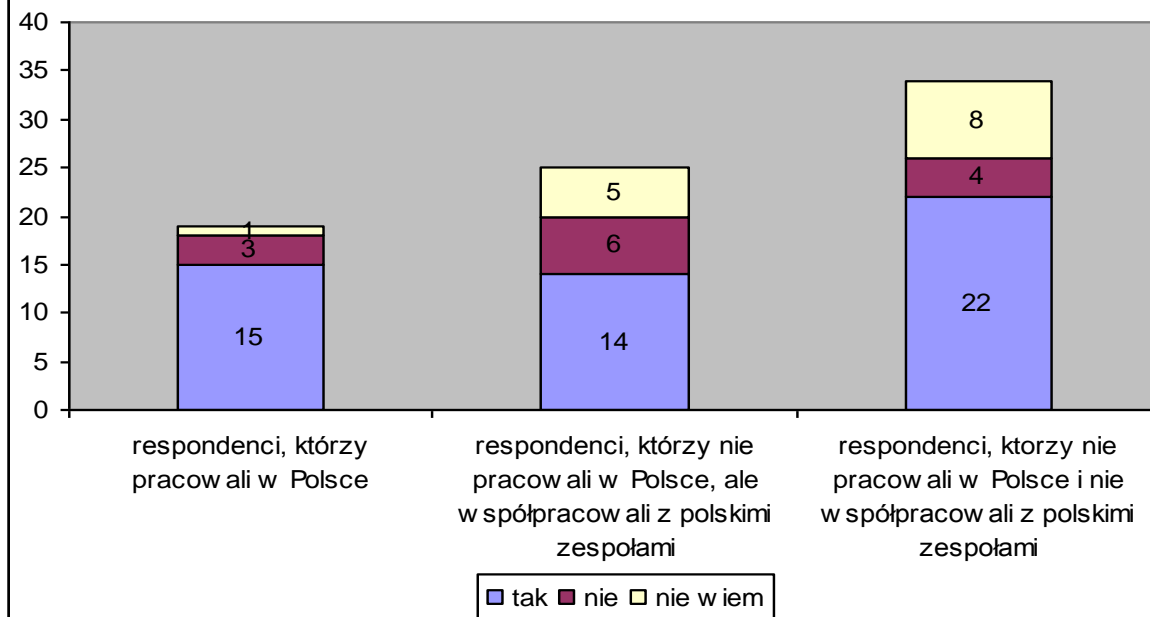
Deklarowana przez zagranicznych respondentów gotowość do pracy w Polsce

Zdecydowana większość (65%) respondentów zagranicznych wyraziła gotowość do rozważenia pracy w Polsce, choć jest to nieco mniej niż w przypadku respondentów polskich (70%). O ile udział osób, które wyraziły brak zdania w tej sprawie jest niemal identyczny w obu grupach respondentów, o tyle osób zdecydowanie odrzucających taką ewentualność więcej jest wśród respondentów zagranicznych (18%) niż polskich (13%).

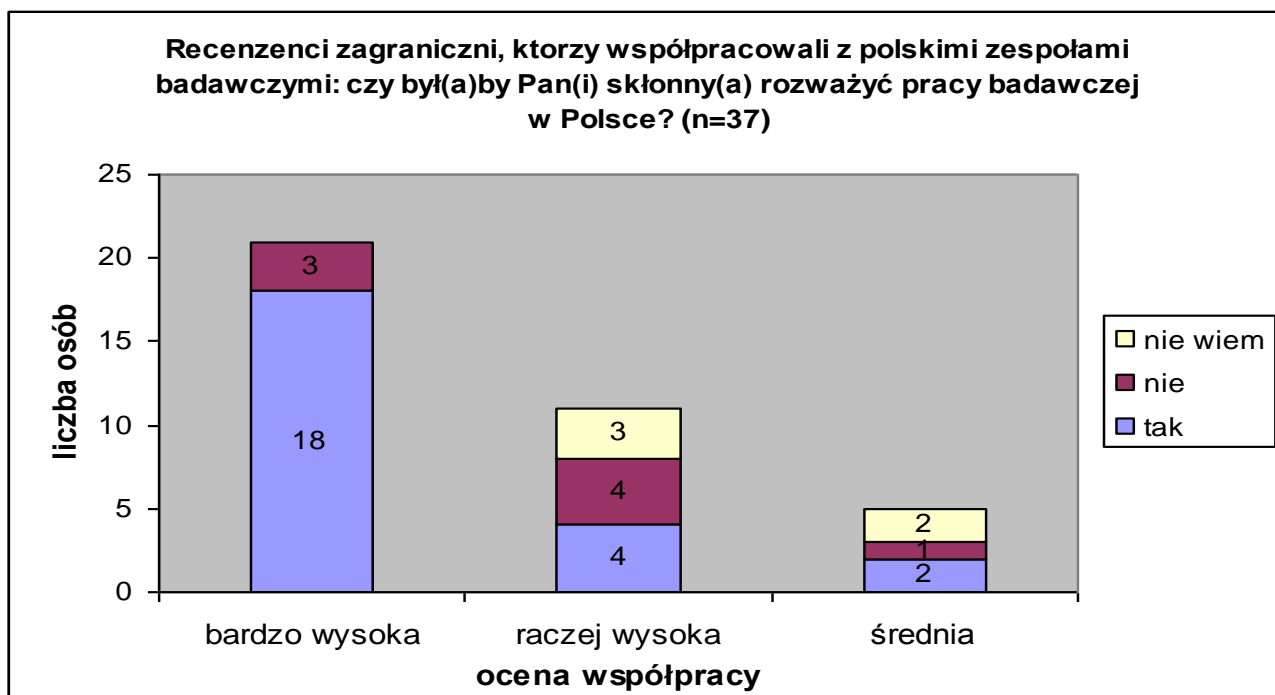

Gotowość rozważenia pracy w Polsce najliczniej wyrażali respondenci, którzy pracowali już kiedyś w Polsce (83%), najmniej licznie – respondenci, którzy nie pracowali wprawdzie sami w Polsce, ale współpracowali z polskimi zespołami (56%). W tej grupie jest też najwięcej osób, które całkowicie odrzucają taką możliwość (24%).

Respondenci zagraniczni: czy był(a)by Pan(i) skłonny(a) rozważyć podjęcia pracy badawczej w Polsce? (n=59)

Stosunek do pracy w Polsce jest do pewnego stopnia związany z oceną wcześniejszej współpracy z polskimi zespołami. Wśród osób, które współpracę tę oceniają bardzo wysoko, aż 85% deklaruje gotowość do rozważenia pracy w Polsce. Choć żaden z respondentów zagranicznych nie ocenił swojej współpracy jako słabej lub złej, w grupie osób, które oceniły ją „raczej wysoko” lub „średnio”, osoby skłonne do pojęcia pracy w Polsce stanowią ok. 38%. Może to świadczyć o tym, że 5-stopniowa skala ocen zastosowana do oceny zadowolenia zagranicznych respondentów ze współpracy z polskimi zespołami nie spełnia swojej roli (nie jest symetryczna). Istotne znaczenie niesie za sobą tylko ocena „bardzo wysoka”, a pozostałe - w tym „raczej wysoka” czy „średnia” - nie są zbyt wyraziste, a w każdym razie znajdują się poniżej „oczekiwanego” poziomu.

Warunki konieczne do podjęcia pracy w Polsce (respondenci polscy oraz zagraniczni)

Osoby, które nie wykluczyły gotowości do podjęcia pracy badawczej w Polsce (odpowiedź: „tak” lub „nie wiem”) zapytane zostały o warunki, jakie musiałyby być spełnione, by mogło do tego dojść. Łącznie grupa ta liczyła 138 osób, z czego 121 wymieniło co najmniej jeden taki warunek, a 24 osoby - aż pięć warunków.

Pytanie o warunki miało charakter otwarty, by nie ograniczać zestawu odpowiedzi respondentów. W ramach analizy podane odpowiedzi zostały podzielone na trzy grupy:

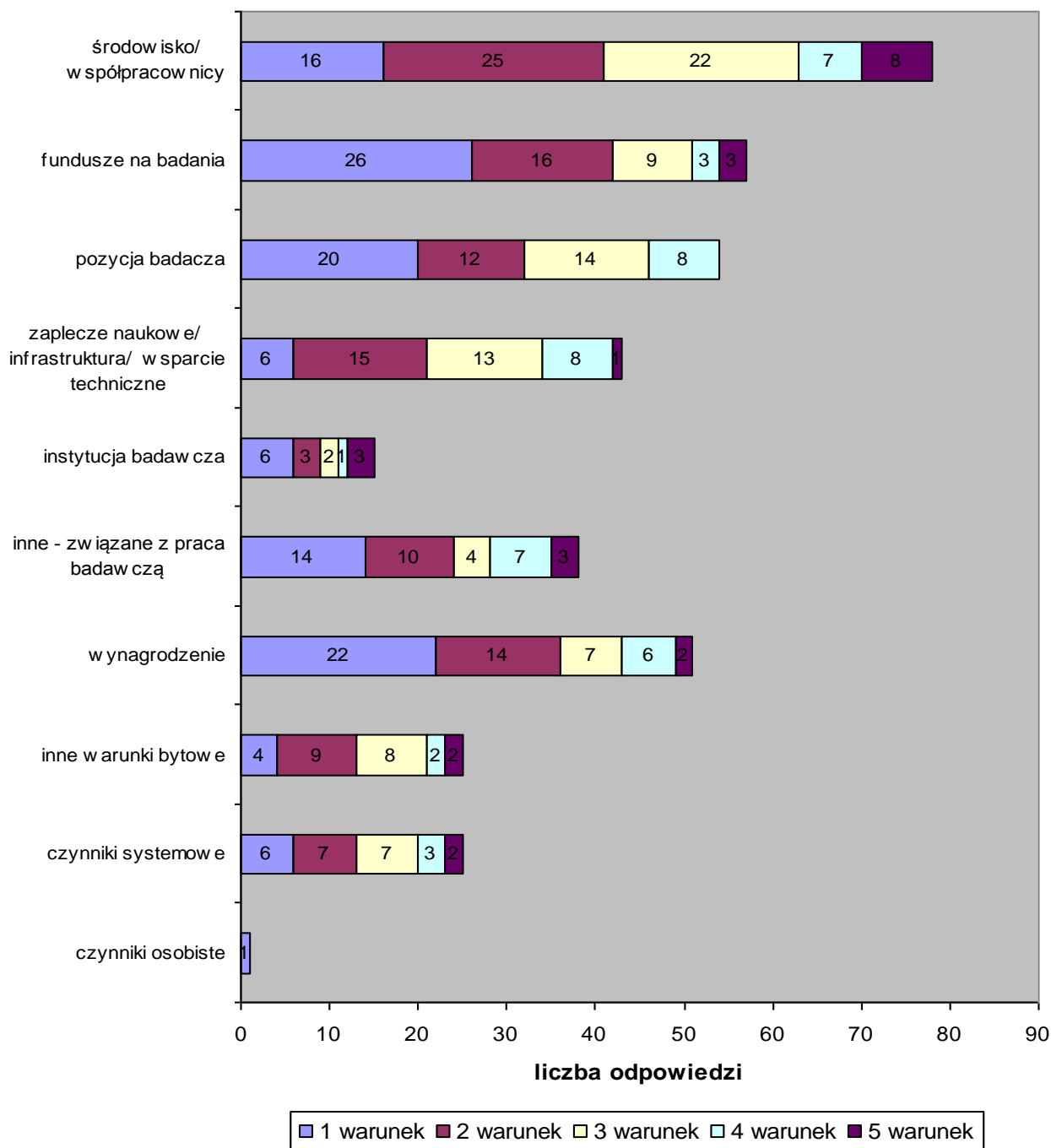
- warunki związane z prowadzeniem badań
- warunki związane z sytuacją bytową
- warunki rodzinne/osobiste.

Klasyfikacja warunków wymienianych przez respondentów jako konieczne dla ewentualnego podjęcia przez nich pracy w Polsce		
Warunki związane z prowadzeniem badań	Warunki związane z sytuacją bytową	Warunki rodzinne/ osobiste
• warunki związane z pozycją badacza • warunki związane ze środowiskiem naukowym/ współpracownikami • warunki związane z funduszami na badania • warunki związane z zapleczem naukowym/ infrastrukturą/ wsparciem technicznym • warunki związane z instytucją badawczą • warunki związane z kwestiami systemowymi • inne – związane z prowadzeniem badań	• warunki związane z wynagrodzeniem • inne warunki bytowe	

Warunki te nie są oczywiście rozłączne, np. fundusze na badania wiążą się z wynagrodzeniem oraz możliwością zapewnienia sobie dobrych współpracowników, wsparcia technicznego i infrastruktury. Podobne możliwości wiążą się z pozycją badacza, itd. Tak jak w przypadku analizy wskazanych przez respondentów różnic między polskimi i zagranicznymi zespołami, kategorie te służą uporządkowaniu formułowanych przez respondentów warunków wg nadawanej im przez nich ważności.

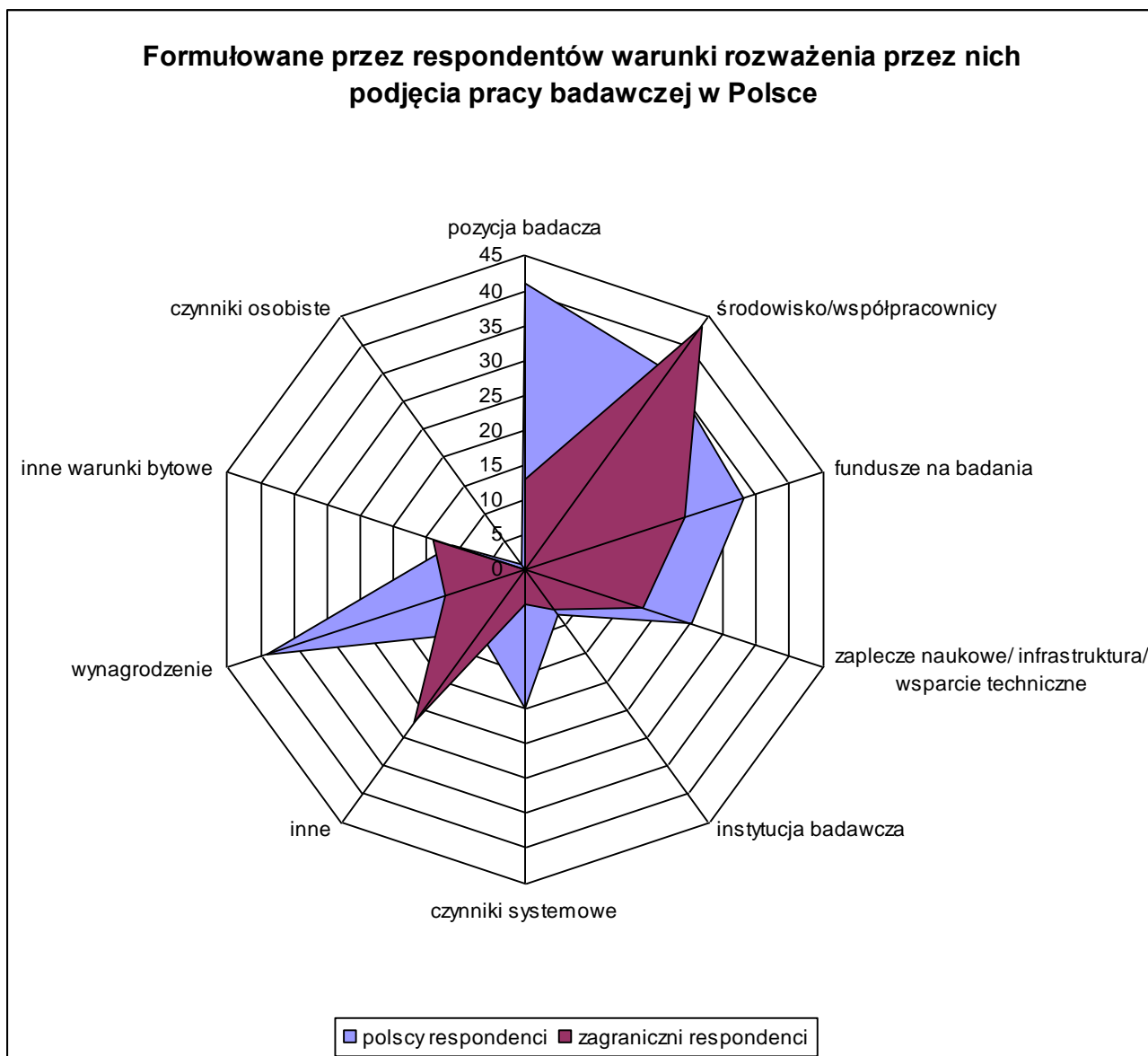
Do najczęściej wymienianych wśród warunków koniecznych do podjęcia pracy w Polsce należą te związane ze środowiskiem pracy i współpracownikami. Dopiero na kolejnych miejscach pojawiła się kwestia funduszy na badania i niemal równie często – pozycji badacza, a następnie - wynagrodzenia. Z kolei obok wynagrodzenia wielu respondentów wskazywało na znaczenie innych spraw bytowych składających się na jakość życia. Zaskakująco rzadko respondenci wymieniali natomiast warunki odnoszące się bezpośrednio do instytucji badawczej. Być może na swoją pracę patrzą raczej przez pryzmat zespołu i współpracowników niż instytucji.

Wymieniane przez respondentów warunki podjęcia pracy badawczej w Polsce (w podanej przez nich kolejności)

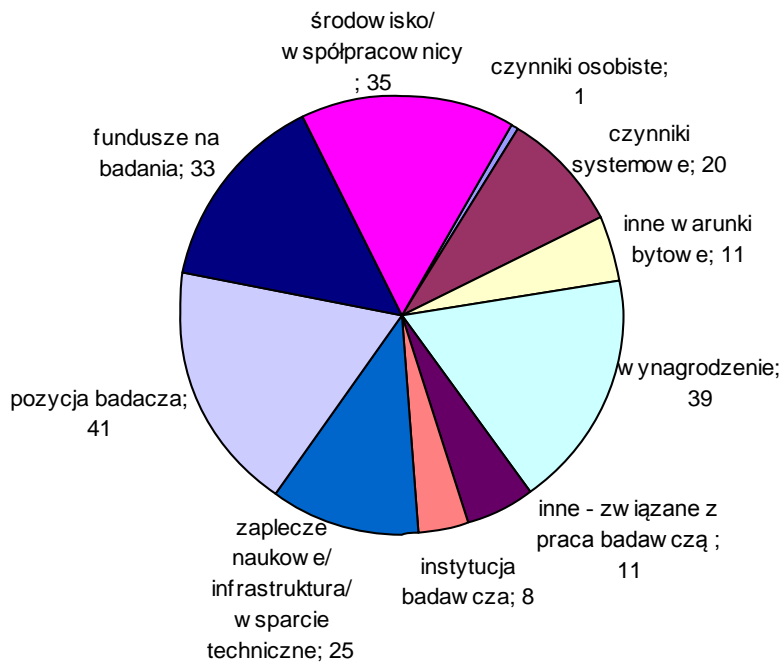

Jeśli za miarę wagi warunków uznać kolejność ich formułowania, to najczęściej jako pierwszy wymieniany był przez respondentów warunek związany z funduszami na badania, a kolejno – z wynagrodzeniem i pozycją badacza. Warunki odnoszące się do środowiska pracy i współpracowników wysuwane były najczęściej jako drugi i trzeci warunek.

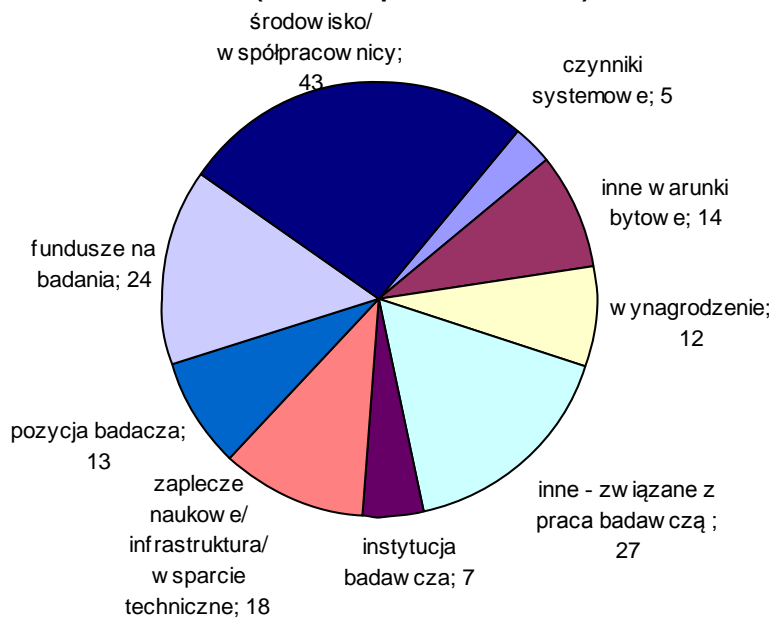
Warunki konieczne do podjęcia pracy w Polsce różnią się nieco w przypadku polskich i zagranicznych respondentów. Wśród warunków wymienionych przez polskich respondentów na pierwsze miejsce wysuwały się te związane z pozycją badacza (18%) oraz wynagrodzeniem (17%). W przypadku respondentów zagranicznych tego rodzaju warunki odgrywają mniejszą rolę (7-8%), podczas gdy dominują kwestie odnoszące się do środowiska i współpracowników (26%) oraz innych aspektów pracy badawczej (17%) i funduszy na badania (15%).

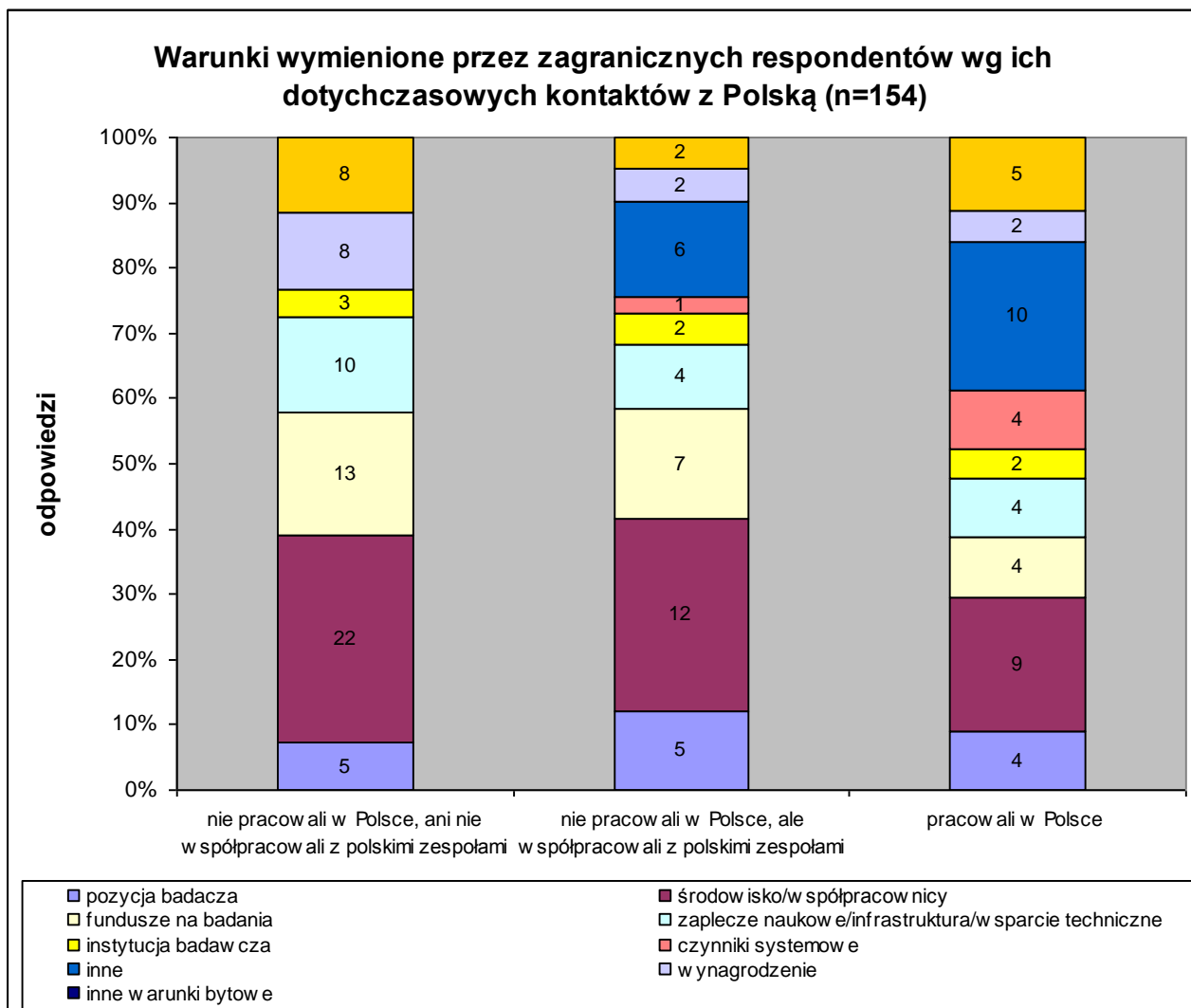

**Warunki wymienione przez polskich respondentów
(liczba odpowiedzi, n=224)**

**Warunki wymienione przez zagranicznych respondentów
(liczba odpowiedzi n=163)**

Poniżej opisane zostały oryginalnie sformułowane przez respondentów warunki rozważenia pracy w Polsce.

Wynagrodzenie

Warunki dotyczące wynagrodzenia sformułowane są na ogół bardzo ogólnie jako „odpowiednie/adekwatne/godziwe/satysfakcjonujące” wynagrodzenie. **Punktem odniesienia jest tu na ogół wysokość zarobków otrzymywanych za granicą.** Często pojawia się też sformułowanie: „wynagrodzenie ekwiwalentne do obecnego”; „wynagrodzenie pozwalające na zapewnienie rodzinie obecnego poziomu życia”; „zarobki na poziomie pozwalającym mi prowadzić dotychczasowy tryb życia”; „internationally competitive salary” [konkurencyjne w skali międzynarodowej wynagrodzenie]; lub „W przypadku przyjazdu do Polski na okres dłuższy niż 2 miesiące - wynagrodzenie porównywalne z amerykańskim”.

Pojawiają się (ze strony polskich respondentów) wypowiedzi osób gotowych zaakceptować nieco gorsze warunki finansowe w Polsce („warunki finansowe nieznaczco gorsze od obecnych”), ale

także oczekiwania, że gorsze - w domyśle - warunki pracy w Polsce powinny być rekompensowane wyższymi zarobkami („zarobki większe niż te oferowane w USA lub w UK).”

Pojawiła się też jedna wypowiedź bardzo konkretnie określająca oczekiwania wobec wynagrodzenia: „zarobki minimalne około 6000 PLN netto - (proszę się nie śmiać)”.

Inne związane z warunkami bytowymi

Sformułowane przez respondentów warunki materialne związane z ewentualnym życiem w Polsce nie ograniczają się do wynagrodzenia. Niekiedy dotyczą bezpośrednio kwestii związanych z wynagrodzeniem czy kontraktem, np.: „Ubezpieczenie zdrowotne”; „socjalne/emerytura”; „benefits/retirement (vacation/sick leave)” [świadczenia socjalne i zdrowotne]; „samochód służbowy”. Najczęściej respondenci odnosili się ogólnie do jakości życia: „good living conditions for my family” [dobre warunki bytowe dla mojej rodziny]; „If long term, living conditions for me and my family” [jeśli na dłużej, to warunki bytowe dla mnie i mojej rodziny]. .

Kilkakrotnie pojawiło się oczekiwanie wsparcia przy organizacji życia w Polsce. Na przykład pomocy w znalezieniu mieszkania: „mieszkanie lub dom”; „housing support” [pomoc w zakresie zakwaterowania]. Pomoc tego rodzaju jest oczekiwana przede wszystkim w kontekście krótkich wizyt w Polsce: „better short term housing facilities for visits” [lepsze warunki mieszkaniowe w przypadku krótkich wizyt] . O ile duża część respondentów sygnalizuje raczej możliwość krótkoterminowych pobytów w Polsce, niektórzy odnoszą się również do pobytów dłuższych, oczekując np. pomocy w adaptacji w kraju: „support for language learning” [pomoc w nauce języka]. Dość często odpowiedzi respondentów wskazują na to, że przy wyborze miejsca pracy, biorą pod uwagę potrzeby całej swojej rodziny, np.: „educational opportunities for my children” [możliwości kształcenia dla moich dzieci]; „zgoda rodziny”; „good housing for couples” [dobre warunki mieszkaniowe dla par]; „assistance for my family to accompany me” [pomoc w sprowadzeniu rodziny].

Nie bez znaczenie okazuje się także atrakcyjna lokalizacja: „being located in a city with a lot of history and cultural tradition” [ulożenie w miejscu o bogatych tradycjach historycznych i kulturalnych]; „one of the major cities with vivid cultural life” [jedno z większych miast o bujnym życiu kulturalnym]; „praca w Krakowie”; „location” [lokalizacja]; „pleasant living area” [przyjemna okolica].

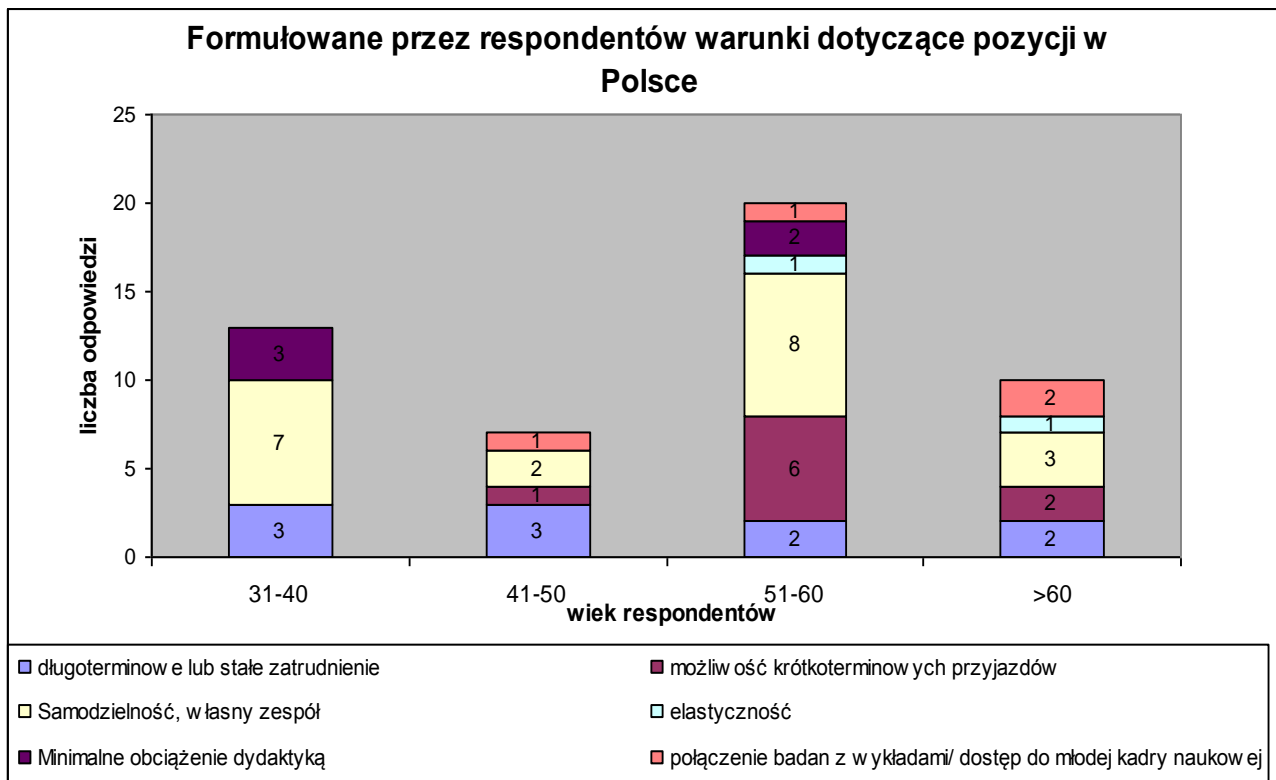
W kategorii „pozycja badacza” znalazły się warunki wyrażające bardzo rozmaite preferencje respondentów. 10 z 54 odpowiedzi z tej kategorii dotyczyło długoterminowego lub stałego zatrudnienia. Prawie tyle samo odpowiedzi (9) jako warunek podjęcia pracy badawczej w Polsce wymieniało możliwość krótkoterminowych przyjazdów – osoby te nie chcą rezygnować z pracy za granicą: „Podjęciem pracy w Polsce w pełnym wymiarze nie jestem zainteresowany, natomiast jestem zainteresowany wspólnymi projektami badawczymi”; „Przeprowadzka do Polski nie

wchodzi w rachubę, czyli okresowe pobyty". W wypowiedziach osób powyżej 50 r. życia pojawia się warunek w postaci ogólnie sformułowanej „elastyczności”, co również można rozumieć jako możliwość dzielenia czasu między Polskę a zagranicę.

Najwięcej (20) respondentów jako konieczny formułowało warunek samodzielności, możliwości tworzenia własnego zespołu, niezależności, odpowiedzialnego/kierowniczego stanowiska, swobody w dysponowaniu pieniędzmi na badania. Osoby najmłodsze wymieniają możliwość posiadania własnego laboratorium lub własnego zespołu. Respondenci w wieku 41-50 lat mówią już o możliwości zbudowania „*dużego zespołu badawczego*” i „*stanowisku o odpowiednim poziomie odpowiedzialności*”. Dość licznie tego rodzaju odpowiedzi udzielili respondenci w wieku 51-60 i ponad 60 lat, przy czym w ich wypowiedziach nacisk położony jest na kwestię niezależności w prowadzeniu badań i statusu (np. w postaci kierowniczego stanowiska) odpowiadającego dorobkowi naukowemu (w domyśle – a nie posiadanemu stopniowi naukowemu): „*position on par with experience/education*” [pozycja odpowiadająca doświadczeniu/wykształceniu]; „*being recognized in Poland on the basis of my scientific achievement*” [uznanie/pozycja w Polsce oparta na moich naukowych osiągnięciach].

Ten sam postulat pojawia się w sformułowaniu innego typu warunków, np. dotyczących możliwości krótkich przyjazdów. Sprzeczne postulaty pojawiają się w kwestii obciążenia dydaktyką: część respondentów jako warunek pracy badawczej w Polsce formułuje prowadzenie wykładów i dostęp do młodej kadry naukowej, część – wręcz przeciwnie – wymienia wśród warunków limitowaną liczbę godzin dydaktycznych i możliwość poświęcenia czasu na badania.

Wśród innych warunków wymienione były: „*clearly defined institutional situation*” [jasno określona sytuacja instytucjonalna]; „*odpowiednia pozycja*” oraz „*little administrative duties*” [niewielkie obowiązki administracyjne].

Środowisko/współpracownicy

Mniej więcej jedna czwarta warunków wskazanych w tej kategorii dotyczy bardzo ogólnie sformułowanej możliwości współpracy, choćby w postaci potencjalnych partnerów po stronie polskiej: „*chęć współpracy ze strony polskiej*”; „*możliwości współpracy naukowej*”; „*collaborators (researchers with similar interests)*” [współpracownicy (naukowcy o podobnych zainteresowaniach)]; „*mutual research interest*” [wspólne zainteresowania badawcze].

15% respondentów podkreśliło, że oczekuje od polskich współpracowników wysokich kwalifikacji, zaangażowania i motywacji (co oczywiście nie znaczy, że poprzednia grupa respondentów nie ma takich oczekiwań). Między tymi oczekiwaniami znalazło się swobodne posługiwanie językiem angielskim/możliwość pracy w języku angielskim.

Podobna liczba odpowiedzi dotyczy współpracy z młodymi naukowcami: „*współpraca z dynamiczną grupą młodych naukowców*”; „*good graduate students*” [dobrzy studenci]; „*motivated students*” [zmotywowani studenci]; „*committed enthusiastic postgrads*” [zaangażowani entuzjastyczni studenci]; „*poziom przygotowania studentów danej uczelni*”; „*dostęp do najlepszych studentów, również zza granicy*”. Dla tej grupy respondentów kluczowy jest poziom umiejętności młodych współpracowników i możliwość angażowania najlepszych młodych ludzi, również spoza Polski.

Mniej więcej tyle samo odpowiedzi dotyczyło otwartości lub osadzenia polskiej instytucji w szerszej sieci współpracy – międzynarodowej oraz interdyscyplinarnej. Pojawił się także

warunek współpracy z praktykami: „możliwość otwartej współpracy z innymi ośrodkami, w tym klinicznymi” oraz „możliwości współpracy z przemysłem”.

Równie często wymieniane były warunki dotyczące jakości ogólnie rozumianego środowiska naukowego: „scientific environment” [środowisko naukowe]; „good research environment” [dobre środowisko naukowe]; „a vibrant research environment” [żywe środowisko naukowe]; „quality of the environment” [jakość środowiska]; „high research profile of the surrounding groups” [wysoka ranga badawcza grup z otoczenia]; „stimulating research environment” [stymulujące środowisko badawcze]; „integration in high quality research” [udział w badaniach wysokiej jakości].

Pozostałe 11 osób (14%) sformułowało inne warunki, niemal wyłącznie dotyczące atmosfery pracy: „friendly atmosphere” [życzliwa atmosfera]; „friendly colleagues” [życzliwi koledzy]; „partner whom I know” [współpracownik, którego znam]; „colleagueship” [koleżeństwo]; „collegial atmosphere” [koleżeńska atmosfera]; „dobra atmosfera/wsparcie ze strony krajowych badaczy”; „finansowa bezinteresowność polskich kolegów bez oczekiwań na finansowanie ich pobytów za granicą”. Pojawiła się także kwestia perspektywy dalszej współpracy: „likelihood of future collaborations” oraz wymiany osobowej i mobilności.

Fundusze na badania

Fundusze na badania jako warunek rozważenia pracy w Polsce wskazane zostały przez 44% polskich i 38% zagranicznych respondentów. Zdecydowana większość odpowiedzi ma charakter ogólny: „odpowiednie środki na badania”; „funding for a project” [finansowanie projektu]; „adequate funding” [odpowiednie fundusze]; „zadowalające dofinansowanie placówki”; „access

to appropriate resources” [dostęp do odpowiednich zasobów]; „*rozsądny poziom finansowania*”. Część respondentów określiła, że poziom funduszy powinien być taki, jak w zagranicznych instytucjach: „*możliwości finansowania badań w stopniu porównywalnym do Szwecji*”; „*warunki pracy: fundusze, sprzęt itp. porównywalne z obecnymi*”. Sześciu respondentów podkreśliło stabilność finansowania (min. pięć lat). Kilka odpowiedzi formułowało warunek elastycznego wykorzystania funduszy, które powinny wystarczyć na podróże, udział w konferencjach, wynagrodzenia, sprzęt itp. **Niektórzy respondenci zwracali także uwagę na konieczność zapewnienia środków na zaangażowanie do projektu dobrych młodych badaczy:** „*funding to hire young, really 'research hungry' researchers*” [fundusze na zatrudnienie młodych, naprawdę ‘żądnych nauki’ badaczy”]; “*funds allowing for having at least one Research Fellow and two PhD students*” [fundusze umożliwiające zatrudnienie co najmniej jednego naukowca i dwóch doktorantów]; “*fundusze na zatrudnienie doktorantów*”; “*MSc and PhD scholarships should be guaranteed*” [Powinny być zapewnione stypendia dla studentów i doktorantów].

Zaplecze naukowe/infrastruktura/wsparcie naukowe

Warunki tego rodzaju wysunęło ok. jednej trzeciej polskich respondentów i nieco mniej zagranicznych (28%). Zostały one sformułowane bardzo ogólnie, z wykorzystaniem określeń takich jak: technologia, aparatura, infrastruktura, sprzęt, wyposażenie, warunki materialne, wyposażenie, zasoby badawcze, wsparcie techniczne. Sporadycznie pojawiają się konkrety, np. “*easy access to NMR and high resolution MS*”.

Instytucja badawcza

Formułowane przez respondentów warunki związane z instytucją dotyczą przede wszystkim biurokracji: „*nie za dużo biurokracji*”; „*transparent bureaucracy*” [przejrzysta biurokracja]; „*minimalizacja spraw administracyjnych*”; „*friendly and efficient admin staff*” [życzliwi i wydajni pracownicy administracyjni]. W niektórych wypowiedziach pojawia się ogólniejszy postulat: „*well organized institutions*” [dobrze zorganizowane instytucje] lub „*elastyczność w realizacji zatwierdzonego programu badawczego*”. Nieco rzadziej niż biurokracja wskazywana jest przez respondentów naukowa ranga instytucji: „*dynamiczna instytucja*”, “*good scientific track record of laboratory*” [dobry dorobek naukowy laboratorium]; „*renomowany ośrodek naukowy*”; „*cutting-edge institute*” [wybijająca się instytucja]; „*uczelnia zainteresowana nową dziedziną badań*”. Fakt, że naukowa ranga instytucji nie pojawia się zbyt często wśród warunków rozważenia podjęcia pracy badawczej w Polsce, może nieco dziwić. Z drugiej strony jednak być może ten rodzaj oczekiwań sprowadza się do jakości samego zespołu badawczego, współpracowników i środowiska naukowego – warunki takie formułowane były przez respondentów bardzo często. **Respondenci formułują niekiedy również warunek dotyczący dwujęzyczności instytucji.**

Czynniki systemowe

Warunki odnoszące się do zmian systemowych formułowane były przede wszystkim przez polskich respondentów, a dotyczyły głównie uznawania pozycji naukowców bez względu na habilitację lub zniesienia habilitacji: „*zniesienie habilitacji*”, „*automatyczne uznanie*”

zagranicznego stopnia naukowego i rangi”; „not being forced to go through the process of getting Polish habilitation” [brak konieczności uzyskiwania polskiej habilitacji] ; „warunek niekonieczny: zastąpienie habilitacji przez tenure system (model USA)”. Pojawiły się także propozycje bardziej kompromisowe, jak np. „ułatwienie przeprowadzenia przewodu habilitacyjnego dla osób pracujących za granicą”.

Kolejny nie mniej często pojawiający się warunek dotyczy otwartości konkursów i czytelnych kryteriów awansu: „otwartość konkursów”; „jasne kryteria awansu”; „rozluźnienie skostniałej hierarchizacji polskiej nauki”. **Wiąże się to bezpośrednio z kolejnym dość często formułowanym przez respondentów warunkiem, a mianowicie czytelnym systemem finansowania badań, na zasadach konkurencyjnych:** „likwidacja kumoterstwa i nepotyzmu w dystrybucji funduszy na research (to chyba będzie niewykonalne, albo niezmiernie trudne)”; „sensowny system aplikowania i zasada 'fair play' przy ocenie; „czytelne i przejrzyste kryteria przyznawania grantów badawczych”; „większa ilość źródeł finansowania badań”; „submitting grants in English” [składanie wniosków grantowych w języku angielskim].

Pojawiła się także kwestia transferu osiągnięć naukowych do gospodarki i tworzenia firm przez naukowców: „wsparcie dla hi-tech start-ups”; „uproszczenie przepisów związanych z tworzeniem nowych firm”.

Inne warunki związane z prowadzeniem badań

Wśród odpowiedzi pojawiło się także wiele innych związanych z prowadzeniem badań. Często miały one charakter bardzo ogólny: „dobre możliwości pracy naukowej”; „development of a research project” [rozwój projektu badawczego]; „dobre możliwości pracy naukowej”; „interesting opportunity” [interesujące możliwości]; „interesting Project” [interesujący projekt]; „excellent research opportunities” [znakomite możliwości badawcze].

Na ogół skupiały się one wokół tematyki badawczej: „clear focus” [jasny cel]; „high interest in my field” [duże zainteresowanie moją tematyką badawczą]; „interesting topics of research” [ciekawe tematy badań]; „similar research topic” [podobne tematy badań]; „interesująca tematyka”; „relevant research question” [odpowiednie pytanie badawcze]; „praca w projekcie w dotychczasowej dyscyplinie naukowej”; „potrzeba na moje badania”. Obok tematyki („subject”) pojawia się oczekiwanie wysokiej jakości i znaczenia badań („quality” [jakość]; „new approach” [nowe podejście]; „critical mass” [masa krytyczna]).

Kolejna istotna dla respondentów kwestia to sygnalizowana również w innych wypowiedziach kwestia elastyczności i możliwości łączenia pracy w Polsce z pracą za granicą: „free time to do it (summer) or Christmas holidays (best time)” [wolny czas, żeby się tym zajmować (lato) lub okres Świąt Bożego Narodzenia (najlepszy okres)]. **Rozważając podjęcie pracy w Polsce, respondenci chcą mieć pewność, że nie stanie to na przeszkodzie ich dalszej karierze za granicą:** „możliwość kontynuacji pracy w USA” lub po prostu w karierze naukowej: „perspektywy”. Ma to znaczenie

przede wszystkim dla młodych badaczy: „*possibility of skills improvement*” [możliwość podniesienia kwalifikacji].

W wypowiedziach respondentów pojawia się zainteresowanie przyjazdem do Polski w wieku emerytalnym: “*only if you employ people over 65 years of age*” [tylko jeśli zatrudniacie ludzi powyżej 65 lat]. Pojawia się także (choć również incydentalnie) warunek w postaci dobrych kontaktów osobistych: „*personal connections*” [związki osobiste].

Ogólne komentarze

Ogólne komentarze dodawane przez polskich respondentów skupiają się na kwestii trudnego powrotu po latach spędzonych zagranicą i bez habilitacji. Zwłaszcza, jeśli przyzwyczaili się oni już do systemu *tenure-track*: „*Naukowcy pracujący za granicą posiadają zazwyczaj dorobek spełniający wymogi niezbędne do otrzymania habilitacji. Brak afiliacji w polskiej instytucji naukowej bardzo utrudnia otwarcie i prowadzenie przewodu habilitacyjnego i czyni ten proces bardzo kosztownym dla osoby starającej się o habilitację*”; „*I would love to go back to Poland to continue my research in the fields of transplant, cancer and autoimmune-related immunology. However, I am afraid of the whole system of unknown bureaucratic roles and conditions, which would prevent me from doing research*” [bardzo chciał(a)bym wrócić do Polski, żeby kontynuować swoje badania w dziedzinie transplantologii, raka i autoimmunologicznych aspektów immunologii. Obawiam się jednak całego systemu nieznannej biurokracji i warunków, które mogłyby ograniczyć moje możliwości prowadzenia badań] ; „*Bardzo chętnie bym rozpoczął pracę naukową w dynamicznym ośrodku badawczym w Polsce, ale ile razy sprawdzam ogłoszenia o prace - niestety nie ma otwarcia na tzw. *tenure-track**”.

Ze wszystkich wypowiedzi polskich respondentów przebija przekonanie o zdecydowanej wyższości pracy badawczej za granicą nad taką pracą w Polsce. Pozytywne doświadczenia ograniczają się do poszczególnych zdolnych osób i stanowią wyjątki: “*czasami spotyka się znakomitych ludzi, którzy po pewnym przygotowaniu spełniają standardy światowe*”. W żadnym z dodatkowych komentarzy nie pojawił głos uznania dla pracy badawczej w Polsce.

Respondenci zagraniczni unikają wyrażania tak kategorycznych opinii. Podkreślają, że nie należy generalizować i że postrzeganie nauki w Polsce opiera się często na stereotypach: „*I'm not happy about classifying all those differences between research teams in Germany and Poland in terms like 'worse', 'same' or 'better; they are different in some respects*” [Nie podoba mi się klasyfikowanie wszystkich tych różnic między zespołami w Niemczech i w Polsce w kategoriach ‘gorsze’, ‘takie same’ lub ‘lepszé’; (zespoły te) różnią się pod pewnymi względami] “*From the experience I had while spending several months in Poland, I got the impression that the big research centers have equipment comparable to medium universities in Germany. The quality of research differs dramatically from place to place in Germany as well as in Poland, and it is impossible to generalize*” [Z doświadczenia mojego paromiesięcznego pobytu w Polsce

wyniosłem wrażenie, że ośrodki badawcze dysponują sprzętem takim jaki mają średnie (średniej wielkości) uniwersytety w Niemczech. Jakość prowadzonych badań różni się ogromnie w zależności od miejsca w Niemczech, podobnie jak w Polsce i nie można tu generalizować].

Respondenci zagraniczni często wskazują jednocześnie na źródła swoich opinii o polskich zespołach badawczych. **Poza bezpośrednim doświadczeniem, z reguły krótkim, a czasem odległym w czasie, duże znaczenie mają kontakty z młodymi badaczami przyjeżdżającymi z Polski do zachodnich ośrodków oraz recenzowanie prac polskich badaczy** (adresatami ankiety byli w dużej mierze recenzenci FNP).

Kontakty z młodymi badaczami skutkują na ogół pozytywnymi opiniami: „*I do not know enough about the structural problems within the university. The training of my colleagues and their students certainly is internationally competitive*” [nie wiem wystarczająco dużo o strukturalnych problemach na uniwersytetach. Wykształcenie moich kolegów i ich studentów jest z pewnością konkurencyjne na poziomie międzynarodowym]; „*I have had a postdoc from Poland. From her I understand that resources are sparse in Poland, but the attitude and the quality of research are excellent. I have visited Poland once in 2008 to partake in a US-Poland workshop. My impression was that there is a lot of potential*” [Była u mnie na Polka stażu podoktorskim. Z informacji od niej rozumiem, że w Polsce brakuje zasobów, ale zaangażowanie i jakość badań są znakomite. Sam(a) odwiedziłem (-am) Polskę 2 w 2008 r., aby wziąć udział w amerykańsko-polskich warsztatach. Miałem (-am) wrażenie, że jest tam spory potencjał]; „*I have substantial experience with Polish master students, carrying out their master thesis research program, as well as with several PhD students and postdocs that did a PhD or postdoc research project in my lab. Overall, I am very positive about quality and working attitude. Yet, both PhD students and postdocs pursued their careers abroad rather than returning to Poland, because of lack of future perspectives.* [Mam spore doświadczenie ze studentami studiów magisterskich, realizujących badania do pracy magisterskiej, jak i doktorantami i postdokami, którzy w moim laboratorium zrobili doktorat lub odbywali staż podoktorski. Ogólnie rzecz biorąc, bardzo pozytywnie oceniam jakość ich pracy i postawę badawczą. Jednak zarówno doktoranci, jak i młodzi doktorzy kontynuowali swoją karierę raczej zagranicą niż w Polsce, z powodu braku perspektyw.]” . **Pozytywne opinie dotyczą jednak - jak we wskazanym przykładzie - przygotowania młodych badaczy, a nie funkcjonowania nauki w Polsce.**

Wielu respondentów zagranicznych wyrażających dosyć pochlebne opinie o pracy polskich badaczy opiera je na recenzjach: „*My experience comes only from reviewing a Polish Research Grant application. The quality of the work was very good*” [moje doświadczenia dotyczą wyłącznie recenzowania wniosków grantowych polskich badaczy. Jakość tych badań była bardzo dobra].

Jednocześnie jednak pojawiają się (negatywne) opinie wynikające z braku dobrych polskich publikacji w kluczowych czasopiśmie: „*My opinions are not based on experience. Rather, they*

represent long held biases that may be out of date. But the relative lack of high profile researchers publishing in international journals in my field colors my view". [Moje opinie nie są oparte na własnym doświadczeniu. Odzwierciedlają raczej funkcjonujące od dawna stereotypy, które mogą być już nieaktualne. W opiniach tych utwierdza mnie jednak relatywny brak wybitnych polskich naukowców publikujących w międzynarodowych czasopismach z mojej dziedziny].

Podobnie jak Polacy, respondenci zagraniczni mają poczucie przewagi badań prowadzonych za granicą nad polskimi. Co istotne, ankieta kierowana była do wybranych, z założenia „światowej klasy” naukowców - siłą rzeczy więc porównanie takie było trudne dla polskiej strony. Opinie na ten temat formułowane były raczej delikatnie: *„many teams work on 'classical' topics, do not really attack emerging new aspects”* [wiele zespołów pracuje nad ‘klasycznymi’ tematami, nie próbują się zmierzyć z pojawiającymi się nowymi aspektami]; *„I think that the research being done in Poland is likely not getting the exposure it deserves due to a lack of participation in international/non-European conferences”* [Przypuszczam, że badania prowadzone w Polsce nie są nagłaśniane w stopniu, w jakim na to zasługują, a to z powodu braku uczestnictwa w międzynarodowych/pozaeuropejskich konferencjach].

Jednocześnie zagraniczni respondenci ankiety (czyli osoby, które zdecydowały się na jej wypełnienie) nie szczędzą wyrazów sympatii i uznania dla polskich kolegów: *„high reliability and friendliness”*; *„I hold my Polish colleagues in history in high esteem and have had happy collaborations with them in the past”* [Bardzo szanuję moich polskich kolegów – historyków i mam bardzo udane doświadczenia ze współpracy z nimi] ; *„Research at the IPPT is on high level and comparable with best international standard. In my field also know a number of Polish researchers in other places which are at the top of the research front. Cooperation with them is absolutely no problem. The only problem is always time (on both sides) and funding”* [W IPPT badania prowadzone są na bardzo wysokim poziomie i są porównywalne z najlepszymi międzynarodowymi standardami. W swojej dziedzinie znam także wielu polskich badaczy, pracujących w innych miejscach, które bardzo liczą się w nauce. Współpraca z nimi nie stanowi absolutnie żadnego problemu. Jedynym problemem jest czas (po obu stronach) i fundusze.] ; *„I am eager to strengthen ties to the Polish astronomical community, which is very strong in my opinion”* [Bardzo chętnie wzmocniłbym swoje powiązania ze społecznością polskich astronomów, która, moim zdaniem jest bardzo dobra].

Pojawiają się także opinie o poprawie sytuacji w Polsce: *“This may sound negative but I do believe the situation is improving”*; *“Research done in Poland is increasing in quality”* [może to zabrzmieć negatywnie, ale wierzę, że sytuacja się poprawia].

Konkludując, respondenci zagraniczni również w dodatkowych komentarzach wyrażają zainteresowanie współpracą z Polską raczej na zasadzie działalności komplementarnej do pracy za granicą, bez konieczności przenoszenia się do Polski i rezygnacji z dotychczasowej pozycji:

„Generally speaking, I am happy in my own country, both professionally and personally. But I welcome opportunities for collaboration with scholars from other countries, including Poland. A temporary stay (say, anything between a few weeks and a few months) would be something I might consider.” [Ogólnie rzecz biorąc, jestem zadowolony (-a) z życia i pracy w moim własnym kraju. Jestem jednak otwarty(-a) na propozycje współpracy z naukowcami z innych krajów, w tym Polski. Mógłbym rozważyć czasowy pobyt (powiedzmy, między kilka tygodni a kilka miesięcy)].

Podobna sugestia – umożliwienia naukowcom łączenia pracy za granicą z pracą w Polsce - płynie od jednego z polskich respondentów: *„Jedną z opcji zachęcających naukowców polskich z zagranicy do założenia laboratoriów w Polsce, mógłby być model praktykowany w Korei, gdzie stwarza się warunki otwarcia laboratorium w Korei po części dublującego to (co robi się) w USA i prowadzenia badań równoległe w obu krajach, dzieląc czas między tymi laboratoriami. Łatwość komunikacji np. przez Skype umożliwia regularne spotkania z pracownikami po obu stronach oceanu albo personalne albo wirtualne”.*

Podsumowanie

Celem ankiety było zbadanie gotowości naukowców pracujących za granicą do podjęcia pracy badawczej w Polsce.

Respondenci ankiety stanowili bardzo szczególną grupę naukowców – ankietę skierowano do osób zajmujących wysoką pozycję w nauce i cieszących się uznaniem środowiska: recenzentów FNP, osób wskazanych/rekomendowanych przez laureatów programu FNP TEAM oraz polskich badaczy zatrudnionych w National Institutes of Health. Byli to z założenia zarówno polscy naukowcy pracujący za granicą, jak i cudzoziemcy. Nie jest znana dokładna liczba osób, które trzymały ankietę, wypełniło ją natomiast 160 osób, w tym 83 Polaków i 77 zagranicznych naukowców. Ankietę wypełniły prawdopodobnie przede wszystkim osoby życzliwie nastawione do Fundacji lub związane w jakiś sposób z Polską – pozostałym trudniej było zapewne poświęcić czas i uwagę na udział w badaniu, co warto mieć na uwadze przy analizie wyników.

Respondenci udzielili odpowiedzi na pytania dotyczące gotowości do rozważenia pracy w Polsce oraz porównania warunków pracy naukowej w Polsce i za granicą. „Zagranica” oznaczała kraj aktualnego zatrudnienia respondentów – były to przede wszystkim Stany Zjednoczone, Niemcy, Wielka Brytania i Niemcy.

Porównanie funkcjonowania polskich i zagranicznych zespołów badawczych wypadło w badaniu zdecydowanie na niekorzyść Polski. Choć przyczyn wskazywanych różnic można upatrywać w skali i systemie finansowania nauki w Polsce, negatywne opinie nie ograniczają się do kwestii finansowych. Nie potwierdza się schemat: „słaby system – świetni ludzie” lub „świetni naukowcy, problemem są tylko pieniądze”. Z opinii wyrażonych przez respondentów wylania się obraz, w którym naukowcy i ich praca są kształtowani przez system: brakuje im

motywacji, zaangażowania, otwartości na współpracę. O ile część respondentów widzi różnice między polskimi i zagranicznymi zespołami przede wszystkim w poziomie finansowania – wielu wskazuje na jakość kadry i prowadzonych badań. Wskazuje to na potrzebę przemyślanej promocji najlepszych polskich naukowców i ich osiągnięć.

Mimo negatywnych opinii o nauce w Polsce zaskakująco wielu respondentów zadeklarowało gotowość rozważenia propozycji pracy w naszym kraju. Wśród wszystkich 160 respondentów tylko 15% wykluczyło możliwość rozważenia pracy w Polsce, a 68% wyraziło gotowość do rozważenia takiej możliwości. Nieco więcej osób „skłonnych” znalazło się w grupie polskich respondentów (70%). Nie jest to jednak oczywiście jednoznaczne z chęcią powrotu do pracy w Polsce, a oznacza jedynie otwartość na tego rodzaju propozycje, a nawet okazję do wskazania problemów, które stoją na przeszkodzie takiej decyzji. Respondenci wymienili szereg warunków, bez których spełnienia nie przewidują podjęcia pracy badawczej w Polsce.

Jeśli chodzi o polskich respondentów, to powrót nie może się odbyć kosztem pogorszenia warunków materialnych. Warunek taki sformułowała ponad połowa tej grupy respondentów, co nie oznacza, że nie odgrywa on istotnej roli dla pozostałych. Wynagrodzenie nie jest jednak warunkiem najczęściej formułowanym ani najtrudniejszym do spełnienia. Polscy naukowcy, którzy odnoszą sukcesy za granicą, nie chcą wracać do środowiska w którym – z uwagi np. na brak habilitacji i „zagnieżdżenia” – będą skazani na podrzędną rolę. Obawiają się utrudnionego dostępu do finansowania, niejasnych warunków awansu, skostniałej struktury. Dlatego najczęściej formułowane przez respondentów polskich warunki wiążą się z pozycją w Polsce. Niemal równie często wskazywane są kwestie związane z jakością prowadzonych badań. Środowisko badawcze w kraju postrzegane jest przez wielu respondentów jako mniej dynamiczne, mniej inspirujące i mniej twórcze. Powrót do Polski może grozić więc spowolnieniem kariery lub przekreśleniem szans na udział światowej nauce (np. powrót do pracy naukowej za granicą). Stąd często formułowany warunek niezależności, dostępu do finansowania i kierowania własnym zespołem.

Respondenci polscy mają bezpośrednie doświadczenie pracy w Polsce. Często jest ono dość odległe w czasie (70% przebywa za granicą od ponad 10 lat), jednak większość (60%) zadeklarowała, że w ciągu ostatnich 5 lat współpracowała z polskimi zespołami badawczymi. Opinie zagranicznych respondentów w mniejszym stopniu oparte są na doświadczeniu pracy w Polsce (jedna czwarta respondentów zadeklarowała, że pracowała kiedyś w Polsce). Niemal jedna trzecia respondentów zagranicznych współpracowała z polskimi zespołami. Pozostali opierają swoje opinie o pracy badawczej w Polsce na relacjach współpracowników (w tym młodych Polaków przybywających za granicę na studia doktoranckie lub staże podoktorskie); pracach lub projektach badawczych otrzymywanych do recenzji, lekturze czasopism naukowych i – jak sami czasem zaznaczają – stereotypach. Proszeni o porównanie polskich zespołów z zagranicznymi dosyć często udzielali oni odpowiedzi „nie wiem”, zwłaszcza, gdy chodziło o aspekty takie, jak zarządzanie, biurokracja, wsparcie techniczne, infrastruktura.

Odpowiedzi „nie wiem” rzadko się jednak pojawiały odniesieniu do prestiżu i rozpoznawalności (visibility) prowadzonej w Polsce działalności badawczej, które ocenione zostały wyraźnie gorzej.

Podobnie jak w przypadku respondentów polskich, respondenci zagraniczni z reguły postrzegają funkcjonowanie zespołów badawczych w Polsce gorzej niż za granicą, choć oceny te wypadają rozmaicie w zależności od ocenianych aspektów pracy badawczej. Najwięcej negatywnych opinii dotyczy rozpoznawalności, wysokości funduszy na naukę i prestiżu. Najmniej – jakości prowadzonych badań, zarządzania i wsparcia technicznego.

Jako warunek konieczny dla rozważenia przez nich pracy w Polsce, respondenci zagraniczni najczęściej (56%) wskazywali odpowiednie środowisko i współpracowników. Co ciekawe, jakość pracy badawczej postrzegana jest przez nich właśnie przez pryzmat grup badawczych, zespołów i współpracowników, a nie instytucji – w badaniu bardzo rzadko pojawiały się warunki odnoszące się do instytucji.

O ile część warunków formułowanych przez zarówno polskich, jak i zagranicznych respondentów ma charakter dość jednoznaczny (np. fundusze na badania, czy odpowiednie wynagrodzenie), o tyle niektóre z nich wyrażają bardzo zróżnicowane preferencje respondentów. Dotyczy to m.in. formy zatrudnienia w Polsce. Dla wielu respondentów, przede wszystkim polskich – najbardziej oczekiwaną formą jest stabilne, długoterminowe zatrudnienie. Inni – wręcz przeciwnie – twierdzą, że pracę w Polsce mogliby podjąć jedynie na warunkach bardzo elastycznych, nie wymagających stałego pobytu tutaj. Zwłaszcza respondenci zagraniczni sygnalizują, że praca w Polsce byłaby dla nich interesująca jako uzupełnienie, a nie zastąpienie pracy za granicą. Chodziłoby więc o krótkie pobyty i kontakt w dużej mierze wirtualny.

Zróżnicowane są również oczekiwania dotyczące dydaktyki – części respondentów zależy na kontakcie ze studentami i młodymi badaczami, a część – wręcz przeciwnie – zastrzega, że warunkiem pracy jest brak lub bardzo niewielkie obciążenie dydaktyką.

Reasumując, można chyba wysnuć wniosek, że przygotowanie standardowej, z góry precyzującej większość warunków pracy oferty dla naukowców z zagranicy, która mogłaby skłonić ich do podjęcia pracy w Polsce, jest bardzo trudne. Zadanie takie wymaga raczej elastyczności i dopasowania ofert pracy do potrzeb indywidualnych naukowców.

Kolejny wniosek to konieczność wspierania współpracy między dobrymi polskimi i zagranicznymi zespołami. Z jednej strony wyniki badania potwierdzają większą gotowość do przyjazdu do Polski naukowców, którzy współpracują z polskimi zespołami oraz tych naukowców zagranicznych, którzy mają bardzo udane doświadczenia we współpracy z Polską. Współpraca wydaje się więc skutecznym krokiem ku ściąganiu naukowców do Polski. Nie

mogąc liczyć na to, że najlepsi naukowcy zrezygnują z pracy w ośrodkach zagranicznych, możemy bardziej realistycznie wykorzystywać ich gotowość współpracy. Kluczowe znaczenie ma jednak jakość tej współpracy – z tego punktu widzenia warto skoncentrować się na wspieraniu współpracy zagranicznej najlepszych polskich naukowców i zespołów.